

บทที่ 3

ปอเนาะ การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ การแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลาม (พ.ศ.2503 - 2524) ยุคนั้นมติดการมีส่วนร่วม

1. การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ภายใต้การจัดตั้งภาคการศึกษา 2 (พ.ศ.2503 - 2514)

แนวคิดของรัฐบาลที่จะปรับปรุงด้านการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เหมาะสม
กับความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจสังคมให้สัมพันธ์กับทางวิชาสาขาอื่น ๆ นี้มีมานานแล้วแต่ไม่มี
ฝ่ายใดมองเห็นช่องทางอย่างชัดเจน กระทรวงมหาดไทยซึ่งมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยของ
บ้านเมือง จะไปห้ามมิให้จัดตั้งปอเนาะไม่ได้ ตราบใดที่ปอเนาะมิได้ก่อความเดือดร้อน
หรือความไม่สงบสุขขึ้น

หลังจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในปี พ.ศ.2501 รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
รัฐบาลใหม่ในขณะนั้น ได้กำหนดโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค (พ.ศ.ภ.)
(The Regional Education Project Including Higher Education) ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์
เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาของประเทศที่ดำรงอยู่ กล่าวคือ สถานศึกษามีอยู่ไม่เพียงพอกับ
ความต้องการของประชาชน และขาดแคลนครูในส่วนภูมิภาค เป็นเหตุให้ผู้จบการศึกษาใน
ส่วนภูมิภาคหลังไหลเข้ามาศึกษาต่อในจังหวัดพระนครเป็นจำนวนมาก¹ ตลอดจนมีวัตถุประสงค์
ที่จะพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาคให้มีระดับและมาตรฐานทัดเทียมกับการศึกษาในส่วนกลาง
กระทรวงศึกษาธิการ ได้รวมจังหวัดที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของประชาชนและปัญหาการศึกษา
คล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน โดยแบ่งภาคการศึกษาออกเป็น 12 ภาค ตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบาย
เกี่ยวกับการศึกษาไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2501 ว่า จะพัฒนา
การศึกษาในส่วนภูมิภาคตลอดจนการศึกษาชั้นสูง ทำนุบำรุงการศึกษาให้ก้าวหน้าโดยทั่วไป
เป็นการสร้างความเจริญให้แก่บ้านเมืองและประชาชนทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

¹"Thailand Official Yearbook 1968", (Bangkok Government House Printing
Office, 1968), pp.500-501.

ในส่วนภูมิภาค¹ โครงการนี้เป็นโครงการใหญ่ครอบคลุมการศึกษาทุกแขนง ที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนโครงการต่าง ๆ ที่ได้รับความร่วมมือจากองค์การการศึกษาสหประชาชาติ หรือองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ

สำหรับภาคการศึกษา 2 ประกอบด้วยจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือสี่จังหวัดภาคใต้คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน ภาษาวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียวกัน และประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม โดยจัดตั้งคุรุสภามนาคาร์ ภาคการศึกษา 2 ขึ้นที่จังหวัดยะลา คุรุสภามนาคาร์ เป็นสำนักงานภาคการศึกษา 2 คือ เป็นที่ทำการของผู้ตรวจการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่คล้าย ๆ กับ ศึกษาธิการภาค เป็นผู้ประสานงานการพัฒนาการศึกษาภายในภาคการศึกษา² นอกจากนี้ คุรุสภามนาคาร์ ก็เป็นสำนักงานของศึกษานิเทศก์ และเป็นสถานที่พักสำหรับครูที่เข้ารับการอบรมหรือสัมมนา ส่วนในด้านการดำเนินการปรับปรุงการศึกษาในภาคการศึกษา 2 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้น 3 คณะ คือ

1. คณะกรรมการอำนวยการโครงการพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน และอธิบดีกรมต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นกรรมการ หน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้คือ วางนโยบายพัฒนาการศึกษาทั่วไป และนโยบายพัฒนาเฉพาะภาคศึกษา ตั้งกรรมการพัฒนาการศึกษาประจำภาค และอาจตั้งข้าราชการในกระทรวงเป็นผู้แทนกระทรวง ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกระทรวงและกรม กับหน่วยพัฒนาการศึกษาประจำภาค

2. คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำภาคการศึกษา 2 ประกอบด้วยข้าราชการจากกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนาอิสลามปัจจุบัน จำนวนกรรมการคณะนี้มี 29 คน มีหน้าที่ให้คำแนะนำในเรื่องการดำเนินงาน และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นแก่คณะกรรมการดำเนินการ กำหนดให้ประชุมปีละ 1 ครั้งเป็นอย่างน้อย

¹ ประสงค์ งามมัน. โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้. 2519, หน้า 11, (อัดสำเนา).

² รุ่ง แก้วแดง. ทศนคติของโต๊ะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2521, หน้า 72.

3. คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 ประกอบด้วย ผู้ตรวจการศึกษายเป็นประธาน ศึกษาธิการจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด และผู้ทรงคุณวุฒิอีก 4 คนเป็นกรรมการ คณะกรรมการคณะนี้มีหน้าที่ ดำเนินการพัฒนาการศึกษาในภาคการศึกษา 2¹

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการดังกล่าวในระยะแรก ก็เป็นไปด้วยความเข้มแข็ง คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำภาคศึกษา 2 ได้ประชุมครั้งแรก เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2502 ที่ประชุมได้เสนอแนะให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาหาทางปรับปรุงการศึกษาของนักเรียนในปอเนาะให้ดีขึ้น เช่น การให้เงินอุดหนุน² ต่อมาได้มีการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาประจำภาคศึกษา 2 ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 17-18 สิงหาคม 2503 ได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะไว้ว่า "ควรจัดระเบียบการสอนในปอเนาะให้ถูกแบบแผน"³ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการที่ปรึกษาฯ เห็นว่าเท่าที่ดำเนินการมาแต่เดิม รัฐบาลมิได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ควบคุมดูแลหรือแนะนำส่งเสริมปอเนาะแต่อย่างใด ปล່อยให้โต๊ะครูซึ่งเป็นทั้งเจ้าของและผู้สอน ดำเนินการไปตามความรู้ความสามารถและตามใจชอบของตนเอง ไม่มีระเบียบแบบแผนอะไร เป็นแนวปฏิบัติ การสอนก็ไม่มีหลักสูตร และไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอน ตลอดจนคิดว่าถ้าหากทางราชการเข้าไปควบคุมแล้วจะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยาก อย่างไรก็ตามครั้งได้มีการพิจารณาโดยละเอียดแล้ว การที่ยังปล່อยให้ปอเนาะดำเนินการต่อไปดังที่เคยเป็นมาแล้วนั้น จะบังเกิดแต่ความเสียหายแก่นักเรียน ความมั่นคงแห่งชาติ ตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศ แต่การดำเนินการเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปโดยอะลุ่มอล่วยค่อยเป็นค่อยไป⁴ กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาข้อเสนอของคณะกรรมการที่ปรึกษาฯ เรื่องพิจารณหาทางส่งเสริมปอเนาะ จึงได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อปรับปรุงปอเนาะ ณ ศูนย์สัมมนาการภาคศึกษา 2 ตั้งแต่วันที่ 12-17 พฤศจิกายน 2503 ได้แต่งตั้งและเชิญผู้เข้าร่วมประชุม 4 คณะ คือ

¹ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2. รายงานการศึกษา. (ยะลา: โรงพิมพ์ครูสัมมนาการภาคศึกษา 2, 2510), หน้า 8-10.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 13

³ประสงค์ งามมัน, เรื่องเดิม, หน้า 12

⁴จังหวัดยะลา. รายงานผลการดำเนินการในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม. (อัสลามา), หน้า 1.

1. คณะกรรมการอำนวยการประชุม มี 28 คน เป็นเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และข้าราชการบำนาญ โดยมีนายเยื้อ วิชัยดิษฐ์ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานกรรมการ

2. คณะที่ปรึกษา มีจุฬาราชมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัด คาโต๊ะยุติธรรม ผู้แทนกรมต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ และผู้อื่นอีกรวมจำนวน 18 คน

3. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จังหวัดละ 5 คน รวม 20 คน

4. ผู้ทรงคุณวุฒิจากจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นโต๊ะครูของสำนักสอนศาสนา รวม 20 คน รวมผู้เข้าประชุมทั้งสิ้น 86 คน¹

นอกจากนั้นกระทรวงมหาดไทยได้ให้ หลวงอรรถวิภาคไพศาลย์ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย พร้อมด้วยผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย มาร่วมประชุมอีก 3 คน โดยมีหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้เปิดการประชุมสัมมนา การดำเนินการประชุมสัมมนา ที่ประชุมได้เลือกพระยาสมันตรัฐบุรินทร์เป็นประธาน นายเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ และนายบันเทิง อับดุลบุตร เป็นรองประธาน นายอาซีซัน บินสะอาด เป็นเลขานุการ นายอดุล ภูมิณรงค์ และนายประสาท พิमानแมน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ ที่ประชุมได้ถือข้อเสนอของอนุกรรมการร่างโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ เป็นแนวทางและแบ่งผู้เข้าประชุม ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 มีจำนวน 11 คน พิจารณาเรื่อง "ระเบียบการจัดตั้งปอเนาะและการดำเนินการสอนของครูในปอเนาะนั้น ๆ" กลุ่มนี้มีนายอดุล ภูมิณรงค์ เป็นประธาน

กลุ่มที่ 2 มีจำนวน 13 คน พิจารณาเรื่อง "หลักสูตรที่ใช้ในปอเนาะ" นายหะยีวันซู กูแดดาเก็ง เป็นประธาน

กลุ่มที่ 3 มีจำนวน 10 คน พิจารณาเรื่อง "การจัดให้มีการสอบประจำภาคและประจำปี เพื่อวัดผล ตลอดจนการออกประกาศนียบัตร" นายหะยีนิเลาะ บินหะยีนิมะ เป็นประธาน

กลุ่มที่ 4 มีจำนวน 10 คน พิจารณาเรื่อง "เกี่ยวกับความช่วยเหลือของทางราชการ เช่น เงินอุดหนุน และอื่น ๆ" นายหะยีนิยิ หะยีนิแวง เป็นประธาน²

¹ครูสัมมนาจารย์ ภาคศึกษา 2 ฉบับพิเศษ. (ยะลา: โรงพิมพ์ครูสัมมนาจารย์ ภาคศึกษา 2, 2504), หน้า 3 พิจารณาเรื่อง "หลักสูตรที่จะใช้ในปอเนาะ"

²ครูสัมมนาจารย์ ภาคศึกษา 2. เรื่องเดิม. หน้า 3-4.

เมื่อที่ประชุมกลุ่มเห็นชอบพร้อมกันแล้ว ก็นำเสนอที่ประชุมใหญ่ ผลของการประชุมใหญ่ถือเป็นมติของการประชุมสัมมนาครั้งนี้ ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เสนอเรื่อง การปรับปรุง ปอเนาะต่อกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดำเนินการออกเป็นระเบียบการต่อไป โดยให้เสนอร่าง ระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ไปให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา หลังจากที่กระทรวง ศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว ได้ประกาศใช้ระเบียบการส่งเสริมปอเนาะตามความต้องการของที่ ประชุมสัมมนา โดยเรียกระเบียบนี้ว่า "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริม ปอเนาะ ในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504" เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2504¹สาระสำคัญของระเบียบนี้ มีดังต่อไปนี้

1. การจดทะเบียน ตามระเบียบนี้กำหนดให้ปอเนาะที่จะได้รับการส่งเสริมหรือ ช่วยเหลือจากทางราชการ ต้องจดทะเบียนเป็นสถานศึกษาวิชาศาสนาอิสลามให้ถูกต้อง แต่ไม่ บังคับให้ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วก่อนใช้ระเบียบนี้ต้องมาขอจดทะเบียน แต่ให้เป็นไปตามความ สัมครใจของโต๊ะครูปอเนาะเอง

2. หลักสูตรการสอน ตามระเบียบนี้ได้มีการกำหนดหลักสูตรของปอเนาะ ออกเป็น 3 ตอน ตอนต้นมีกำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 2 ปี หรือระบบการศึกษา ของปอเนาะเป็นแบบ 4 : 3 : 2² วิชาที่สอนและจำนวนชั่วโมงเรียนในรอบสัปดาห์ กำหนดไว้ดังนี้

วิชาศาสนาอิสลาม	สอนสัปดาห์ละ	27 ชั่วโมง*
วิชาภาษาไทย	สอนสัปดาห์ละ	4 ชั่วโมง
วิชาชีพ	สอนสัปดาห์ละ	4 ชั่วโมง

¹กระทรวงศึกษาธิการ. โครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์.

(อัคราณา), หน้า 1.

²ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2. รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของ ปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้. (ยะลา: โรงพิมพ์คุรุสัมพันธ์ ภาคศึกษา 2, 2512), หน้า 14.

*1) วิชาศาสนา ซึ่งกำหนดอัตราเวลาเรียน 27 ชั่วโมง ในรอบสัปดาห์นั้น ให้รวมถึงเวลา ประกอบกิจทางศาสนา (ละหมาด) ด้วย

2) การสอนวิชาศาสนานั้น จะสอนเป็นภาษาใดก็ได้ แต่คัมภีร์ต่าง ๆ นั้น ต้องเป็น ภาษาอาหรับหรือมลายู ตามหลักสูตรซึ่งได้กำหนดไว้

3) เวลาเรียนทุก ๆ วัน ให้เป็นไปตามประเพณีของปอเนาะแต่ละแห่ง

เวลาเรียนที่ได้กำหนดนี้ เป็นอัตราเวลาเรียนมาตรฐาน แต่จะต้องไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง ส่วนที่จะสอนมากกว่านั้นไม่กำหนด

พร้อมทั้งได้มีการกำหนดหลักสูตรวิชาการศาสนาอิสลาม หลักสูตรภาษาไทย และหลักสูตรวิชาชีพในปอเนาะ ทั้งในระดับตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลายไว้อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าแต่เดิมนั้น สถานศึกษาปอเนาะสอนในเรื่องศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายูแต่เพียงอย่างเดียว แต่ตามหรือในระยะเบียบนี้ ทางราชการได้ใช้เงินอุดหนุนเป็นเครื่องมือให้ปอเนาะมาจดทะเบียนและอยู่ในความควบคุมในด้านหลักสูตร มีการแทรกการสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพด้วย แนวนโยบายการแทรกการสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพนี้ ทางราชการได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

3. การวัดผลการเรียนของปอเนาะ ได้มีการกำหนดให้ดำเนินการวัดผลประจำปี โดยให้

3.1 ชั้นที่ไม่ใช่ตัวประโยค ให้โต๊ะครูปอเนาะแต่ละแห่งเป็นผู้ดำเนินการ

3.2 ชั้นตัวประโยค

3.2.1 ประโยคตอนต้นและประโยคตอนกลาง ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ

3.2.2 ประโยคตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการ สำหรับวิธีการวัดผลประจำปีนั้น ให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค ภาคศึกษา 2 และผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้น ผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นตัวประโยค จะได้รับประกาศนียบัตรของกระทรวงศึกษาธิการด้วย

4. การให้เงินรางวัล เพื่อให้เป็นเงินทุนใช้ในการปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะให้ดีขึ้น และเป็นการให้กำลังใจแก่โต๊ะครูที่พยายามปรับปรุงส่งเสริมให้ดี เป็นเครื่องจูงใจให้โต๊ะครูอื่น ๆ ปฏิบัติตาม เงินรางวัลนั้นเป็นเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับพระราชทานรางวัลว่า จะต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการช่วยเหลือราชการอื่น ๆ ด้วยรางวัลที่กำหนดให้ มีดังนี้

4.1	อันดับพิเศษ	จำนวนเงิน	10,000 บาท
4.2	อันดับที่หนึ่ง	จำนวนเงิน	5,000 บาท
4.3	อันดับที่สอง	จำนวนเงิน	3,000 บาท
4.4	อันดับที่สาม	จำนวนเงิน	1,000 บาท ¹

5. การให้การอุดหนุน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ

5.1 ให้ครูไปช่วยทำการสอน หรือให้มีผู้นิเทศก์การศึกษาไปช่วยเหลือให้คำแนะนำ หรือให้การช่วยเหลือทางด้านวิชาการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในทางวิชาการ เช่น คัดเลือกนักเรียน ไปศึกษาต่อ และจัดให้มีการอบรมครู หรือสัมมนาเป็นครั้งคราว

5.2 ให้หรือให้ยืมอุปกรณ์ วัสดุในทางการศึกษา หรือเครื่องมือ เครื่องใช้ในการสอน การเรียน ตลอดจนครุภัณฑ์อื่น ๆ

ระเบียบฉบับนี้ ได้วางหลักเกณฑ์ของการจดทะเบียนपोเนาะ* และการอนุญาต การกำหนดลักษณะคุณวุฒิของผู้สอนศาสนา การดำเนินการสอนในपोเนาะ เมื่อได้รับการ จดทะเบียนแล้ว มีหลักเกณฑ์ว่า สอนและจัดให้มีการวัดผลตามหลักสูตรและวิธีการที่กำหนดไว้ ทำระเบียบนี้ ทั้งยังกำหนดไว้ว่า पोเนาะที่ได้รับอนุญาตตามระเบียบนี้ อาจได้รับรางวัลเป็นเงิน พระราชทานหรือได้รับการอุดหนุนจากทางราชการ การจดทะเบียนนั้นให้पोเนาะมาจดด้วยความสมัครใจ กระทรวงศึกษาธิการได้ช่วยเหลือด้วย การบังคับทันทีอาจมีปัญหาทางการเมือง แทรกแซง ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาในपोเนาะนั้น ก็คือ

1. เพื่อให้पोเนาะจดทะเบียน อันหมายถึง การยอมรับแนวการปรับปรุงการศึกษาใน पोเนาะ
2. เพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่ และบริเวณपोเนาะโดยให้จัดปรับปรุงอาคารपोเนาะ ให้เป็นแนว จัดปลูกต้นไม้ประดับ จัดบ่อน้ำให้ถูกสุขลักษณะ จัดทำส้วมลุ่มน้ำฝายหญิงให้ เพียงพอ จัดทำถนนเข้าสู่पोเนาะ จัดทำป้ายชื่อपोเนาะ
3. ปรับปรุงการเรียนการสอน ปรับปรุงหลักสูตร จัดสอนให้เป็นชั้น โดยแบ่งชั้นเรียน เป็นชั้นต้น 4 ปี ชั้นกลาง 3 ปี หรือชั้นปลาย 2 ปี มีการสอนภาษาไทยและวิชาชีพด้วย

¹ ประสงค์ งามมัน. เรื่องเดิม. หน้า 28.

*ดูภาคผนวก ข

4. จัดให้มีการประเมินผลการสอน สำหรับชั้นที่ไม่ใช่ตัวประโยคนั้นทางปอเนาะ ดำเนินการ ส่วนชั้นตัวประโยคคือชั้นปีที่ 4 ปีที่ 7 และปีที่ 9 ทางกระทรวงศึกษาธิการจะมอบให้ จังหวัดและภาคดำเนินการ¹

2. ผลการดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504

2.1 การจดทะเบียน

หลังจากได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2504 ปรากฏว่ามีปอเนาะมาจดทะเบียนกับทางราชการเพื่อรับการปรับปรุงเป็นจำนวน 82 แห่ง² แต่เนื่องจากมิได้มีการบังคับให้ปอเนาะที่ตั้งอยู่ก่อนใช้ระเบียบนี้ ต้องมาขอจดทะเบียน ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของโต๊ะครู จึงทำให้มีปอเนาะอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ประสงค์มาขอจดทะเบียนหรือรอดูท่าทีของทางราชการอยู่ ทั้งนี้เพราะความช่วยเหลือที่ทางราชการจัดให้แก่ปอเนาะที่มาจดทะเบียนนั้นมีอยู่น้อยมาก ที่ได้รับจริงจังและต่อเนื่องก็คือเงินรางวัล ซึ่งเป็นเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากการสนับสนุนปอเนาะที่จดทะเบียนดังที่กล่าวมาแล้ว ทางราชการยังไม่สามารถสนองความต้องการของปอเนาะตามระเบียบที่กำหนดไว้ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เนื่องจากขาดเงินงบประมาณ ขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่จะเข้าไปช่วยสอนทั้งวิชาภาษาไทยและวิชาชีพ ตลอดจนการนิเทศการศึกษาของปอเนาะ ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2504-2509 ก่อนที่ทางราชการจะมีนโยบายปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ.2508-2511 ปรากฏว่ามีปอเนาะมาจดทะเบียนทั้งสิ้นเพียง 206 โรงเรียน³

¹ ประสงค์ งามมัน. เรื่องเดิม. หน้า 27.

² กระทรวงศึกษาธิการ "สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์." เรื่องเดิม. หน้า 1.

³ ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 "รายงานการศึกษา". เรื่องเดิม. หน้า 80.

2.2 หลักสูตรการสอนและการวัดผลการเรียนของปอเนาะ

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 เวลาเรียนของนักเรียนในปอเนาะแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ศาสนาตอนต้น เวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี ตอนปลาย 2 ปี และในแต่ละตอนได้แบ่งวิชาเรียนออกเป็น 3 หมวดวิชา คือหมวดวิชาศาสนา มีอัตราเวลาเรียนสัปดาห์ละ 27 ชั่วโมง วิชาภาษาไทยและวิชาชีพ วิชาละ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยกำหนดรายละเอียดเนื้อหาแต่ละวิชาไว้ด้วยนั้น จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 ในปีการศึกษา 2509 ปรากฏว่ามีปอเนาะที่เปิดรวมทั้ง 3 ตอน มีเพียง 2 โรง เปิดสอนตอนต้นและตอนกลาง 24 โรง นอกจากนั้นเปิดสอนศาสนาตอนต้นเท่านั้น¹

สำหรับหลักสูตรการสอนที่ทางราชการกำหนดขึ้นนั้น ในหลักสูตรวิชาศาสนา ปรากฏว่าไม่ได้รับความนิยมจากโต๊ะครูโดยทั่วไป ซึ่งพิจารณาได้จากการประเมินผลการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของภาคศึกษา 2 เมื่อปี พ.ศ.2510 ปรากฏว่ามีโต๊ะครูเพียงร้อยละ 23.7 ของโต๊ะครูทั้งหมด ที่สอนตามหลักสูตรที่กำหนดตามระเบียบนี้ นอกจากนั้นโต๊ะครูได้กำหนดหลักสูตรวิชาศาสนาขึ้นเอง เพื่อใช้สอนในปอเนาะของตนเอง การที่หลักสูตรวิชาศาสนามีความแตกต่างกันเช่นนี้ จึงทำให้ยากแก่การวัดผลการเรียน เพราะการสอนไม่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน จึงไม่ปรากฏว่าได้มีการวัดผลการเรียนของปอเนาะตามระเบียบนี้อย่างจริงจัง?

ส่วนหลักสูตรวิชาภาษาไทยและวิชาชีพที่กำหนดไว้ นั้น เกือบไม่มีปอเนาะใด ดำเนินการสอนตามหลักสูตรได้เลย เนื่องจากขาดครูที่จะทำการสอนได้ เพราะระเบียบดังกล่าว มิได้มีการกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ครู สำหรับการสนับสนุนการศึกษาตามหลักสูตรนี้ในปอเนาะ โดยเฉพาะเพียงแต่กล่าวไว้ในหลักเกณฑ์ การให้การอุดหนุนปอเนาะในระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ พ.ศ.2504 ว่าจะให้ครูไปช่วยสอนหรือให้ศึกษานิเทศก์ออกไปช่วยเหลือให้คำแนะนำ หรือช่วยเหลือทางด้านวิชาการอื่น ๆ เท่านั้น³ อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ

¹ประกิจ ประจวบจั่นก. การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม. 2516, หน้า 105.

²ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 "รายงานการศึกษา". เรื่องเดิม. หน้า 3.

³กระทรวงศึกษาธิการ. "ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504" เรื่องเดิม. หน้า 22.

แทบจะไม่บังเกิดผลประการใดเลย เพราะกระทรวงศึกษาธิการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาเป็นอย่างมาก การที่จัดสรรครูหรือศึกษานิเทศก์ออกไปช่วยสอนหรือนิเทศการศึกษาในปอเนาะนั้นมีจำนวนน้อย นอกจากนี้การที่จะให้โต๊ะครูจ้างครูสอนภาษาไทยและวิชาชีพเองนั้น ก็ยังเป็นไปไม่ได้อีก เพราะโต๊ะครูนอกจากไม่มีความสามารถหรือมีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะจ้างครูสอนภาษาไทยและวิชาชีพได้อย่างทั่วถึงแล้ว ก็ยังไม่มีความสะดวกที่จะให้มีการสอนภาษาไทยและวิชาชีพอื่น ๆ ในปอเนาะของตนอีกด้วย¹ ทั้งนี้เพราะโต๊ะครูเป็นทั้งผู้บริหารและเจ้าของปอเนาะในคน ๆ เดียว

2.3 การให้เงินรางวัล

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้เงินรางวัลเพื่อปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะโดยกำหนดให้เป็นเงินพระราชทาน และกำหนดลักษณะของปอเนาะที่สมควรได้รางวัล และการอุดหนุนจากราชการไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

- 2.3.1 เป็นปอเนาะที่ดำเนินการและปฏิบัติตามระเบียบนี้
- 2.3.2 เป็นปอเนาะที่มีนักศึกษาอยู่ประจำไม่ต่ำกว่า 40 คน
- 2.3.3 เป็นปอเนาะที่มีสถานที่ไม่ขัดต่อสุขลักษณะอนามัยและความปลอดภัย
- 2.3.4 เป็นปอเนาะที่มีระเบียบแบบแผนดี
- 2.3.5 เป็นปอเนาะที่มีการวัดผลการเรียนเป็นประจำและได้ผลดี
- 2.3.6 เป็นปอเนาะที่ตั้งขึ้นก่อนใช้ระเบียบนี้ และได้ดำเนินการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันที่ได้จดทะเบียน
- 2.3.7 ถ้าเป็นปอเนาะที่ตั้งขึ้นภายหลังการใช้ระเบียบนี้ ต้องดำเนินการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี นับแต่วันที่ได้จดทะเบียน²

¹ประกิจ ประจวบปัจฉิม. เรื่องเดียวกัน. หน้า 105.

²ประสงค์ งามสมัน. เรื่องเดิม (อัครสำเนาะ). หน้า 20.

ภาคศึกษา 2 ได้แบ่งปอเนาะที่จะได้รับรางวัลออกเป็น 4 อันดับ คือ อันดับพิเศษ อันดับที่ 1 อันดับที่ 2 และอันดับชมเชย¹ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา ได้มีการประเมินผลและให้รางวัลปอเนาะที่ได้มีการปรับปรุง จนอยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับเงินรางวัล แต่ในระยะเวลาก่อนมีการกำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 ยังไม่ปรากฏว่ามีปอเนาะใดที่สามารถปรับปรุงจนได้รับรางวัลพิเศษเลย² ดังตารางโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล พ.ศ.2504-2508 ดังนี้

ตารางที่ 3 โรงเรียนที่ได้รับพระราชทานเงินรางวัล พ.ศ.2504-2508

พ.ศ.	จำนวนรางวัลที่ได้รับ				รวม		หมายเหตุ
	อันดับพิเศษ 10,000 บ.	อันดับหนึ่ง 5,000 บ.	อันดับสอง 3,000 บ.	อันดับชมเชย 1,000 บ.	จำนวน โรงเรียน	เงิน	
2504	-	-	4	24	28	36,000	
2505	-	1	7	22	30	48,000	
2506	-	1	10	29	40	64,000	
2507	-	2	9	27	38	64,000	
2508	-	2	6	36	44	64,000	
รวม	-	6	36	138	180	276,000	

ที่มา : ประสงค์ งามมัน, เรื่องเดิม, หน้า 34.

¹กระทรวงศึกษาธิการ. “ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504” (อัดสำเนา), หน้า 22.

²คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการ บันทึกการประชุมคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ครั้งที่ 1/2515, 5 กุมภาพันธ์ 2515, หน้า 2.

อย่างไรก็ตามการกำหนดให้มีเงินรางวัล การปรับปรุงปอเนาะตามระเบียบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดการศึกษาของปอเนาะ เป็นไปด้วยดีและข้อสำคัญ คือ เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างทางราชการและโต๊ะครู ในการปรับปรุงปอเนาะให้มีสภาพการจัดการศึกษาที่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าจำนวนเงินที่ทางราชการให้จะเป็นจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับการลงทุนของโต๊ะครู ในการจัดตั้งและดำรงปอเนาะอยู่นั้น แต่การกำหนดระเบียบให้เงินรางวัลนี้ก็เป็นที่พอใจแก่บรรดาโต๊ะครู ทั้งนี้เพราะได้มีการกำหนดให้ได้รับเป็นเงินพระราชทาน โดยได้รับจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นประจำทุกปี ความสำคัญของการให้เงินรางวัลจึงอยู่ที่การให้โต๊ะครูมีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและรับพระราชทานเงินรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว¹

การให้เงินรางวัลนี้ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นปีแรกที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคการศึกษา 2 พ.ศ.2504 และทางราชการได้จัดดำเนินการตลอดมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ แต่ได้เปลี่ยนระเบียบและวิธีการเพิ่มประเภทของรางวัลพระราชทานเท่านั้น

ปัญหาและอุปสรรคการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ

การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร มีอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ หลายประการที่สำคัญ คือ

1. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 กำหนดแต่หลักการกว้าง ๆ ยังมีได้มีการบังคับให้ปอเนาะต้องมาจดทะเบียน แต่ให้เป็นไปตามความสมัครใจของโต๊ะครู

2. การจัดสรรงบประมาณยังไม่เพียงพอกับการดำเนินงาน

¹ประกิจ ประจนปัจจนึก. เรื่องเดิม. หน้า 106.

3. ไม่มีการกำหนดคุณวุฒิและความรู้ทางศาสนาของโต๊ะครู ทั้งนี้เพราะตามระเบียบนี้ กำหนดคุณสมบัติของโต๊ะครูไว้เพียงว่า "...เป็นอิสลามิกชน ผู้รอบรู้ทางศาสนาและมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะให้การอบรม..."¹ จึงทำให้บุคคลที่มีความรู้ทางศาสนาจัดตั้งปอเนาะเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ยากแก่ทางราชการที่จะควบคุมและให้การสนับสนุนส่งเสริมปรับปรุงปอเนาะให้มีการจัดสถานศึกษาที่ดีได้

4. หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามไม่ได้กำหนดแบบแผนที่แน่นอน ไม่มีกำหนดเวลเรียน และขาดการวัดผล

5. การแทรกให้มีหลักสูตรการสอนภาษาไทยในปอเนาะไม่ได้ผล เนื่องจากปัญหา การจัดหาครูช่วยสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพไม่เพียงพอ และมีปัญหาอุปสรรคที่โต๊ะครูและนักเรียนก็ไม่ประสงค์ให้มีการสอนภาษาไทยในปอเนาะอยู่แล้วด้วย

6. หลักสูตรที่จัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2504 ยังไม่ได้รับความนิยมนอกจากโต๊ะครูและสังคมของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้²

จะเห็นได้ว่า หลังจากการจัดตั้งภาคการศึกษา 2 แล้ว ก็ได้มีคณะกรรมการต่าง ๆ เกิดขึ้น และกรรมการเหล่านี้ก็จะมีผู้นำศาสนา คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โต๊ะครู ดาโต๊ะยุติธรรม และข้าราชการใน 4 จังหวัดภาคใต้ เพื่อที่จะให้มีการปรับปรุงปอเนาะ ในที่สุด ก็ได้ออกเป็นระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2504 พอจะกล่าวได้ว่า "มติการมีส่วนร่วม" เป็นมติหลัก เพราะว่าการยอมรับความเปลี่ยนแปลงตรงนี้เกิดจากความต้องการของชาวไทยมุสลิมเองและเขาก็มีส่วนร่วม ส่วนรัฐบาลก็ให้การสนับสนุนในรูปของการให้การอุดหนุน การให้รางวัล พระราชทาน ส่วน "มติการพัฒนา" ก็เป็นด้านรอง เห็นได้จากที่มีการกำหนดหลักสูตร เวลาเรียน ที่แน่นอน มีการสอนทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพ ส่วน "มติด้านความมั่นคง" ก็ไม่ได้หายไปไหน เห็นได้จากการประชุมเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะมีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยเข้าร่วมด้วย

¹กระทรวงศึกษาธิการ. "ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504". เรื่องเดิม, หน้า 2.

²ประกิจ ประจวบปัจจนิก. เรื่องเดิม. หน้า 107.

3. การแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร

การที่ทางราชการได้มีการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะในขั้นต้นนั้นทางราชการได้มีนโยบายเพียงต้องการให้ปอเนาะมาจดทะเบียนและให้อุปการะเพื่อควบคุมและปรับปรุงให้ปอเนาะเป็นสถานศึกษาศาสนาให้มีสภาพที่ดีขึ้น ต่อมาทางราชการได้มีเป้าหมายที่จะให้ปอเนาะอยู่ในความดูแลของทางราชการให้ใกล้ชิดและรัดกุมยิ่งขึ้น โดยมีแนวนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพสถานศึกษาปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร ดังเช่น สถานศึกษาของเอกชนทั่ว ๆ ไป แม้ว่าปอเนาะจะเป็นสถานศึกษาศาสนาอิสลามก็ตาม แต่การมีสถานศึกษาศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาคริสต์ก็จัดเป็นโรงเรียนราษฎรอยู่ในความควบคุมของทางราชการตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร¹ ได้เช่นกัน

3.1 โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม

พ.ศ.2508-2511

การจัดทำโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 นี้ ภาคศึกษา 2 ได้เชิญผู้เกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกันระหว่างวันที่ 1-7 กันยายน พ.ศ. 2507 ผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายด้วยกัน

3.1.1 ฝ่ายอิสลามประกอบด้วยจุฬาราชมนตรี โต๊ะครูจากสี่จังหวัดภาคใต้จำนวน 120 คน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และดาโต๊ะยุติธรรมจากสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

3.1.2 ฝ่ายข้าราชการประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นหัวหน้าคณะ ซึ่งมีรองปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นหัวหน้าคณะ และเจ้าหน้าที่คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้²

ในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมได้ตกลงให้ปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม โดยมอบให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาภาคศึกษา 2 เป็นผู้จัดทำโครงการปรับปรุง และวิธีการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ปอเนาะที่จะปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาได้จัดทำรายละเอียดของโครงการและเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ

¹พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ. 2497 มาตรา 20 ข้อ (3) ได้กำหนดว่าโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการศึกษา

²ศูนย์พัฒนาการศึกษาภาคศึกษา, เอกสารประชุมสัมมนาโต๊ะครู ครั้งที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2502 (อัดสำเนา), หน้า 4-7

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2508 กระทรวงศึกษาธิการได้รายงานต่อนายกรัฐมนตรี (จอมพลถนอม กิตติขจร) ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรีได้ มีบัญชาให้ กระทรวงศึกษาธิการเลิกล้มปอเนาะให้หมดสิ้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในฐานะประธาน กรรมการพัฒนาภาคใต้ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ประชุมปรึกษารื้อกันแล้ว มีมติว่า การที่จะทำให้ปอเนาะเลิกล้มไปนั้น จะต้องค่อยทำค่อยไป โดยทางรัฐบาลจะต้องทำ โครงการดำเนินการพร้อมกันไปทั้ง 3 ทาง คือ

1. โครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์
2. โครงการปรับปรุงส่งเสริมการขยายการศึกษาภาคบังคับ (การศึกษา ประชาบาล)
3. โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่ให้รู้ภาษาไทยเป็นอย่างดี และมีการฝึกสอนอาชีพที่จำเป็นแก่ท้องถิ่นด้วย¹

กระทรวงศึกษาธิการได้รับมอบหมายให้จัดทำโครงการทั้ง 3 นี้ และได้นำเสนอ คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้อนุมัติแล้ว โดยเฉพาะโครงการส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียน ราษฎร์ คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้อนุมัติเงินงบประมาณพัฒนาภาคใต้ ประจำปีงบประมาณ 2508 เป็นจำนวน 200,000 บาท ให้เริ่มดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียน ราษฎร์จำนวน 20 แห่ง ส่วนปีต่อไป ขอให้ตั้งงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการ²

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้เสนอโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียน ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามต่อนายกรัฐมนตรี สารสำคัญของโครงการมีดังนี้ดังนี้

- 1.1 วัตถุประสงค์
 - 1.1.1 เพื่อให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วได้ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอน ศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์
 - 1.1.2 เพื่อเป็นการจูงใจให้ปอเนาะอื่น ๆ ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอน ศาสนาอิสลามด้วย
 - 1.1.3 เพื่อพัฒนาการศึกษาของเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในปอเนาะให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเพิ่มกำลังคนที่มีความรู้เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและ การปกครอง

¹ประสงค์ งามสมัน. เรื่องเดิม. เอกสารอัดสำเนา, หน้า 33.

²เรื่องเดียวกัน.

1.1.4 เพื่อแสดงเจตนาดีของรัฐบาล ในการที่จะช่วยจัดการศึกษาโดยถูกวิธี และสร้างความเข้าใจอันดีงามระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้¹

1.2 หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกปอเนาะ ปอเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะต้องมีลักษณะดังนี้

1.2.1 เป็นปอเนาะที่จดทะเบียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะ ในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 แล้ว

1.2.2 เป็นปอเนาะที่คณะบุคคลจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

1.2.3 เป็นปอเนาะที่มีนักศึกษาประจำไม่ต่ำกว่า 50 คน

1.2.4 มีบริเวณกว้างขวางเหมาะสมที่จะใช้เป็นสถานศึกษาที่ดี

1.2.5 มีอาคารเหมาะสมมั่นคง เป็นเอกเทศไม่ติดต่อกับอาคารอื่น และความปลอดภัย

1.2.6 เป็นปอเนาะที่มีระเบียบแบบแผนดี

1.2.7 เป็นปอเนาะที่มีการวัดผลการศึกษาประจำปีและได้ผล

1.2.8 เป็นปอเนาะที่มีการสอนวิชาภาษาไทยและได้ผล

1.2.9 การจัดการเข้าทำการสอนเป็นไปโดยเหมาะสมและมีจำนวนเพียงพอแก่นักศึกษา

1.3 การผ่อนผันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ปอเนาะที่ขอจดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์จะได้รับการพิจารณาผ่อนผันในเรื่องของการเป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ ครูและอื่น ๆ² ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์และระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์และระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ สำหรับโรงเรียนทั่วไป

1.4 การช่วยเหลือปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้วจะได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการในเรื่องต่อไปนี้

1.4.1 การช่วยเหลือทางวิชาการ

1.4.1.1 ส่งครูไปช่วยสอน ครูที่ส่งไปควรเป็นข้าราชการกรมวิสามัญศึกษา วุฒิป.กศ. หรือเทียบเท่า ในระยะเริ่มแรกควรส่งไปช่วย 1 คน

¹ประกิจ ประจวบปัจฉิม. เรื่องเดิม. หน้า 111.

²ประสงค์ งามมัน. เรื่องเดิม. อัดสำเนา, หน้า 35.

1.4.1.2 ครูอาสาสมัคร อาจจัดให้มีครูอาสาสมัครตามระเบียบว่าด้วยเรื่องครูอาสาสมัคร ช่วยพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

1.4.1.3 ส่งศึกษานิเทศก์ไปช่วยแนะนำทางวิชาการและการบริหารโรงเรียน

1.4.1.4 จัดทำหลักสูตรประมวลการสอนให้เหมาะสมกับโรงเรียนราษฎร์ที่สอนศาสนาอิสลาม

1.4.1.5 ช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์การสอน

1.4.2 การช่วยเหลือในด้านการเงิน ปอเนาะที่ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะได้รับอุดหนุนในระยะเริ่มแรกของการปรับปรุงเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอน การเรียนและการปรับปรุงอาคารสถานที่การช่วยเหลือด้านการเงินแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.4.2.1 เงินอุดหนุนระยะเริ่มแรกมีกำหนดโรงเรียนละ 4 ปี คือปีที่ 1 จำนวนไม่เกิน 10,000 บาท และปีต่อไปปีละไม่เกิน 3,000 บาท ต่อโรงเรียนทั้งนี้อำนาจการสั่งจ่ายอยู่ในดุลยพินิจของศึกษาธิการจังหวัดทั้งสี่จังหวัด

1.4.2.2 เงินอุดหนุนตามระเบียบการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ของกรมวิสามัญศึกษา

1.4.2.3 เงินรางวัลพระราชทานทุกปี จะมีการประเมินผลการปฏิบัติของแต่ละโรงเรียนและคัดเลือกโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้ได้รับพระราชทานรางวัลตามระเบียบว่าด้วยการพระราชทานเงินรางวัลแก่ปอเนาะ

1.5 การกำหนดระยะเวลาการดำเนินการระยะเวลาและจำนวนปอเนาะที่ดำเนินการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้กำหนดระยะเวลาปรับปรุงไว้ 4 ปี คือ ตั้งแต่พ.ศ. 2508 ถึง พ.ศ. 2511 ปอเนาะที่จะปรับปรุงมีจำนวนทั้งสิ้น 140 โรง คือปี พ.ศ. 2508 ปรับปรุง 20 โรง และปีต่อไปปีละ 40 โรง จนถึง ปี พ.ศ. 2511 ก็ครบจำนวนที่กำหนดไว้

กระทรวงศึกษาธิการ. โครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2508-2511. (อัดสำเนา).

นายกรัฐมนตรีได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ผลการพิจารณา คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติโครงการที่เสนอ แต่เนื่องจากคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้อนุมัติ เงินบพัฒนาภาคใต้ประจำปีงบประมาณ 2508 เป็นจำนวนเงิน 200,000 บาท สำหรับการ ดำเนินการแปรสภาพปอแนะเป็นโรงเรียนราษฎรจำนวน 20 โรงไปแล้ว คณะรัฐมนตรีจึงลงมติ ให้กำหนดเป็นโครงการ 3 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2511 และจัดตั้งงบประมาณไว้ ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2508 ปรับปรุง 20 โรง		
ค่าใช้จ่ายถัวเฉลี่ยโรงละ 10,000 บาท (ใช้งบพัฒนาภาคใต้)	200,000 บาท	
	รวม	200,000 บาท
พ.ศ. 2509 ปรับปรุงเพิ่มขึ้น 40 โรง		
อัตราเงินเดือนครู 60 อัตรา ๆ ละ 600 บาท 12 เดือน	432,000 บาท	
ค่าปรับปรุงโรงเรียนละ 10,000 บาท 40 โรงเรียน	400,000 บาท	
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	200,000 บาท	
ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนที่ปรับปรุงแล้ว 20 โรง ๆ ละ 3,000 บาท	60,000 บาท	
	รวม	1,092,000 บาท
พ.ศ. 2510 ปรับปรุงเพิ่มขึ้น 40 โรง		
เงินเดือนครู 100 อัตรา ๆ ละ 600 บาท 12 เดือน	720,000 บาท	
ค่าปรับปรุงโรงเรียนละ 10,000 บาท 40 โรงเรียน	400,000 บาท	
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	200,000 บาท	
ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนที่ปรับปรุงแล้ว 60 โรง ๆ ละ 3,000 บาท	180,000 บาท	
	รวม	1,500,000 บาท
พ.ศ. 2511 ปรับปรุงเพิ่มขึ้น 40 โรง		
เงินเดือนครู 140 อัตรา ๆ ละ 600 บาท 12 เดือน	1,008,000 บาท	
ค่าปรับปรุงโรงเรียนละ 10,000 บาท 40 โรง	400,000 บาท	
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	200,000 บาท	
ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนที่ปรับปรุงแล้ว 100 โรง ๆ ละ 3,000 บาท	300,000 บาท	
	รวม	1,908,000 บาท
	รวมทั้งสิ้น	4,700,000 บาท ¹

¹ ประสงค์ งามมัน. เรื่องเดิม (อัดสำเนา), หน้า 36-37.

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้รับเงินอุดหนุน ตั้งแต่ พ.ศ. 2508-2511 (แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ แรกจัดตั้งได้โรงละ 10,000 บาท)

ที่	จังหวัด	จำนวนโรงเรียนที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์				หมายเหตุ
		พ.ศ.2508	พ.ศ. 2509	พ.ศ. 2510	พ.ศ. 2511	
1	นราธิวาส	6	10	11	7	
2	ปัตตานี	10	18	15	10	
3	ยะลา	5	9	12	9	
4	สตูล	-	2	1	2	
	รวม	21	39	39	28	

ที่มา : ประสงค์ งามมัน. เรื่องเดิม (อัดสำเนา), สรุปลจากหน้า 37-44.

ผลปรากฏว่าในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา และ สตูล มีปอเนาะมาจดทะเบียนแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ 127 โรงเรียน ซึ่งตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตั้งแต่ พ.ศ.2508 จนถึงปี พ.ศ.2511 มีจำนวนทั้งสิ้น 140 โรง ดังนั้นตัวเลขนี้จึงต่ำกว่าเป้าหมาย ทั้งนี้ก็เพราะว่า เจ้าของปอเนาะยังไม่แน่ใจในนโยบายของรัฐบาลในการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์

1.6 ผลการดำเนินการ

1.6.1 โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 นี้ เมื่อเปรียบเทียบกับระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 แล้วปรากฏว่า โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 นั้น ได้นำเอาระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ จากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 มาใช้เป็นส่วนมาก ส่วนที่นอกเหนือจากระเบียบ ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา

อิสลาม โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกปอเนาะ อาทิเช่น ปอเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่ได้รับ การปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามต้องเป็นปอเนาะที่จดทะเบียนตามระเบียบ ของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา พ.ศ.2504 มาแล้ว เป็นปอเนาะที่มีนักศึกษาประจำไม่ต่ำกว่า 50 คน เป็นปอเนาะที่มีการสอนวิชาภาษาไทยเป็น ประจำและได้ผลดี เป็นต้น

1.6.2 ในการที่จะให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์อยู่ภายใต้ การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 เช่นเดียวกับโรงเรียนราษฎร์อื่น ๆ โดยทั่วไป แต่โดยเหตุที่โต๊ะครูส่วนใหญ่ขาดคุณสมบัติในการพูดและใช้ภาษาไทย รวมทั้งไม่มีความรู้ในเรื่องกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงต้องมีการผ่อนผันเป็น กรณีพิเศษ โดยผ่อนผันคุณสมบัติของผู้จัดการ ครูใหญ่และครูโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอน ศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงและขีดความสามารถของโต๊ะครูที่จะปฏิบัติได้

1.6.3 โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 ได้กำหนดให้มีการช่วยเหลือปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์ ในด้าน ครูช่วยสอน โดยได้กำหนดให้ส่งครูไปช่วยสอน ในระยะเริ่มแรกให้ได้รับโรงเรียนละ 1 คน ซึ่ง เรื่องนี้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 ก็ได้กำหนดไว้ แต่มิได้กำหนดวิธีการว่าจะจัดครูช่วยสอนได้อย่างไร สำหรับกำหนดส่งครู ไปช่วยสอนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508- 2511 ในระยะแรกจะได้รับโรงเรียนละ 1 คน อย่างไรก็ตาม จำนวนครูที่ส่งไปช่วยสอนในโรงเรียน ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามโครงการนี้ก็มีย้อยอย่างจำกัด ดำเนินไปได้ไม่ทั่วถึง และมีโรงเรียน ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจำนวนมากที่สอนแต่วิชาศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียว โรงเรียน เหล่านี้จะไม่ได้รับการช่วยเหลือในเรื่องครูช่วยสอนเลย นอกจากนี้ วุฒิของครูช่วยสอนที่กำหนด ให้เป็นข้าราชการกรมวิสามัญ วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า นั้น ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ครูช่วยสอนมี ฐานะเป็นเพียงลูกจ้างสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และวุฒิ ป.กศ. ที่กำหนดก็หาได้ น้อยมาก ส่วนใหญ่ครูช่วยสอนจะมีวุฒิการศึกษาเพียงระดับ ม.ศ.3 เท่านั้น

1.6.4 ส่วนในเรื่องของการนิเทศและการออกไปแนะนำการจัดการศึกษา ทั้งทางวิชาการและการบริหารโรงเรียนนั้น ก็ได้มีการกำหนดเช่นเดียวกันกับระเบียบการปรับปรุง ส่งเสริมปอเนาะ ภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 แต่การปฏิบัติตามโครงการปี 2508-2511 นี้ ได้มีการจัด ส่งศึกษานิเทศก์ออกไปตามโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นบางแห่ง แต่ไม่ค่อยทั่วถึง และออกไปได้น้อยครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากขาดเงินงบประมาณ และขาดเจ้าหน้าที่นิเทศการศึกษา

1.6.5 ในด้านหลักสูตรและประมวลการสอน ก็ได้มีการจัดทำเพิ่มเติมจากที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 ทั้งนี้เพราะปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว การเรียนวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นวิชาสามัญดังที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบฯ ปี 2504 ไม่เพียงพอสำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จึงได้กำหนดวิชาสามัญอื่น ๆ บางวิชาขึ้นเพิ่มเติม อย่างไรก็ตาม หลักสูตรและประมวลการสอนที่ให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามใช้สอนนั้น ยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยังลักลั่นกันอยู่ หลักสูตรที่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามใช้ในการสอนนั้น มีอยู่ถึง 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียว หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามและหลักสูตรวิชาสามัญของกรมวิชาการ หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามและหลักสูตรวิชาสามัญของการศึกษาผู้ใหญ่ จึงเกิดความยุ่งยากและไม่สามารถวัดผลการศึกษาได้อย่างแน่นอนและถูกต้อง และมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จึงยังไม่อยู่ในระดับเดียวกัน

1.6.6 การช่วยเหลือในด้านการเงิน ปรากฏว่าในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ภาคศึกษา 2 ปี พ.ศ.2504 กำหนดแต่เพียงเงินรางวัลการจัดปอเนาะ ซึ่งเป็นเงินพระราชทานเพื่อใช้เป็นเงินทุนในการปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะให้ดีขึ้น เงินอุดหนุนอื่น ๆ แต่ในโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 นี้ นอกจากจะให้เงินอุดหนุนในรูปของเงินรางวัล การจัดปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นเงินพระราชทานแล้ว ยังมีเงินอุดหนุนในระยะเริ่มแรกของการปรับปรุง เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และปรับปรุงอาคารสถานที่ ซึ่งเงินอุดหนุนในลักษณะนี้ได้แก่เงินอุดหนุนระยะเริ่มแรก มีกำหนดโรงเรียนละ 4 ปี คือปีที่ 1 จำนวนไม่เกิน 10,000 บาท และปีต่อไปปีละไม่เกิน 3,000 บาทต่อโรงเรียน มีกำหนดไม่เกิน 3 ปี นอกจากนี้ยังได้รับเงินอุดหนุนตามระเบียบการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ของกรมวิสามัญอีกด้วย จะเห็นได้ว่าได้มีการเพิ่มเงินช่วยเหลือในรูปต่าง ๆ แก่ปอเนาะที่จัดทะเบียนและแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพราะทางราชการตระหนักดีว่า การจะบังคับให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์โดยไม่ให้การช่วยเหลือ โดยเฉพาะเงินอุดหนุนกิจการแล้ว ย่อมไม่ประสบผลสำเร็จในการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ และการกำหนดเงินอุดหนุนในรูปของเงินให้เปล่าเมื่อเริ่มจัดตั้งขึ้นนั้น ซึ่งก็เป็นสิ่งจูงใจให้โต๊ะครูแปรสภาพปอเนาะของตนเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาเร็วขึ้น

กล่าวโดยสรุป โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 นี้ เป็นโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 แต่โครงการ พ.ศ.2508-2511 ได้มีนโยบายที่ชัดเจนที่จะแปรสภาพให้ปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ ส่วนวิธีการดำเนินการ การช่วยเหลืออุดหนุนต่าง ๆ ของทางราชการก็คงมีลักษณะเช่นเดิม แต่ให้ขยายขอบเขตและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ รัดกุมยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดให้ครูช่วยสอนโรงเรียนละ 1 คน ข้อสังเกตการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ในระยะนี้ ยังมีได้เป็นไปโดยการบังคับ แต่ให้เป็นไปโดยความสมัครใจของโต๊ะครู

จะเห็นได้ว่า หลังจากที่มึระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 โดยปอเนาะได้มาจดทะเบียนและรับการอุดหนุนจากระเบียบนี้ ถือได้ว่าปอเนาะยอมรับที่จะปรับปรุงตนเอง ต่อจากนั้นก็ให้มีโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 ซึ่งก็ได้ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ 1-7 กันยายน พ.ศ.2507 โดยมีจุฬาราชมนตรี โต๊ะครู คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตาโต๊ะยุติธรรม รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย และเจ้าหน้าที่คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ ที่ประชุมได้ตกลงให้ปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ดังนั้น “มติดการมีส่วนร่วม” ยังคงเป็นมติหลัก “มติดการพัฒนา” ก็ยังคงมีอยู่ เห็นได้จากการส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ มีการจัดทำหลักสูตร และประมวลการสอนเพิ่มเติม และการช่วยเหลือด้านการเงิน เป็นต้น ส่วน “มติด้านความมั่นคง” ก็ยังมีอยู่ เห็นได้จากการประชุมตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะมีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยร่วมประชุมด้วย

3.2 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 14 มิถุนายน 2509 กำหนดนโยบายให้แปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์

การดำเนินการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามโครงการ พ.ศ.2508-2511 ปรากฏว่า ปอเนาะทั้งที่มาจดทะเบียนและที่ยังมิได้จดทะเบียนส่วนใหญ่มีลักษณะไม่ถูกต้องตามระเบียบของการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เช่น มีบริเวณคับแคบ มีนักเรียนน้อยไม่มีอาคารเรียนเป็นเอกเทศหรือเป็นปอเนาะที่จัดตั้งขึ้นใหม่ยังไม่มีทุนดำเนินการ นอกจากนี้โต๊ะครูบางคนคอยดูท่าทีของทางราชการว่าจะจริงจังกกับการดำเนินการตามโครงการมากแค่ไหน จึงยังไม่ตัดสินใจมาขอปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพียงแต่มาจดทะเบียนไว้เฉย ๆ ในขณะที่เดียวกันก็มีปอเนาะ

เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลาไม่เฉพาะแต่ภาคศึกษา 2 (จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล) แต่ในภาคศึกษา 3 (สงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช) และภาคศึกษา 4 (ตรัง กระบี่ พังงา และระนอง) ก็ปรากฏว่ามีผู้ตั้งปอเนาะมากขึ้น¹ การมีปอเนาะเพิ่มมากขึ้น โดยปราศจากการควบคุมดูแลของทางราชการได้โดยทั่วถึง และไม่สามารทำให้การเรียนการสอนอยู่ในมาตรฐานอันเดียวกัน อาจทำให้เป็นปัญหาในด้านความมั่นคงปลอดภัยของประเทศได้อีกด้วย ดังนั้น สภาความมั่นคงแห่งชาติ โดยมติในคราวประชุม เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2509 เห็นควรเสนอแนะคณะรัฐมนตรี เพื่อเห็นชอบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปอเนาะไว้ดังนี้

1. ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ หากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ
2. ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้ว บังคับให้ขออนุญาตและมาจดทะเบียนภายใน 6 เดือน
3. ให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ โดยดำเนินการเป็นขั้น ๆ ในเวลาแน่นอนและ

ควรให้เสร็จภายใน 3-5 ปี ให้กระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงศึกษาธิการรับไปพิจารณาร่วมกันในท้องถิ่นที่จะปฏิบัติได้โดยแน่นอนและให้เร็วที่สุด²

ซึ่งในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามข้อเสนอแนะของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2509

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ปรึกษารื้อกับกระทรวงมหาดไทยและได้ตกลงกันที่จะดำเนินการดังนี้

1. นับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ห้ามมิให้ตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ ถ้ามีผู้ใดฝ่าฝืนให้จังหวัดดำเนินคดีฐานฝ่าฝืนพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 ในการนี้หากมีผู้ประสงค์จะขอดำเนินการสอนศาสนาในทำนองปอเนาะ ก็ให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์โดยไม่มีการผ่อนผันในเรื่องคุณสมบัติผู้เป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่และครู

¹กระทรวงศึกษาธิการ. แผนงานปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียน ราษฎร์ (อัดสำเนา) พ.ศ.2515, หน้า 1.

²สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) แพ้รวมมติคณะรัฐมนตรี ด้านการทหาร แผนก กท.8.12 เรื่อง ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการวางแผนของสภาความมั่นคงแห่งชาติ

2. ปอเนาะที่ตั้งอยู่ก่อนและยังมิได้จดทะเบียน ให้จังหวัดแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้รับผิดชอบได้มาจดทะเบียนภายใน วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2509 เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ห้ามมิให้รับจดทะเบียนปอเนาะโดยเด็ดขาด และให้รายงานผลการดำเนินการให้กระทรวงศึกษาธิการทราบ ภายในเดือนมกราคม 2510¹

จากนโยบายดังกล่าวเริ่มปรากฏชัดขึ้นว่า รัฐบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อเลิกล้มการจากระบบการศึกษาศาสนาในลักษณะ "ปอเนาะ" และเพื่อให้มีการจากระบบการศึกษาศาสนาที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองโดยให้อยู่ในความควบคุมของทางราชการ

3.3 การประชุมเตรียมการและการวางโครงการเพื่อดำเนินการตามนโยบาย

3.3.1 การประชุมเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะของกระทรวงศึกษาธิการ

เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2510

การดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรีในการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการปรับปรุงปอเนาะ พ.ศ. 2508-2511 ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การดำเนินงานในขั้นตอนต่อไปที่สำคัญคือกระทรวงศึกษาธิการได้จัดประชุมเรื่องการให้ปอเนาะที่เหลือจากโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ ทั้งนี้เพราะปอเนาะในภาคศึกษา 2 ที่จดทะเบียนอยู่ก่อนแล้วและที่มาจดทะเบียนใหม่ตามมติคณะรัฐมนตรีและเหลือปอเนาะจากการปรับปรุงตามโครงการเดิมประมาณ 131 ปอเนาะ² ดังนั้น ในการที่จะให้ปอเนาะดังกล่าวแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ตามมติคณะรัฐมนตรีนั้น ควรจะให้การช่วยเหลือแก่ปอเนาะเหล่านี้หรือไม่ ถ้าให้การช่วยเหลือควรจะทำปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้ผลดี ที่ประชุมได้มีมติให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.3.1.1 ให้จังหวัดแจ้งแก่เจ้าของปอเนาะที่จดทะเบียนทั้งหมดได้ทราบและมาขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 ถ้าปอเนาะใดไม่ดำเนินการจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายในกำหนดแล้วให้ถือว่าปอเนาะนั้นล้มเลิกไป

¹ ประสงค์ งามมัน. เรื่องเดิม (เอกสารอัดสำเนา), หน้า 47.

² ประจักษ์ ประจักษ์ปัจฉิม. เรื่องเดิม. หน้า 117.

3.3.1.2 ปอเนาะที่เหลือจากการปรับปรุงตามโครงการเดิมนี้ให้ได้รับการอุดหนุนตามเกณฑ์ และวิธีการในโครงการเดิมโดยที่ปอเนาะดังกล่าวนั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 จึงจะได้รับการพิจารณาอุดหนุนทั้งทางการเงินและครูช่วยสอน

นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้ตกลงเป็นหลักการว่า ในกรณีที่มิใช่ผู้ฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรีในการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ จะได้ร่วมมือกันสอดส่องโดยใกล้ชิด ในขั้นแรก ให้อำเภอต่าง ๆ ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

3.4 โครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2510

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2510 ขึ้นเพื่อเป็นการสนองมติและข้อเสนอแนะของที่ประชุมกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2510 ในการที่จะเร่งปอเนาะที่เหลืออยู่มารับการปรับปรุงส่งเสริมได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ สาระสำคัญของโครงการดังกล่าวมีดังนี้

3.4.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อส่งเสริมให้ปอเนาะต่าง ๆ จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เสร็จสิ้นภายในเดือนมิถุนายน 2514
- 2) ให้ปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ได้ดำเนินกิจการของโรงเรียน โดยถูกต้องทั้งในการสอน การเรียนวิชาสามัญและวิชาศาสนา การปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย และนโยบายรัฐ

3.4.2 หลักเกณฑ์

- 1) การดำเนินการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ จะปรับปรุงปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วของภาคศึกษา 2 คาดว่าจะเหลือจากการปรับปรุงให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ตามโครงการเดิม 127 ปอเนาะ ซึ่งจะได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลือตามโครงการนี้

กระทรวงศึกษาธิการ. บันทึกการประชุมเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะ 9 สิงหาคม 2510. (อัดสำเนา), หน้า 2-3.

2) สำหรับปอเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการปรับปรุงจะต้องมีลักษณะ
ทุกประการเช่นเดียวกับที่ได้กำหนดไว้ในโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอน
ศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511

3) ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วจะต้องจัดตั้งเป็นโรงเรียนให้เสร็จเรียบร้อย
ภายในเดือนกันยายน 2512

4) ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วแต่ไม่อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว ก็มีสิทธิ์จัดตั้งเป็น
โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ แต่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนตามที่กำหนดไว้ในโครงการนี้

3.4.3 การส่งเสริมและการช่วยเหลือ

1) ปอเนาะที่จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์จะได้รับการผ่อนผันการปฏิบัติตาม
พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ในเรื่อง คุณสมบัติของผู้ขอเป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ และครู

2) การให้การอุดหนุน

- ให้เงินอุดหนุน เมื่อแรกจัดตั้งโรงเรียนละ 10,000 บาท

- ให้ครูช่วยสอน 1 คน ต่อนักเรียน 50-149 คน และให้เพิ่มขึ้นเมื่อ

นักเรียน 150-299 คน ให้ครู 2 คน และนักเรียน 300-499 คน ให้ครู 3 คน

3) ให้การส่งเสริมทางวิชาการ

3.4.4 วิธีดำเนินการ

1) ปอเนาะที่มีลักษณะตามเกณฑ์ 9 ประการ ตามโครงการปรับปรุง
ปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2508-2511 ดังกล่าวแล้ว และจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ ภายใน
เดือนกันยายน 2512 จะได้รับการอุดหนุนตามข้อ 3.4.3 (2)

2) โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่เปลี่ยนแปลงจากปอเนาะ จะได้รับ
เงินดำรงโรงเรียน ๆ ละ 3,000 บาท ต่อปี และได้รับการช่วยเหลือต่อไปอีก 2 ปี ถัดไปจากปีที่จัด
ตั้งขึ้น¹

¹กระทรวงศึกษาธิการ โครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์
พ.ศ.2510 (อัดสำเนา) หน้า 52-53.

4. มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2513

การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรจนถึงสิ้นปี พ.ศ.2512 ปรากฏว่าปอเนาะมาจดทะเบียนทั้งสิ้น 381 แห่ง และได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรเพิ่มขึ้น 99 แห่ง รวมปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรแล้วทั้งสิ้น 221 แห่ง คงเหลือปอเนาะที่ยังไม่ได้แปรสภาพอีก 160 แห่ง¹

ในปี พ.ศ.2511 มีการเลือกตั้งทั่วไป ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หาเสียงต่อประชาชนในภาคศึกษา 2 ว่า การแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ควรให้เป็นไปตามความสมัครใจ ไม่ควรกำหนดเวลาที่จะต้องแปรสภาพให้เสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2512 และไม่ควรห้ามการจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ มีผู้เชื่อว่ารัฐบาลจะผ่อนผันตามที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง จึงรอดูท่าทีกันอยู่ ดังนั้นในปี พ.ศ.2511 จึงมีผู้ขอแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรเพียง 28 แห่ง ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ว่า ในปี พ.ศ.2512 ปอเนาะที่จดทะเบียนจะสามารถแปรสภาพเป็นโรงเรียนได้ทั้งหมด แต่มีปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรเพียง 99 แห่ง² นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการยังได้รับรายงานจากผู้ตรวจการ ภาคศึกษา 2 ว่ามีผู้จัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ อีกจำนวน 33 แห่ง ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรีที่ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2513 มีมติให้ดำเนินการกับปอเนาะที่ตั้งขึ้นใหม่ โดยถือหลักการอะลุ่มอล่วยตามข้อเสนอของกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงมหาดไทย คือ

4.1 ให้ส่งเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ออกไปแนะนำชี้แจงแก่ผู้ที่กระทำการขัดต่อมติคณะรัฐมนตรี ให้ระงับการกระทำนั้นเสีย

4.2 ถ้าปอเนาะที่ดำเนินการฝ่าฝืนอยู่นั้น ไม่ได้มาจดทะเบียนตามระยะเวลาที่กำหนด เพราะเข้าใจผิด แต่กิจการของปอเนาะนั้นได้เป็นปึกแผ่นแล้ว และมีความตั้งใจที่จะจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎรและสามารถที่จะจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎรได้ภายในระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีกำหนดไว้ ให้จดทะเบียนปอเนาะภายในปี พ.ศ.2513 แล้วให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรเสียภายในกำหนดโดยที่จะได้รับเงินอุดหนุนและครูช่วยสอนตามสมควรแก่กรณี

¹บุญถิ่น อัตถากร. รายงานการปฏิบัติราชการของกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง "ปอเนาะ" (เอกสารอัดสำเนา). เสนอต่อคณะรัฐมนตรี ณ ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2516, หน้า 7.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 7

4.3 ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วแต่ยังไม่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ที่เหลืออยู่ทั้งหมดนั้น ถ้ามีลักษณะเข้าเกณฑ์จะได้รับการอุดหนุนตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติไว้ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2511¹ แล้วก็ให้ได้รับการอุดหนุน²

5. การประชุมเรื่อง "การให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์" ของกระทรวงศึกษาธิการ ณ ศูนย์สมมนาการ ภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลา 20-22 มกราคม 2514 นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2513 ซึ่งครบกำหนดระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรี ได้มีมติอะลุ่มอล่วยให้ปอเนาะมาจดทะเบียน ได้มีปอเนาะมาจดทะเบียนทั้งสิ้น 461 แห่ง³ ในจำนวน 461 แห่งได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายในปี พ.ศ. 2513 แล้ว 221 แห่ง และจะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ในปี พ.ศ. 2514 อีก 161 แห่ง จะเหลือปอเนาะที่ยังไม่ได้แปรสภาพเมื่อถึงปี พ.ศ. 2514 (ครบกำหนด 5 ปีตามมติคณะรัฐมนตรี) อีกประมาณ 77 แห่ง ซึ่งเจ้าของปอเนาะเหล่านี้ได้แสดงความจำนงว่าไม่ต้องการแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ยินดีแต่เพียงจดทะเบียนได้แต่อย่างเดียว ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรี⁴ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดให้มีการประชุมเรื่อง "การให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์" ขึ้น ณ ศูนย์สมมนาการ ภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลา ในระหว่างวันที่ 20-22 มกราคม 2514 โดยมีผู้ตรวจการกระทรวงศึกษาธิการภาคใต้เป็นประธาน พร้อมด้วยผู้ร่วมประชุมทั้งสิ้น 30 คน อาทิเช่น ผู้ตรวจการการศึกษา ภาคศึกษา 2, 3 และ 4 ศึกษาธิการจังหวัดในภาคศึกษา 2, 3 และ 4 ผู้อำนวยการกองโรงเรียนราษฎร์และผู้อำนวยการกองโรงเรียนรัฐบาล เป็นต้น⁵

¹ได้แก่โครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2510

²กองประสานราชการ กรมการปกครอง. การปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะ (อัดสำเนา).

หน้า 1.

³กระทรวงศึกษาธิการ. บัญชีแสดงสภาพปอเนาะที่มีอยู่ในปี พ.ศ.2513. (อัดสำเนา)

⁴เรื่องเดียวกัน. หน้าเดียวกัน.

⁵กระทรวงศึกษาธิการ. บันทึกการประชุมเรื่อง การให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์. 20-22 มกราคม 2514, ศูนย์สมมนาการ จังหวัดยะลา, (อัดสำเนา).

5.1 วัตถุประสงค์ของการประชุม

- 1) ชักซ้อมความเข้าใจในนโยบายการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร ทั้งที่ปฏิบัติแล้วและจะปฏิบัติต่อไป
- 2) วางแผนการปฏิบัติให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรใน พ.ศ. 2514
- 3) ตกลงในวิธีดำเนินการแก่โรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามที่พ้นจากการสนับสนุนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรแล้ว

5.2 มติที่ประชุมสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- 1) ให้ถือว่าปอเนาะที่จดทะเบียนภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2513 แล้วยื่นเรื่องราวแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร ภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 มีสิทธิขอรับการอุดหนุนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร พ.ศ. 2510
- 2) ให้ดำเนินการกวาดขันมิให้มีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นอีก สำหรับปอเนาะที่มีอยู่แล้วแต่ไม่ได้จดทะเบียนภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2513 ให้ดำเนินการตามมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ.2497¹
- 3) หลังจากวันที่ 15 มิถุนายน 2514 ให้กระทรวงศึกษาธิการสำรวจจำนวนของปอเนาะที่จดทะเบียนตามกำหนดเวลาในข้อ 1 แต่ไม่ยื่นเรื่องราวแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร แล้วนำมาพิจารณาดำเนินการอีกครั้งหนึ่ง

ผลการดำเนินการภายในระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2513 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2513 ซึ่งครบกำหนดระยะเวลาตามมติคณะรัฐมนตรีที่ให้ขยายการรับจดทะเบียนปอเนาะต่อไปอีก ปรากฏว่ามีปอเนาะมาจดทะเบียนตามข้อผ่อนผันนี้ 82 แห่ง²

¹มาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ.2497 กำหนดว่า

“ผู้ใดตั้งหรือดำรงอยู่ซึ่งโรงเรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

ผู้ใดถูกถอนใบอนุญาตให้ตั้งโรงเรียนหรือเคยถูกปรับสำหรับความผิดตามวรรคสองมาก่อนแล้ว ตั้งหรือดำรงอยู่ซึ่งโรงเรียนโดยไม่ได้รับอนุญาตอีก มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือทั้งปรับทั้งจำ

ที่มา : เสถียร วิชยลักษณ์ (รวบรวม). พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ.2497. (พระนคร: โรงพิมพ์นิติเวช, 2508), หน้า 17.

²กระทรวงศึกษาธิการ. สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร. (อัดสำเนา), หน้า 3.

6. สภาพของโรงเรียนราษฎร์ที่แปรสภาพมาจากปอเนาะ

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้นในปี พ.ศ.2508 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วได้ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ต่อมาได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2509 กำหนดนโยบาย 3 ประการ ตามข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติ คือ ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วต้องมาขอจดทะเบียนภายใน 6 เดือน และให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้หมด ภายในระยะเวลา 3-5 ปีนั้น เป็นที่ปรากฏชัดขึ้นว่า วัตถุประสงค์ของนโยบายดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้สถานศึกษาประเภทนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของทางราชการอย่างใกล้ชิด โดยอาศัยพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 เป็นเครื่องมือ โดยกระทรวงศึกษาธิการจัดเข้าอยู่โรงเรียนราษฎร์ประเภทพิเศษ¹ และมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการสอนศาสนาอิสลามเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นสถาบันการศึกษาวิชาศาสนาอิสลามแทนปอเนาะนั่นเอง ปอเนาะแห่งใดไม่มาขอจดทะเบียนและแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เมื่อพ้นกำหนดตามระยะเวลา ก็จะต้องล้มเลิกไป มิฉะนั้นจะเป็นการผิดกฎหมายโรงเรียนราษฎร์ เพราะเป็น “สถานศึกษาเถื่อน” หรือ “ปอเนาะเถื่อน” แต่ความจริงแล้ว ปอเนาะที่ได้เป็นมาแต่เดิมนั้นก็เป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ตามกฎหมายเป็นสถานศึกษาเถื่อนเช่นกัน เพียงแต่ทางราชการยังมิได้ดำเนินการตามกฎหมาย เพิ่งจะมาดำเนินการจริงจึงตามกฎหมายเมื่อมีนโยบายขึ้น

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้แปรสภาพจากปอเนาะนั้น มิได้มีสภาพเป็นโรงเรียนในความหมายทั่ว ๆ ไป ดังเช่น โรงเรียนต่าง ๆ ที่พบเห็น สภาพของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยทั่วไปแล้ว ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีสภาพเหมือนสมัยที่เป็นปอเนาะนั่นเอง สาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลง คือ

¹ มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 กำหนดว่า

“โรงเรียนการศึกษาพิเศษ ได้แก่โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะและวิธีการของโรงเรียนแตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่น... (3) โรงเรียนสอนศาสนา ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการศาสนา...”

ที่มา : เสถียร วิชัยลักษณ์. เรื่องเดิม. หน้า 17.

6.1 การควบคุมของทางราชการ แต่เดิมนั้น ปอเนาะมิได้อยู่ในความควบคุมของทางราชการ จัดดำเนินการสอนโดยอิสระขึ้นอยู่กับโต๊ะครูเป็นสำคัญ แต่เมื่อแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว การดำเนินงานของโรงเรียนอยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ซึ่งปัจจุบัน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และมีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการในส่วนภูมิภาค คือ ศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้รับผิดชอบ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497

6.2 การจัดการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แต่เดิมนั้น การจัดการสอนวิชาศาสนา วิชาภาษาอาหรับ และภาษามลายูเท่านั้น จัดสอนตามใจของโต๊ะครู เวลาและสถานที่ก็เป็นไปตามที่โต๊ะครูสะดวก ผลการศึกษาก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ของโต๊ะครู นักเรียนบางคนอาจต้องเรียนอยู่ในปอเนาะเป็นเวลาสิบปีหรือมากกว่านั้น แต่เมื่อได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว จึงมีการจัดสถานที่เรียน ชั้นเรียน เวลาเรียน หลักสูตร แบบเรียน การวัดผลการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้สามารถเรียนจบวิชาศาสนาอิสลามในระยะเวลาที่กำหนด

6.3 หลักสูตรและวิชาที่เรียน แต่เดิมนั้นปอเนาะมีการสอนอยู่ 3 วิชา คือ วิชาศาสนา วิชาภาษาอาหรับ และวิชาภาษามลายูเท่านั้น นักเรียนทุกคนที่เข้ามาเรียนในสถาบันการศึกษาประเภทนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการรับการศึกษา การปฏิบัติศาสนกิจ ภาษาอาหรับและภาษามลายูเท่านั้น แต่เมื่อแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสได้เรียนวิชาสามัญและวิชาชีพเพิ่มขึ้น โดยได้เรียนวิชาสามัญควบคู่ไปกับวิชาศาสนาด้วย แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามความสมัครใจของนักเรียน นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้เงินอุดหนุนแก่โต๊ะครูสำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนมาเลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพมากขึ้นตามจำนวนนักเรียน พร้อมทั้งส่งครูสอนวิชาสามัญและวิชาชีพไปช่วยสอน ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ.2515) มีนักเรียนเลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพเพียงร้อยละ 30 ของจำนวนนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามทั้งหมด¹

¹กระทรวงศึกษาธิการ. "สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์" เรื่องเดิม. หน้า 3.

สำหรับหลักสูตรวิชาสามัญนี้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3* แต่มีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจำนวน 6 โรงเรียน

6.4 สถานที่เรียน ก่อนแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ โต๊ะครูใช้บ้านหรือใต้ถุนบ้านเป็นที่สอน บางแห่งอาจมีอาคารเรียนเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะ แต่มีน้อยแห่ง เมื่อปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว ได้มีการดัดแปลงหรือต่อเติมอาคารเป็นห้องเรียนขึ้นตามอัตราของโต๊ะครู และกำลังเงินที่ทางราชการอุดหนุน ส่วนที่พักของนักเรียนมิได้มีการเปลี่ยนแปลง นักเรียนยังคงอยู่ตามกระท่อมเล็ก ๆ รอบ ๆ บริเวณบ้านของโต๊ะครูนั่นเอง แต่มีโรงเรียนราษฎร์บางแห่งที่ปรับปรุงที่พักของนักเรียนเป็นห้องแถวติดพื้นชั้นเดียว กันด้วยอิฐบล็อกหรือไม้ฝากระดาน หลังคามุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องก็มี โต๊ะครูเรียกว่า แบนแระ ดังพบที่โรงเรียนวัฒนธรรมอิสลาม ตำบลพ้อมิ่ง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีมากกว่า 40 ชุด และยังพบเห็นอีกในหลาย ๆ โรงเรียน¹

6.5 การบริหารโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 ต้องมีผู้จัดการเจ้าของ และครูใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานของโรงเรียน ทั้งทางฝ่ายธุรการและวิชาการ โต๊ะครูเจ้าของปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะเป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย มีฐานะเป็นทั้งผู้จัดการ เจ้าของและครูใหญ่ในขณะเดียวกัน การเรียกในปัจจุบันก็ยังคงนิยมเรียก "โต๊ะครู" อยู่เหมือนเดิม ซึ่งอาจมีความหมายได้ทั้งเป็นผู้จัดการ เจ้าของและครูใหญ่นั้นเอง

*หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ มีอยู่ 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ 2

ระดับที่ 2 เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ 4

ระดับที่ 3 เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ 7

ระดับที่ 5 เทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ 3

(โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเริ่มสอนในระดับ 2 เป็นต้นไป)

¹พิสุทธิ บุญเจริญ. ปอเนาะศึกษา เขตการศึกษา 2. 2537, หน้า 18.

6.6 ทักษะของโต๊ะครู ซึ่งแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายที่เห็นด้วยกับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยก็ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยังคงสภาพเป็นปอเนาะต่อไป ซึ่งมีส่วนน้อยและเป็นโต๊ะครูที่มีอายุมาก เพราะโต๊ะครูเหล่านี้มักไม่นิยมการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พยายามที่จะดำรงสถานภาพเดิมของตน อาจทำให้โต๊ะครูไม่เข้าใจและไม่เต็มใจให้ความร่วมมือกับรัฐบาล¹ ฝ่ายที่เห็นด้วยก็ยอมรับแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทักษะของโต๊ะครูไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการดำเนินการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ความสำเร็จของโครงการจึงอยู่กับการดำเนินการตามเป้าหมาย และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ภาคศึกษา 2 ด้วย² การนำโต๊ะครูไปรับพระราชทานรางวัลนี้มีผลต่อด้านสังคมจิตวิทยา และได้ประโยชน์หลายประการ เช่น

6.6.1 โต๊ะครูได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

6.6.2 โต๊ะครูรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และรู้สึกซาบซึ้งในความเอาใจใส่ช่วยเหลือของทางราชการ

6.6.3 โต๊ะครูได้มีโอกาสเข้าเยี่ยมคารวะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่บางท่าน ทำให้โต๊ะครูได้เข้าใจและซาบซึ้งในความปรารถนาดี ความห่วงใยของรัฐบาลและของทางราชการดียิ่งขึ้น

6.6.4 โต๊ะครูได้มีโอกาสเห็นความเจริญของกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวงและได้เห็นความเจริญของจังหวัดต่าง ๆ ที่ผ่านไป ทำให้มีความเข้าใจในเรื่องประเทศไทยยิ่งขึ้น

6.6.5 โต๊ะครูได้มีโอกาสพบปะ วิสาสะ กับชาวไทยมุสลิมกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีความเข้าใจกันดียิ่งขึ้น

6.6.6 โต๊ะครูได้มีโอกาสเห็นความเจริญในการจัดการศึกษา การอาชีพในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ทำให้เป็นแนวคิดในการปรับปรุงปอเนาะและอาชีพของตนให้ดียิ่งขึ้น

¹ประกิจ ประจวบจั่น. เรื่องเดิม. หน้า 76.

²รุ่ง แก้วแดง. ทักษะคติของโต๊ะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม. 2521, หน้า 123.

6.6.7 โต๊ะครูได้มีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเองกับข้าราชการส่วนจังหวัดและอำเภอมากยิ่งขึ้น เมื่อก่อนนี้ถ้าข้าราชการเข้าไปในปอเนาะรู้สึกว่าจะไม่คอยจะได้รับการต้อนรับจากโต๊ะครู แต่บัดนี้ปรากฏว่าโต๊ะครูปอเนาะทุกแห่งให้การต้อนรับแก่ข้าราชการที่ไปเยี่ยมเยียนเป็นอย่างดี

6.6.8 โต๊ะครูเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ราษฎรเคารพนับถือ การที่ข้าราชการได้มีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกับโต๊ะครูนี้ ทำให้โต๊ะครูได้ร่วมมือในการปรับปรุงปอเนาะให้ดียิ่งขึ้น และได้เป็นกำลังสำคัญในการที่จะชักชวนราษฎรให้มาร่วมมือกับส่วนราชการต่าง ๆ ในอันที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญยิ่งขึ้น¹

7. การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

7.1 การบริหารงานของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ในการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามระหว่างปี พ.ศ.2509-2514 นั้น สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าของเรื่อง ร่วมกับภาคศึกษา 2, 3 และ 4 และจังหวัดในภาคศึกษานั้น ๆ เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับปอเนาะ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2514 และได้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว ก็อยู่ในความรับผิดชอบของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ในปัจจุบันนี้ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะผู้ควบคุมโรงเรียนราษฎร์ตามกฎหมาย การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีลักษณะเป็นฝ่ายอำนวยการจัดบริการและประสานงาน ภาคศึกษา 2 เป็นศูนย์กลางการดำเนินงานและประสานงานระหว่างจังหวัดและส่วนกลาง โดยมีศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงานขึ้นตรงต่อผู้ตรวจราชการกระทรวง (ภาคใต้) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในระดับนโยบายอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานเกี่ยวกับปอเนาะเป็นงานนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการจึงยังคงเป็นผู้รับผิดชอบในด้านนโยบายอยู่ต่อไป²

¹ประสงค์ งามมัน. เรื่องเดิม. หน้า 35.

²ประกิจ ประจันปัจจนึก. เรื่องเดิม. หน้า 127.

7.2 การแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ก่อนที่กระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการประชุมบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของปอเนาะ และบุคคลสำคัญทางศาสนาอิสลามในท้องที่ อาทิเช่น โต๊ะครู และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงและฟังความคิดเห็น เพื่อทำความเข้าใจและยอมรับในหลักการและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของปอเนาะ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการตระหนักดีว่าการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับปอเนาะเพื่อให้ได้รับความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ และในขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้บรรดาโต๊ะครู ตลอดจนประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้สึกว่าตนถูกบังคับในเรื่องการศึกษาศาสนาอิสลามจากรัฐ และเพื่อสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของทางราชการโดยให้การอุดหนุนช่วยเหลือในการดำเนินการปรับปรุงและการดำเนินกิจการของโรงเรียนต่อไป อย่างไรก็ตาม ภาคศึกษา 2 ก็ยังได้ดำเนินการวิจัยเพื่อทราบความคิดเห็น ทัศนคติของโต๊ะครู นักศึกษา และผู้เกี่ยวข้องเป็นระยะ ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับดำเนินงานอีกด้วย

ส่วนการกำหนดประเภทของโรงเรียนนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้ปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ อยู่ในประเภทโรงเรียนราษฎร์พิเศษตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 มาตรา 15 และมาตรา 20 มีชื่อเป็นทางราชการว่า “โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม” ซึ่งได้บ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้ แต่ชื่อของโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นก็คงใช้ชื่อของโรงเรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนราษฎร์ทั่วไป เช่น โรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา โรงเรียนพัฒนาวิทยา โรงเรียนเจริญอิสลาม หรือบางแห่งก็ใช้ชื่อภาษาอาหรับหรือภาษามลายู เช่น โรงเรียนอัสตักกีเยหืออิสลามียะห์ โรงเรียนมุฮัมมาดียะห์ ดารุลมาอาเรฟ เป็นต้น สำหรับเหตุผลในการกำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น น่าจะมาจาก

1. กระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน เมื่อคราวเสด็จ ณ ครุสัมมนาการ ภาคศึกษา 2 ยะลา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2502 ความว่า

“การศึกษาที่นี้สำคัญมาก ให้พยายามจัดให้ดี ให้พลเมืองสามารถพูดภาษาไทยได้ แม้จะพูดได้ไม่มากนัก เพียงแต่พอรู้เรื่องกันก็ยังมีดี เพราะเท่าที่ผ่านมานคราวนี้ มีผู้ที่ไม่รู้ภาษาไทยต้องใช้ล่ามแปล ควรให้พูดเข้าใจกันได้ เพื่อสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน”¹

จากกระแสพระราชดำริดังกล่าว ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักในการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุที่ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองของชาวไทยมุสลิม ฉะนั้นการจัดการศึกษาในเขตนี้จึงมีปัญหาพิเศษแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในปอเนาะซึ่งเป็นการสอนที่ไม่มีหลักสูตร เวลาเรียนที่แน่นอน ไม่มีการวัดผลประเมินผลที่เป็นระบบ เป็นต้น

2. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 ซึ่งวัตถุประสงค์ของระเบียบนี้มุ่งให้ปอเนาะมาจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ นับว่าเป็นก้าวแรกที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงปอเนาะ

3. รัฐบาลมีความต้องการที่จะแปรปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2509 ที่ระบุให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ แต่มีได้บังคับว่าเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทใด ทั้งนี้อาจเข้าใจได้ว่ารัฐบาลมีนโยบายให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ส่วนจะเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทใดตามกฎหมายก็เป็นเรื่องที่กระทรวงศึกษาธิการต้องนำไปพิจารณากำหนดประเภทและดำเนินการเองต่อไป กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 ซึ่งก่อนที่จะมีมติคณะรัฐมนตรี 14 มิถุนายน 2509 เสียอีก โครงการดังกล่าวนี้สืบเนื่องจากการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของปอเนาะทั้งฝ่ายอิสลามและฝ่ายข้าราชการ และที่ประชุมครั้งนี้ก็มีมติให้ปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

4. วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งปอเนาะก็เพื่อสอนศาสนาอิสลาม การปรับปรุงปอเนาะที่ทางราชการยื่นมือเข้าไปเกี่ยวข้องช่วยเหลือดำเนินการจนกระทั่งได้มีนโยบายให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรนั้น ก็ยังคงรักษาวัตถุประสงค์เดิมของการจัดตั้งปอเนาะไว้ด้วย มิฉะนั้นแล้วจะทำให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นทันทีที่รัฐบาลเข้าไปกดขี่ข่มเหงและริดรอนเสรีภาพในการเรียนการสอนศาสนาตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามได้¹

5. เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรได้กำหนดระยะเวลาของการดำเนินงานเพียง 5 ปีเท่านั้น ทำให้กระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถที่จะพัฒนาปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรประเภทอื่นที่มีวัตถุประสงค์นอกเหนือจากการสอนศาสนาได้ จึงต้องดำรงวัตถุประสงค์ของผู้จัดตั้งและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นไว้ก่อน คือโรงเรียนเพื่อการสอนศาสนา

6. จากสภาพข้อเท็จจริง คุณสมบัติของโต๊ะครูที่ส่วนใหญ่ พูดและใช้ภาษาไทยไม่ได้ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน และการจัดตั้งปอเนาะก็มาจากความศรัทธาทางศาสนาเป็นสำคัญ มิได้ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจการในระบบโรงเรียนที่ต้องมีการเก็บค่าเล่าเรียน ดังนั้นโต๊ะครูเกือบทั้งหมด จึงไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดกิจการในระบบโรงเรียนได้ และอีกประการหนึ่ง กระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถที่จะให้การอุดหนุนช่วยเหลือในการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนประเภทอื่นนอกจากการสอนศาสนาอิสลามได้ เพราะขาดกำลังเงินงบประมาณ และขาดอัตรากำลังอีกเป็นอันมาก

7. นักเรียนที่มาเรียนในปอเนาะ ก็เป็นนักเรียนที่เรียนจบหรือพ้นจากการศึกษาภาคบังคับแล้ว การมาเรียนวิชาศาสนาจึงเป็นสิทธิโดยชอบธรรม เช่นเดียวกับการเรียนวิชาศาสนาของประชาชนที่นับถือศาสนาอื่น ๆ

8. การจัดตั้งโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามได้จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ.2497 มาตรา 20 (3) ที่ให้เป็นโรงเรียนพิเศษประเภทสอนศาสนา มาตรา 20 นี้ได้กำหนดโรงเรียนการศึกษาพิเศษออกเป็น 7 ประเภท คือโรงเรียนเฉพาะกาล โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนส่งคำสอน โรงเรียนกวดวิชา โรงเรียนสงเคราะห์คนพิการ และโรงเรียนศิลปศึกษา จึงเป็นไปได้ว่า การจัดตั้งโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม จึงเป็นสิทธิของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามที่จะจัดตั้งขึ้นมาได้

¹ประกิจ ประจนปัจจนึก. เรื่องเดิม. หน้า 129.

7.3 หลักสูตรและการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดสถานศึกษา

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า การจัดตั้งปอเนาะก็เพื่อวัตถุประสงค์ให้เป็นสถานที่สำหรับการสอนวิชาศาสนาเป็นสำคัญและยังมีการสอนวิชาภาษาอาหรับและภาษามลายู เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิชาศาสนาอีกด้วย เมื่อรัฐบาลได้กำหนดให้ปอเนาะดำเนินการจัดตั้งเป็นโรงเรียน ราษฎรสอนศาสนาอิสลามขึ้น ก็ยังคงมีวัตถุประสงค์ในการให้เป็นสถานที่สำหรับสอนวิชาศาสนาเป็นสำคัญดังเดิม แต่กระทรวงศึกษาธิการได้แทรกหลักสูตรวิชาสามัญและวิชาชีพให้นักเรียนในโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามได้มีโอกาสเลือกเรียนโดยความสมัครใจของนักเรียนแบ่งหลักสูตรได้ดังนี้

7.3.1 หลักสูตรวิชาศาสนา วิชาภาษาอาหรับ และวิชาภาษามลายู แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ชั้นศาสนาตอนต้น กำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 2 ปี

อย่างไรก็ตามการที่ยังคงให้มีการสอนวิชาภาษาอาหรับ และภาษามลายูในโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ดังเช่นเมื่อเป็นปอเนาะตามแบบดั้งเดิมอยู่นั้น เป็นเพราะว่า

1) การเรียนวิชาภาษาอาหรับและวิชาภาษามลายู ยังมีความจำเป็นสำหรับการศึกษาศาสนาอิสลาม เพราะตำราต่าง ๆ เป็นภาษาอาหรับและภาษามลายู โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอาหรับใช้เป็นเครื่องมือในการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน เพราะคัมภีร์จ๊ากเป็นภาษาอาหรับ สำหรับการเรียนวิชาภาษามลายูนั้นก็เพื่อที่จะใช้ศึกษาตำราที่อธิบายหลักธรรมของศาสนาอิสลามที่เรียกว่า "กิตั๊บ" ซึ่งโดยปกติแล้วเขียนเป็นภาษามลายู โต๊ะครูเกือบทั้งหมดมีความรู้ภาษามลายู จึงสามารถสอนให้นักศึกษาของตนเรียนภาษามลายู เพื่อศึกษาหลักธรรมและข้ออธิบายตามหลักธรรม ซึ่งเขียนเป็นภาษามลายูได้

กิตั๊บ (KITAB) เป็นตำราทางศาสนาที่ปราชญ์ทางศาสนาอิสลามได้แต่งขึ้น กิตั๊บบางเล่มนอกจากจะได้รวบรวมความเชื่อและข้อปฏิบัติตามคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว ยังได้อธิบายความเชื่อและข้อปฏิบัติของชาวมลายูพื้นเมือง ที่เกี่ยวกับการทำนายโชคชะตาและสิ่งมหัศจรรย์ต่าง ๆ อีกด้วย

ที่มา : Fraser Jr., Thomas M., Rusembilan : A Malay Fishing Village in Southern Thailand, (New York : Cornell University Press, 1962) pp.149, 161.

2) การที่ทางราชการกำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามก็เท่ากับเป็นการบังคับให้ปอเนาะมาอยู่ในความควบคุมของทางราชการให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามยังคงวัตถุประสงค์เดิมในการสอนวิชาศาสนาอิสลามเป็นสิ่งสำคัญ และยอมให้มีการสอนวิชาภาษามลายูและภาษาอาหรับเพื่อใช้ศึกษาวิชาศาสนา เพราะตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามเป็นภาษาไทยยังไม่มี และกระทรวงศึกษาธิการก็ยังไม่พร้อมที่จะจัดทำตำราสอนศาสนาเป็นภาษาไทยได้เอง แต่กระทรวงศึกษาธิการก็สามารถควบคุมการสอนภาษาอาหรับและภาษามลายูของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ โดยการกำหนดหลักสูตรการสอนวิชาศาสนาอิสลามไว้ เพื่อให้การสอนภาษาอาหรับและภาษามลายูแก่นักเรียนให้มีความรู้เท่าที่จะสามารถนำไปศึกษาศาสนาอิสลามได้เท่านั้น

7.3.2 หลักสูตรวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ที่มีการสอนวิชาสามัญควบคู่ไปกับวิชาศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งมี 4 ระดับ เทียบกับหลักสูตรทั่วไป ได้ดังนี้

ระดับที่ 1 เทียบเท่า ประถมศึกษาปีที่ 2

ระดับที่ 2 เทียบเท่า ประถมศึกษาปีที่ 4

ระดับที่ 3 เทียบเท่า ประถมศึกษาปีที่ 7

ระดับที่ 4 เทียบเท่า มัธยมศึกษาปีที่ 3

สำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เริ่มสอนวิชาสามัญในระดับ 2 เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ผ่านการศึกษามาบังคับมาแล้ว โดยมีพื้นฐานความรู้ภาษาไทยและวิชาสามัญอื่น ๆ อยู่บ้าง ในปัจจุบันโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ ได้เปิดสอนวิชาสามัญ หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 แล้ว

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน มีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาสามัญโดยใช้หลักสูตรของกรมวิชาการ ถึงขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 โรงเรียน¹ โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรวิชาสามัญของกรมวิชาการนี้เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียง เป็นโรงเรียนใหญ่และมีนักศึกษา มาก เช่น โรงเรียนอัสตอร์กีเยห์อิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จังหวัดยะลา เป็นต้น โรงเรียนเหล่านี้ สามารถผลิตผู้ที่จบการศึกษาไปศึกษาต่อในการศึกษาสายสามัญ และศาสนาทั้งในและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

¹กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการประชุมประเมินผลงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ 22-23 สิงหาคม 2515. ณ ศูนย์มมนาการ ภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลา, (อัสลาม), หน้า 10.

7.3.3 หลักสูตรวิชาชีพ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุง ส่งเสริมปอเนาะ พ.ศ.2504 ได้กำหนดเวลาเรียนวิชาชีพในปอเนาะ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง โดยแบ่ง เป็น 2 หมวด คือ หมวดวิชาเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนผลไม้ ทำสวนยางพารา และ การเลี้ยงสัตว์ และหมวดวิชาหัตถกรรม เช่น ช่างไม้ การจักสาน การถักการทอ และงานโลหะ¹ แต่วิชาชีพที่กำหนดไว้ตามระเบียบนี้ มักไม่ค่อยได้มีการนำไปใช้สอน เนื่องจากไม่สามารถจัดหา ครูสาขาการสอนวิชาชีพไปทำการสอนในปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ ดังนั้นการสอนวิชาชีพ ก็จัดทำตามความสามารถของโรงเรียนแต่ละแห่งเป็นสำคัญ โดยขึ้นอยู่กับ ความรู้ความสามารถทางอาชีพของครูช่วยสอนที่ทางราชการส่งไปช่วยสอน และการสนับสนุน ให้ความสำคัญแก่การสอนวิชาชีพของโต๊ะครู โดยอาศัยหน่วยงานของทางราชการอื่น ๆ ที่ให้การ สนับสนุนแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เช่นที่จังหวัดปัตตานี ได้ดำเนินการจัดทำ โครงการฝึกอบรมสตรีในปอเนาะขึ้น โดยมีพัฒนาการจังหวัดปัตตานีเป็นเจ้าหน้าที่โครงการ ได้รับความร่วมมือจากศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสมาคมส่งเสริม วัฒนธรรมหญิงจังหวัดปัตตานี² การที่จัดอบรมวิชาชีพแก่สตรีที่ศึกษาอยู่ในปอเนาะและโรงเรียน ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโดยไม่รวมถึงนักเรียนชายด้วยนั้น ก็เนื่องจากจังหวัดปัตตานีมี พัฒนาการหญิงอยู่อำเภอละ 1-2 คน และมีอุปสรรคบางอย่างซึ่งจังหวัดได้รับการสนับสนุนจาก กรมพัฒนาชุมชนอยู่แล้ว และเห็นว่าสตรีในโรงเรียนปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลามจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านของตนด้วย³ สำหรับหลักสูตรและวิธีการดำเนินงานนั้นก็กำหนดขึ้นให้เหมาะสมกับระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม คือ ประมาณ 3-4 เดือน โดยใช่ การสาธิต การฝึกหัดปฏิบัติของจริง ประกอบการบรรยาย คือ

- 1) การประดิษฐ์ศิลปหัตถกรรม โดยใช้วัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งนักศึกษาจัดหามาเอง
- 2) การตัดเย็บเสื้อผ้าและการประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย

¹กระทรวงศึกษาธิการ. "ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ในภาคศึกษา 2". (อัครสำเนา), หน้า 10.

²จังหวัดปัตตานี. โครงการอบรมสตรีในปอเนาะ. (อัครสำเนา), หน้า 1.

³เรื่องเดียวกัน. หน้า 1-2.

3) การจัดตกแต่งบ้านเรือนและบริเวณ

4) การสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี¹

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามถึงแม้จะตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์การสอนศาสนา แต่แท้จริงแล้วกระทรวงศึกษาธิการได้พยายามพัฒนาโรงเรียนประเภทนี้ เพื่อให้มีการจัดการศึกษาในแบบโรงเรียนราษฎร์ที่สอนวิชาสามัญทั่วไป

7.4 แนวทางปฏิบัติในการผ่อนผันตามกฎหมายและระเบียบ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบผ่อนผันเป็นกรณีพิเศษตามอำนาจตามความในมาตรา 20 วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 โดยผ่อนผันคุณสมบัติของผู้จัดการ ครูใหญ่ และครูโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลามดังต่อไปนี้

มาตรา 7 คุณสมบัติของผู้เป็นเจ้าของ ผ่อนผันสัญชาติบิดา

มาตรา 9 คุณสมบัติของผู้จัดการ

1) ผ่อนผันสัญชาติบิดา

2) ผ่อนผันความรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

มาตรา 10 คุณสมบัติของผู้เป็นครูใหญ่ ผ่อนผันสัญชาติบิดา

มาตรา 11 คุณสมบัติผู้ขอเป็นครู

1) ผ่อนผันความรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เฉพาะครูสอนศาสนา

2) ผ่อนผันความรู้ภาษาไทยอย่างต่ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เฉพาะครูสอนภาษาไทย²

ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงและขีดความสามารถของโต๊ะครูที่จะปฏิบัติได้ จึงเป็นไปได้ว่า สภาพการจัดสถานศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานต่ำมาก ได้รับการผ่อนผันในทุก ๆ เรื่อง ตั้งแต่เรื่องคุณวุฒิครูใหญ่ การจัดสถานที่ อุปกรณ์การสอน การสุขภาพ การรับนักเรียน และการบรรจุครู และอื่น ๆ

¹เรื่องเดียวกัน. หน้า 3.

²กระทรวงศึกษาธิการ. สำเนาหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ด่วนมาก ที่ ศธ.0705/11197-11200 ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2508 เรื่องการปรับปรุง ปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์.

7.5 การให้ความช่วยเหลือ

7.5.1 การเงิน กระทรวงศึกษาธิการได้ให้เงินอุดหนุนแก่ปอเนาะเมื่อเริ่มแปรสภาพ และจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนละ 10,000 บาท และให้เงินดำรงโรงเรียนอีก 2 ปี ๆ ละ 3,000 บาท ต่อโรงเรียน นอกจากนี้ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ยังได้รับเงินอุดหนุนเกี่ยวกับนักศึกษาที่เรียนวิชาสามัญอีกโดยคิดเป็นรายหัว¹

7.5.2 ครู กระทรวงศึกษาธิการได้ส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยปกติจะให้ครูช่วยสอน 1 คน ต่อนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญ 50-149 คน และให้เพิ่มขึ้นอีก 1 คน เมื่อนักเรียน 150-299 คน และเพิ่มอีก 1 คน เมื่อนักเรียน 300-449 คน ครูช่วยสอนนี้ ตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 กำหนดว่า ควรเป็นข้าราชการกรมวิสามัญศึกษา วุฒิ ป.กศ.หรือเทียบเท่า แต่ข้อเท็จจริง กระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถหาครูที่มีวุฒิดังกล่าวได้ทั่วถึง จึงได้ครูที่มีวุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนมาก และครูเหล่านี้ มีฐานะเป็นลูกจ้างประจำ สังกัดสำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ สำหรับครูช่วยสอนเหล่านี้ได้กำหนดตำแหน่งเฉพาะขึ้นเรียกว่า "ครูปอเนาะ" เริ่มมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 และแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ครูปอเนาะชั้น 1 ครูปอเนาะชั้น 2 และครูปอเนาะชั้น 3 โดยกำหนดหน้าที่โดยย่อ อัตราจ้าง และเงื่อนไขการจ้างดังนี้

ครูปอเนาะชั้น 3

หน้าที่โดยย่อ สอนวิชาสามัญทั่ว ๆ ไปในปอเนาะต่าง ๆ ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

อัตราค่าจ้าง ชั้นต่ำ 600 บาท ชั้นสูง 1,000 บาท

เงื่อนไขการจ้าง

1. จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูมูล หรือ
2. จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรไม่ต่ำกว่า ม.ศ.3 หรือมัธยมปีที่ 6 และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการจัดขึ้น เพื่อทำการสอนในโรงเรียนราษฎร์ที่เปลี่ยนแปลงจากปอเนาะ

¹จังหวัดยะลา. รายงานผลการดำเนินการโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม.
(อัตรากำลัง), หน้า 2.

ครูปอเนาะชั้น 2

หน้าที่โดยย่อ สอนวิชาสามัญทั่ว ๆ ไปในปอเนาะต่าง ๆ ใน 4 จังหวัด

ชายแดนภาคใต้

อัตราค่าจ้าง ชั้นต่ำ 750 บาท ชั้นสูง 1,400 บาท

เงื่อนไขการจ้าง

1. จ้างจากผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการจัดขึ้น เพื่อทำการสอนในโรงเรียนราษฎรที่เปลี่ยนแปลงจากปอเนาะ หรือ

2. จ้างจากผู้ดำรงตำแหน่งครูปอเนาะชั้น 3 ของส่วนราชการมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

ครูปอเนาะชั้น 1

หน้าที่โดยย่อ สอนวิชาสามัญทั่ว ๆ ไปในปอเนาะต่าง ๆ ใน 4 จังหวัด

ชายแดนภาคใต้

อัตราค่าจ้าง ชั้นต่ำ 810 บาท ชั้นสูง 1,400 บาท

เงื่อนไขการจ้าง จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูประถมศึกษา

(ป.ป.) หรือได้รับประกาศนียบัตรประโยคอาชีวศึกษาชั้นสูง หรือประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย สายอาชีพ แผนกการช่างสตรี เกษตรกรรม ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ผ้าและเครื่องแต่งกาย อาหาร และโภชนาการ คหกรรมศาสตร์และศิลปทัศนกรรม และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการจัดขึ้น หรือทำการสอนในโรงเรียนราษฎรที่เปลี่ยนแปลงจากปอเนาะ¹

7.5.3 อุปกรณ์การสอน กระทรวงศึกษาธิการจัดหาอุปกรณ์การศึกษาและอุปกรณ์การบริหารงานของโรงเรียน เช่น สมุดบันทึกต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ต้องมีตามระเบียบ หนังสือแบบเรียน อุปกรณ์กีฬา และอื่น ๆ นอกจากจะได้รับจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว อุปกรณ์การเรียนการสอนบางอย่าง โรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามจะต้องไปจัดหาเอง ด้วยเงินที่ได้รับพระราชทานรางวัล เงินช่วยเหลืออุดหนุนที่ได้รับเมื่อแรกจัดตั้ง เงินดำรงโรงเรียน เงินบริจาค

¹สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. บัญชีตำแหน่งลูกจ้างประจำของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ แนบท้ายบันทึกการประชุมประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2511. (อัดสำเนา), หน้า 8-9.

ของประชาชน และเงินของโต๊ะครูเอง จากรายงานการวิจัยของศูนย์พัฒนาการศึกษา
ภาคศึกษา 2 พ.ศ.2512 ปรากฏว่า ปอเนาะ 256 แห่ง มีอุปกรณ์การสอนและเครื่องอำนวยความสะดวก
ความสะอาดต่าง ๆ อยู่โดยเฉลี่ยประเภทละไม่ถึง 1 ชิ้น แสดงให้เห็นว่าอยู่ในสภาพที่ไม่น่า
พึงประสงค์เลย¹

7.6 ผลการดำเนินงาน

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลาม ปรากฏว่าเมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนด คือ วันที่ 15 มิถุนายน 2514 ปอเนาะ
ที่มีอยู่ทั้งหมดจำนวน 535 แห่ง ได้ขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม 426 แห่ง
ส่วนที่ไม่ได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ก็ได้ทำคำรับรองไว้กับกระทรวง
ศึกษาธิการว่าจะเลิกล้มกิจการไป² โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจำนวน 426 แห่ง อยู่ใน
ภาคศึกษา 2 จำนวน 335 โรงเรียน ภาคศึกษา 3 จำนวน 78 โรงเรียน และภาคศึกษา 4 จำนวน
13 โรงเรียน³ ดังปรากฏในตาราง

¹ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2. "รายงานการวิจัย เรื่องการจัดการศึกษาของ
ปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้". เรื่องเดิม, หน้า 28-30.

²กระทรวงศึกษาธิการ. "แผนงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม"
เรื่องเดิม, หน้า 1.

³กระทรวงศึกษาธิการ. สถิติจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, กันยายน
2515, (อัดสำเนา).

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้
(สำรวจเมื่อเดือนกันยายน 2515)

เขตการศึกษา	จังหวัด	จำนวนโรงเรียน	รวม
2	ปัตตานี	158	335
	ยะลา	83	
	นราธิวาส	78	
	สตูล	16	
3	นครศรีธรรมราช	4	78
	พัทลุง	13	
	สงขลา	61	
4	ตรัง	1	13
	กระบี่	9	
	พังงา	1	
	ระนอง	2	
รวม			426

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการประชุมประเมินผลการปรับปรุงโรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เมื่อ 22-28 สิงหาคม 2515. ครูสัมพันธ์
ภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลา, (อัดสำเนา), หน้า 2.

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่า ภาคศึกษา 2 มีจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา
อิสลามมากที่สุด กล่าวคือมีอยู่ถึง 335 โรงเรียน และจังหวัดที่มีจำนวนโรงเรียนมากที่สุด คือ
จังหวัดปัตตานี มีอยู่ถึง 158 โรงเรียน แต่ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กทั้งสิ้น¹

¹กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการประชุมประเมินผลการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลาม เมื่อ 22-28 สิงหาคม 2515. ครูสัมพันธ์ ภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลา,
(อัดสำเนา), หน้า 2.

ตามรายงานของกระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียน ราชภัฏสอนศาสนาอิสลาม ประสบผลของกระทรวงศึกษาธิการว่าเป็นผลสำเร็จตามเป้าหมาย และตามกำหนดระยะเวลา ที่สิ้นสุดลง เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2514 ส่งผลให้ปอเนาะแปรสภาพ เป็นโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามจนหมดสิ้น ปอเนาะใดที่ไม่แปรสภาพก็ยุบสลายตัวไป และตามรายงานของกระทรวงศึกษาธิการ ไม่ปรากฏว่ามีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่อีก¹ อย่างไร ก็ตาม ตามความเป็นจริงแล้วยังคงมีปอเนาะที่ยังไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนา อิสลาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นปอเนาะเถื่อนอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกจำนวนหนึ่ง ปอเนาะเหล่านี้ ยังไม่ได้ล้มเลิกกิจการไปตามมติคณะรัฐมนตรี ในระยะเวลาที่กำหนดและยังได้ดำเนินการมาจน ถึงปัจจุบันนี้ ปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าว จำนวนปอเนาะดังกล่าว ไม่สามารถหาตัวเลขได้แน่นอน เพราะยังไม่มี การสำรวจให้แน่ชัด แต่เชื่อว่าคงมีจำนวนไม่มากนัก และปอเนาะเหล่านี้ก็มีสภาพ ไม่มั่นคง มีขนาดเล็ก อยู่ในบริเวณท้องที่ที่อยู่ห่างไกลคมนาคม ยากต่อการตรวจตราของ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา และฝ่ายปกครองที่จะบังคับให้ยุบเลิกสลายตัวไปได้โดยเร็ว นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการในส่วนภูมิภาค ก็มีอยู่อย่างจำกัด การเข้าไปตรวจสอบและ ดำเนินการกับปอเนาะเหล่านี้ย่อมเป็นไปได้ยาก การที่กระทรวงศึกษาธิการ ยังไม่ได้ดำเนินการ กับปอเนาะเถื่อนเหล่านี้โดยเด็ดขาดตามอำนาจของพระราชบัญญัติโรงเรียนราชภัฏนั้น นอกจาก เหตุผลที่ขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่จะตรวจตราโดยทั่วถึงแล้ว และปอเนาะที่ไม่ยอมแปรสภาพ ได้ทำคำรับรองกับกระทรวงศึกษาธิการแล้วว่าจะยุบกิจการไป จึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการ รอดูท่าทีไปก่อน อาจมีเหตุผลมาจากการคาดการณ์ของกระทรวงศึกษาธิการที่ว่า ปอเนาะต่าง ๆ เหล่านี้ต้องล้มเลิกไป ตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะสภาพแวดล้อมในเรื่องความเจริญ และความกระตือรือร้น ของประชาชนต่อการศึกษาระบบใหม่ และอีกประการหนึ่ง ประชาชนชาวไทยที่นับถือศาสนา อิสลามในปัจจุบัน ก็หันมานิยมโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามที่มีระบบการจัดระบบ การศึกษาดี มีมาตรฐานการสอนวิชาสามัญและวิทยาศาสตร์ และเป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานมั่นคง ยิ่งขึ้น แม้แต่โรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามที่มีขนาดเล็กและสอนศาสนาอย่างเดียวใน ปัจจุบันเอง นับวันก็จะหมดความนิยมลงไปทุกที และจำนวนนักเรียนลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ²

¹กระทรวงศึกษาธิการ. "สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราชภัฏ". เรื่องเดิม, หน้า 4.

²ประกิจ ประจนปัจจนึก, เรื่องเดิม, หน้า 129

อย่างไรก็ตาม ปัญหาปอเนาะที่ยังไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์นี้ควรจะมีการดำเนินการ โดยเด็ดขาดเพราะถ้าหากปล่อยให้สภาพแวดล้อมเป็นตัวบีบให้ปอเนาะต้องยุบเลิกตัวเองแล้ว อาจจะมีปัญหาแทรกซ้อนขึ้นมา และแก้ไขได้ลำบาก ทั้งนี้เพราะลักษณะของสังคมชาวไทยที่ นับถือศาสนาอิสลามภาคใต้ เป็นลักษณะสังคมปิด การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นไปได้ยากยิ่งกว่า ค่อยเป็นค่อยไป โดยเฉพาะโต๊ะครูหัวเก่าแล้ว ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ อีกด้วย ในขณะที่ เดียวกันปัญหาการแบ่งดินแดน การโฆษณาชวนเชื่อบ่อนทำลายของฝ่ายตรงข้ามก็มีอยู่ตลอดเวลา และนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ หากปล่อยให้ปอเนาะที่ไม่ได้อยู่ในความ ควบคุมของทางราชการ ไม่มีการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินการให้เรียบร้อยตาม กฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้ว ก็จะเป็นช่องทางสำหรับบุคคลที่มีความรู้ทางศาสนา ถู้ออกโอกาสอย่าง ตั้งปอเนาะเถื่อนขึ้นมาอีก และจะเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามใช้ปอเนาะเป็นเครื่องมือดำเนินการ โฆษณาชวนเชื่อกล่าวร้ายรัฐบาล ดังนั้น จึงควรที่ทางราชการ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ จะได้ดำเนินการกับปอเนาะต่าง ๆ เหล่านี้เสียแต่บัดนี้ โดยวางมาตรฐานกฎเกณฑ์ให้รัดกุม สำหรับการจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีผู้ประสงค์จะขอจัดตั้งใหม่เสียโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อตัดปัญหาการจัดตั้งปอเนาะ และเป็นการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ที่มี วัตถุประสงค์ของการสอนศาสนาอิสลามที่ถูกแบบแผน มีการสอนการจัดการดีตรงตามมาตรฐาน ของทางราชการด้วย¹

กล่าวโดยสรุป การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลามนั้น เริ่มต้นจากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะใน ภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2504 โดยให้ปอเนาะมาจดทะเบียน และ ส่งเสริมให้ปอเนาะจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญและวิชาชีพ ทั้งนี้ก็โดยเหตุผล และนโยบายที่จะปลุกฝังความสามัคคี ความสำนึกในความเป็นไทยของประชากรที่เป็นมุสลิม เพื่อให้การจัดการศึกษาของปอเนาะสอดคล้องกับแนวนโยบายของการจัดการศึกษาของชาติ อันเป็นส่วนรวม² จะเห็นได้ว่าตามระเบียบดังกล่าวนี้ ได้เปิดโอกาสให้ปอเนาะจดทะเบียนและ ปอเนาะใดที่จัดกิจกรรมได้ดี ก็จะได้รับพระราชทานรางวัล หรือได้รับเงินอุดหนุนจากทางราชการ ผลปรากฏว่ามีปอเนาะมาจดทะเบียนกับทางราชการ 122 แห่ง

¹ประกิจ ประจนปัจจนึก. เรื่องเดียวกัน. หน้า 139.

²ภาคศึกษา 2 ยะลา. การจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้. หน้า 1.

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกรณีพิเศษ พ.ศ.2506 จะเห็นได้ว่าระเบียบนี้ได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการให้เงินรางวัลและการอุดหนุนรัศมียิ่งขึ้นมากกว่าระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504

นอกจากนี้โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 ได้กำหนดแนวนโยบาย ที่ต้องการให้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 เพื่อให้ปอเนาะอยู่ในความควบคุมของทางราชการ ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 นั้นเอง เพียงแต่โครงการ พ.ศ.2508-2511 นี้มีแนวนโยบายที่ชัดเจน ที่จะแปรสภาพให้ปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ส่วนวิธีดำเนินการช่วยเหลืออุดหนุนต่าง ๆ ของทางราชการก็คงมีลักษณะเช่นเดิม แต่ขยายขอบเขตหลักการต่าง ๆ ให้แน่นอนและรัดกุมยิ่งขึ้น เช่น กำหนดให้ครูช่วยสอนโรงเรียนละ 1 คน นอกจากนี้เป็นที่สังเกตว่า การแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ในระยะนี้ ยังมีได้เป็นไปโดยการบังคับ แต่ให้เป็นไปด้วยความสมัครใจของโต๊ะครู โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2508-2511 ยังไม่ได้สิ้นสุด

ต่อมาคณะรัฐมนตรี ได้มีมติ เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2509 ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นตามข้อเสนอแนะของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ส่วนปอเนาะที่จัดตั้งอยู่แล้วให้จดทะเบียนให้ถูกต้องภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2509 และแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เสร็จสิ้นภายใน 3-5 ปี คือวันที่ 15 มิถุนายน 2514 ส่วนปอเนาะที่มีได้ขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภายในกำหนดให้ถือว่าปอเนาะนั้นล้มเลิกไป ส่วนโต๊ะครูคนใดที่ประสงค์จะเปิดสถานศึกษาขึ้นใหม่ หลังจากนั้นก็มีสิทธิยื่นเรื่องราวขอจัดตั้งได้ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 ทุกประการ เป็นผลให้ปอเนาะที่มีอยู่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจนหมดสิ้น จากผลการสำรวจเมื่อเดือนกันยายน 2515 มีโรงเรียนประเภทนี้อยู่จำนวนทั้งสิ้น 426 โรงเรียน และไม่ปรากฏรายงานว่ามีปอเนาะจัดตั้งขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตามมองในแง่การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐแล้ว ย่อมถือได้ว่าการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐได้เสร็จสิ้นเป็นผลสำเร็จตรงตามเป้าหมาย แต่เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป้าหมายให้โรงเรียนที่แปรสภาพจากปอเนาะได้มีการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพเช่นเดียวกับโรงเรียนธรรมดา ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาเรื่องที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมพูดและใช้ภาษาไทย มีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อรัฐบาล และถูกยุยงปลุกปั่นจากฝ่ายตรงข้าม ทำให้การดำเนินการในเรื่องนี้น่าจะไม่ปรากฏผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็น

จำนวนมากที่สอนแต่ศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายูเพียงอย่างเดียว ถึงร้อยละประมาณ 44.6¹ และโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ขออนุญาตสอนศาสนา วิชาสามัญและวิชาชีพ ควบคู่กันไปด้วยนั้น ก็ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพการจัดการศึกษา มาตรฐานการเรียน การวัดผล การศึกษาเป็นอันมาก ทางราชการก็ได้มีโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลามขึ้นไป

จะเห็นได้ว่าความพยายามของรัฐบาลที่ต้องการจะเข้าไปดำเนินการควบคุมปอเนาะ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริม ปอเนาะ ในภาคศึกษา 2 เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2504 ที่ให้ปอเนาะมาจดทะเบียน จัดการเรียน การสอนทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญและวิชาชีพ ปอเนาะใดที่ดำเนินการได้ดีจะได้รับ พระราชทานรางวัล และได้รับการอุดหนุนจากทางราชการนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับสังคมที่เป็นแบบสังคมนร่วมรัฐ เป็นมิติการมีส่วนร่วม เนื่องจากระเบียบนี้ เกิดขึ้นจาก การประชุมของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่น โต๊ะครูและผู้นำ ศาสนาอิสลาม เพื่อตกลงร่วมกันในการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ซึ่งขุนคิดปกครองพิเศษ อดีตศึกษาธิการภาคศึกษา 2 เล่าให้ฟังว่า

“ไทยมุสลิมเป็นฝ่ายริเริ่มปรับปรุงปอเนาะ นับว่าเป็นความคิดที่ดี ต่อมาทางการยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ โดยมีการสำรวจและจดทะเบียน ทั้งนี้ เริ่มงานตั้งแต่ปี 2503 มีการประชุมระหว่าง ผู้แทนฝ่ายไทยพุทธและฝ่าย ไทยมุสลิม ผมจำได้ว่า พระยาสมันตรัฐฯ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลสมัยนั้น เป็นประธานฝ่ายไทยมุสลิม กรรมการฝ่ายไทยมีปลัดกระทรวงมหาดไทย และปลัดกระทรวงศึกษาธิการ บุคคลสำคัญอีกหลายท่าน เท่าที่ผมสังเกต ฝ่ายที่มีบทบาทแสดงความคิดเห็นมากที่สุด คือฝ่ายไทยมุสลิม ซึ่งนำผลดี มาสู่วงการศึกษาของภูมิภาคนี้อย่างยิ่ง”²

¹กระทรวงศึกษาธิการ, “รายงานการประชุมประเินผลการศึกษาปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลาม เมื่อ 22-23 สิงหาคม 2515” เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²รัฐมิแล “ปอเนาะเปลี่ยนสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม”, รัฐมิแล ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-มิถุนายน 2517, หน้า 15.

การให้ปอเนาะมาจดทะเบียนตามระเบียบนี้ก็ได้มีการบังคับแต่ให้เป็นไปตาม
 สมมติใจของโต๊ะครู ผู้เป็นเจ้าของปอเนาะในเรื่องนี้ ดร.โมหัมมัด อับดุลกาเดร์ ชำราชากร
 บำนาญ กล่าวว่า

“โครงการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะ นับตั้งแต่กรรมการ
 ที่ปรึกษา ครู โต๊ะครู อาจารย์ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่การศึกษาทุกระดับ
 ผู้นำที่ใช้หลักการ “สนอง” ไม่ใช่ “จัดให้” หรือ “ยัดเยียดให้” ใช้หลักการ
 กระจายอำนาจ ได้แก่ การมีกรรมการที่ปรึกษา โดยเสนอแนวความคิดให้
 กรรมการพิจารณา หรือให้โอกาสเสนอแนะแล้วหาข้อตกลง เป็นการให้
 กระบวนการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ในการดำเนินการต่าง ๆ ได้ให้
 โอกาสแก่ครู อาจารย์ โต๊ะครู ผู้บริหาร ตลอดจนเอกชนผู้เกี่ยวข้องมา
 ร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มคิด เริ่มทำ และการประเมินผล ซึ่งเรียกตามหลักการ
 ดำเนินงานกับชุมชนว่า Community Involvement ได้แก่ การให้ชุมชนได้มี
 ส่วนร่วมจริง ๆ งานจะเกิดขึ้นและยั่งยืนด้วย”¹

หรือแม้แต่โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.
 2508-2511 ก็ตาม ก็มีนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ตาม
 พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 เพื่อให้ปอเนาะอยู่ในความควบคุมของทางราชการ
 (อันเป็นโครงการที่ต่อเนื่องจากโครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 นั้นเอง)
 เพียงแต่นโยบายที่ชัดเจนและรัดกุมยิ่งขึ้น ส่วนวิธีดำเนินการช่วยเหลืออุดหนุนต่าง ๆ ของทาง
 ราชการ ก็คงมีลักษณะเช่นเดิม และยังคงเน้น “มติการมีส่วนร่วม” เพราะยังมีได้เป็นไปโดยการ
 บังคับ แต่ให้เป็นไปโดยความสมมติใจของโต๊ะครู

อย่างไรก็ตาม “มติการพัฒนา” ก็เคียงคู่กันมาและดูจะมีบทบาทเด่นกว่า “มติการมี
 ส่วนร่วม” ทั้งนี้เนื่องจากสอดคล้องกับช่วงเวลาของการเตรียมการเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
 ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) อันเป็นอุดมการณ์แห่งการพัฒนาตามกรอบตะวันตก ส่งผลให้รัฐบาล

¹โมหัมมัด อับดุลกาเดร์, “งานการศึกษาในเขตศึกษา 2”. ที่ระลึกงาน 25 ปี
 เขตการศึกษา 2. (ยะลา: ยะลาการพิมพ์, 2528), หน้า 109.

กำหนดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 1 ขึ้นมาด้วย ยิ่งไปกว่านั้น หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงมีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2502 ด้วยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะกลไกของรัฐด้านการกล่อมเกล่า อันเป็นกลไกที่รองรับเหตุผล "มติการพัฒนา" ได้น้อมรับพระราชดำรัสดังกล่าวมาถือปฏิบัติอย่างเต็มที่ ดังเห็นได้จากการกำหนดนโยบายไว้ตอนหนึ่งว่า "...ยึดถือพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นหลัก..." ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์เข้ามามีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวไทยมุสลิมซึ่งเห็นได้จากการที่กระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีการนำโต๊ะครูเจ้าของปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วปรับปรุงการจัดการศึกษาให้ก้าวหน้ามากขึ้นได้เข้าเฝ้าและรับพระราชทานรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวติดต่อกันมาหลายปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงมีกระแสพระราชดำรัสว่า

"โดยเฉพาะโต๊ะครูปอเนาะมีหน้าที่สำคัญ เพราะเป็นผู้สอนเด็กซึ่งจะเป็นกำลังของชาติในอนาคต ครูสอนศาสนาไม่ว่าศาสนาใดมีความสำคัญทั้งสิ้น การมีระเบียบให้รางวัลปอเนาะเป็นของดี และมีความยินดีที่ท่านได้รางวัล ทุกคนเป็นเจ้าของแผ่นดิน การที่จะให้ประเทศเจริญก็ต้องให้คนมีความรู้ซึ่งเป็นทางให้เกิดความสามัคคี ทำความเจริญให้ประเทศชาติ ขอฝากกับโต๊ะครูปอเนาะที่มาในวันนี้ให้บอกแก่โต๊ะครูอื่น ๆ ซึ่งมีอีกมากที่ไม่มาด้วยว่า ให้ช่วยกันจัดปอเนาะให้ดียิ่งขึ้น เพราะการศึกษาเป็นของสำคัญต่อประเทศชาติ..."¹

ในขณะเดียวกัน "มิติน้ำมันคง" เป็นเหตุผลหลักของรัฐอีกมติหนึ่งที่เกาะเกี่ยวกันเป็นเหตุผลด้านหลักอยู่ตลอดเวลา แม้จะดูแอบแฝงอยู่เบื้องหลังก็ตาม ดังเห็นได้จากโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะและโครงการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งกระทำอย่างต่อเนื่อง และในที่สุดก็มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2509 ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ ตามข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ส่วนที่จัดตั้งอยู่แล้วให้จดทะเบียนให้

¹"ปอเนาะเปลี่ยนสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม". เรื่องเดิม, หน้า 15.

ถูกต้องภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2509 และแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุการณ์ที่บ่งบอกว่ารัฐต้องมีความแข็งแกร่งทางอำนาจเสมอ แต่ในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐจะต้องยอมรับความจริงของสังคมมุสลิมที่มีความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงทำให้มีปอเนาะเถื่อนที่ไม่จดทะเบียนและไม่แปรสภาพอยู่อีกจำนวนหนึ่ง

ผลกระทบจากการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามช่วง พ.ศ. 2504-2514

1. ด้านสังคมจิตวิทยา การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในความรู้สึกของประชาชนชาวไทยมุสลิม ผู้นำมุสลิมและโต๊ะครูนั้น เขาถือว่าปอเนาะนั้นเป็นสถาบันทางศาสนาหรือเป็นสถาบันทางสังคม หรือเป็นทั้งสองอย่าง เขาถือว่าสถาบันตรงนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในความรู้สึกของประชาชน เขาดำเนินกิจการทุกอย่างบนพื้นฐานของการเสียสละอุทิศทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อพระเจ้า เมื่อทางราชการเข้ามาก้าวก่ายตรงนี้ จะทำให้เขามีความรู้สึกว่าสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ของเขาถูกแทรกแซงและถูกแทรกแซงโดยคนที่มิใช่เป็นมุสลิมเป็นครั้งแรก เกี่ยวกับประเด็นนี้ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ กล่าวว่า ความรู้สึกของโต๊ะครูที่เป็นครั้งแรกที่คนที่มิใช่เป็นมุสลิมเข้ามาในดินแดนของเขาในปริมนทลที่เขาคิดว่าตรงนี้เป็นดินแดนอันจำกัด และก็ความรู้ที่เป็นอิสลามที่มีไซของอิสลามก็เริ่มเข้ามาสู่โรงเรียนปอเนาะตรงนี้เอง ทำให้เขาเกิดปฏิกิริยาว่าจะทำให้ความบริสุทธิ์ของอิสลามหรือศาสนาตรงนี้ถูกแปดเปื้อนด้วยความรู้ที่มีไซอิสลามและกัคนที่มีไซนับถือศาสนาอิสลาม¹ และการที่ทางราชการส่งครูไปสอนในปอเนาะ เจ้าของปอเนาะเข้าใจว่า ทางราชการส่งสายลับเข้าไป เกิดความระแวงว่า ทางราชการระแวงว่าปอเนาะนั้นยังเป็นแหล่งซ่อนสมุเพื่อก่อการกบฏ ก่อการแบ่งแยกดินแดน และส่งครูไทยเข้าไปสอนเพื่อให้เป็นสายลับ² และในขณะเดียวกัน ถูกขัดขวางจากมุสลิมบางกลุ่ม

¹สัมภาษณ์ ผศ.ดร.พีรยศ รอดฮิมมูลา, ผู้อำนวยการ สถาบันสมุทรวุฒิชัยตะวันออก เชียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2540
 2) สัมภาษณ์ ผศ.ดร.ดลมนรจณ์ บากา, รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและวิจัย วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2540 สถานที่เดียวกัน โดยผู้วิจัย.

อย่างรุนแรง โดยกล่าวว่า รัฐบาลเบียดเบียนศาสนาอิสลามและกีดกันชาติมลายู การดำเนินการตอบโต้เป็นไปทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ข้อความต่อต้านในใบปลิวสมัยนั้นระบุว่า

...การให้ปอเนาะมีสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ เป็นการนำเอาวัฒนธรรมอันเหลวแหลก เป็นการมอมเมาประชาชน เช่นการจัดให้ม้งานรื่นเริงโดยครูนอกศาสนา หรือให้นักเรียนสตรีมุสลิมแต่งกายในโรงเรียนราษฎร์ฯ เป็นต้น นับว่าเป็นการสกัดกั้นการเรียนศาสนาอิสลามและภาษามลายู ซึ่งวิชาการดังกล่าวไร้สาระโดยสิ้นเชิง ทั้งยังเป็นการใช้ปอเนาะทำลายเจตนารมณ์และเป้าหมายของปอเนาะ...¹

การแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และเปิดให้มีการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพนั้น นับได้ว่าเป็น

“การยุติความเป็นเขตหวงห้ามของสถาบันปอเนาะและการศึกษาฝ่ายศาสนาของชาวมุสลิม สถาบันซึ่งได้ผลิตปัญญาชนให้กับสังคมที่เคยปิดตัวเอง กลับถูกเปิดเผยออกกรับอิทธิพลจากภายนอก และคุณภาพของการศึกษาฝ่ายศาสนาตกลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะเหตุที่ต้องแบ่งเวลาครึ่งหนึ่งให้แก่การศึกษาหลักสูตรสามัญตามปกติ เยาวชนมุสลิมแสดงสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยผ่านความสำเร็จการศึกษาจากปอเนาะแล้วไปศึกษาต่อในสถาบันต่างประเทศ ปอเนาะผลิตบุคลากรที่พร้อมจะเป็นผู้นำทางศาสนาให้แก่ประชาคมส่วนรวม ในปัจจุบัน การให้คำแนะนำเกี่ยวกับ บทกฎหมายอิสลาม ตลอดจนการเผยแพร่ศาสนาไม่สามารถจะทำได้โดยนักศึกษาของปอเนาะที่ถูกปฏิรูปอีกต่อไป เพราะผลผลิตของปอเนาะถูกมองว่าไม่พร้อมที่จะทำหน้าที่นี้อีกแล้ว”²

¹อุทัย หิรัญโต. โลกมุสลิม. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2522), หน้า 20

²สุรินทร์ พิศสุวรรณ. “เงื่อนไขทางการเมืองที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้”. วารสารธรรมศาสตร์. ปีที่ 12 เล่มที่ 3 กันยายน 2526, หน้า 116.

และเป็นครั้งแรกที่รู้สึกว่าเป็นเหตุทำให้ขาดปัญญาชนทางศาสนาในขณะที่รัฐถือว่าเป็นความสำเร็จที่นักศึกษาจำนวนมากขึ้นในโรงเรียนภายใต้การควบคุมของรัฐ แต่ชาวมาเลย์มุสลิมกลับคิดว่าสถาบันทางการศึกษาฝ่ายศาสนากำลังถูกยึดเป็นของรัฐ

2. ด้านเศรษฐกิจ

2.1 รัฐบาล เมื่อปอเนาะจดทะเบียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 และปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม รัฐบาลจะต้องให้การอุดหนุน ดังนี้

2.1.1 อุดหนุนด้านการเงิน

2.1.2 ให้ครูไปช่วยทำการสอนวิชาสามัญ

2.1.3 ให้ หรือ ให้ยืมอุปกรณ์ วัสดุในทางการศึกษา หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการเรียนการสอน ตลอดจนครุภัณฑ์อื่น ๆ

2.1.4 การให้เงินรางวัล เพื่อเป็นเงินทุนในการปรับปรุงกิจการของปอเนาะให้ดีขึ้น เงินรางวัลนั้นเป็นเงินรางวัลพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การให้รางวัลพระราชทานนั้นมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา และได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับพระราชทานรางวัลว่า จะต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการช่วยเหลือราชการอื่น ๆ

เพราะฉะนั้น การให้ปอเนาะมาจดทะเบียน และปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม รัฐบาลยังคงใช้เงินเป็น "ตัวล่อ" ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องจัดงบประมาณเพิ่มเติมในส่วนนี้อีก

2.2 ใต้ครู จะต้องเสียเงินในการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน หลังจากแปรสภาพมาจากปอเนาะ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างอาคารเรียน การจ้างครู และการปรับปรุงบริเวณโรงเรียน เป็นต้น

2.3 นักเรียน เมื่อปอเนาะเปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม มีการเรียนการสอนวิชาสามัญ วิชาศาสนา และวิชาชีพ นักเรียนจะต้องเสียค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงการศึกษาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

3. ด้านการเมือง

ประการแรก ก่อนที่รัฐบาลจะเข้าไปปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะแล้วให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราชภัฏรสอนศาสนาอิสลาม Professor Brooker จากมหาวิทยาลัยเคนท์ ประเทศอังกฤษ ได้มาศึกษาเกี่ยวกับปอเนาะ พบว่า ประมาณปี พ.ศ.2500 จำนวนปอเนาะที่มีอยู่ในปัตตานี ยะลาและนราธิวาส มีประมาณ 500 กว่าโรง เมื่อรัฐบาลเริ่มใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 ผลปรากฏว่าในจำนวน 500 กว่าโรงนั้นมีปอเนาะจำนวน 150 โรง ประท้วงรัฐบาลโดยการปิดปอเนาะ แสดงปฏิกริยาไม่พอใจ รัฐบาลที่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายใน และ 1 ใน จำนวน 150 โรงนั้น เป็นเจ้าของโรงเรียนและ ผู้สอนที่เป็นคนหนุ่มไฟแรงชื่อ นายการิม ที่เรารู้จักในนามโต๊ะครูการิม หรืออูสตาสการิม ได้เข้าไปเคลื่อนไหวได้ดิน นี่เป็นปฏิกริยาที่เขาไม่เข้าใจ รู้สึกต่อต้านระบบตรงนี้ ที่รัฐบาลเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในโรงเรียน คือ สถาบันศาสนาในความรู้สึกของเขา และได้พาพรรคพวก และลูกศิษย์เข้าไปต่อต้านรัฐบาลและจัดตั้งเป็นขบวนการ BRN (Barisan Revolution National) มาจนถึงปัจจุบันนี้¹

ประการที่สอง จำนวนนักศึกษาที่เดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศจึงเพิ่มขึ้น ในปี 2510 เป็นปีที่การปฏิรูปการศึกษาในสถาบันปอเนาะกำลังดำเนินไปอย่างเต็มที่ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโคโรรายงานว่ามีประชากรนักเรียนจากประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างมาก ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยไม่ได้² อีกสิบปีให้หลัง สมาคมนักเรียนไทยในกรุงโคโรรายงานจำนวนสมาชิกมากกว่า 600 คน ในขณะนั้น นักเรียนมาเลย์มุสลิมจากประเทศไทย ซึ่งนำนักศึกษาใน ตะวันออกกลาง เป็นแกนนำของขบวนการแบ่งแยกดินแดน และดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ในต่างประเทศ³ พวกเขากลายเป็นช่องทางสำหรับอิทธิพลต่างประเทศที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งระหว่างประชาคมมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในภาคใต้ ข้ออ้างที่ได้ผลดีที่สุดสำหรับ นักศึกษาเหล่านี้ใช้กับประชาคมมุสลิมโลก ก็คือ เอกลักษณะของความไม่มาเลย์-มุสลิม กำลังถูก ทำลายอย่างมีระบบ โดยฝ่ายรัฐบาล⁴ อย่างไรก็ตาม พิสุทธ์ หะยีดิน อดีตเอกอัครราชทูตไทย ประจำประเทศซาอุดีอาระเบีย ระบุว่า

¹ สัมภาษณ์ พีรยศ รอฮิมมูลา ตามวัน เวลา และสถานที่เดิม

² โทศล ไกรฤกษ์. 1969, หน้า 79. อ้างใน สุรินทร์ พิศสุวรรณ. เรื่องเดิม, หน้า 117.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ Journal of Muslim World League, April 1981: 47, p. 117.

“...การที่มีนักศึกษาไปศึกษาต่อประเทศตะวันออกกลางมากขึ้น มีมาก่อนนั้นแล้วแต่ไม่มีใครสนใจ ไปมาก ๆ ก็จบออกมามาก ๆ ทางด้านหน่วยงานที่เกี่ยวกับความมั่นคง ก็เริ่มอยากจะควบคุม กลัวว่าไปเรียนสูง ๆ แล้ว กลับมาจะเป็นพวกแบ่งแยกดินแดน และสาเหตุไม่ใช่มาจากการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แต่ที่พวกเขาไปเรียนกันมากเนื่องจากประเทศตะวันออกกลางให้ทุนพวกเขา ให้กับโรงเรียนโดยตรง ต่อมาจะมีการควบคุมการไปเรียนต่อโดยหน่วยงานของรัฐ คือ กรมพิเศษทหารเป็นผู้จัดสรรคัดเลือก...”¹

ประการที่สาม หนังสือพิมพ์สเตทส์ไทมส์เสนอว่า เจ้าหน้าที่ไทย ได้สั่งปิดโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม 3 แห่ง ในจังหวัดปัตตานี ทำให้นักเรียนกระทบกระเทือนราว 1,000 คน เจ้าหน้าที่ของไทยเชื่อว่า นักเรียนในโรงเรียนเหล่านี้ มีการติดต่อกับพรรคการเมืองบางพรรคในมลายาด้วย² และในขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์อูตูซานมลายูเสนอว่า เจ้าหน้าที่ไทย ได้ใช้มาตรการรุนแรงขึ้น ในการนำสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาจากสหพันธ์มลายาเข้ามาในไทย รวมทั้งหนังสือพิมพ์ภาษามลายู และว่าโรงเรียนศาสนามุสลิม 3 แห่ง ในปัตตานีถูกปิดโดยถือว่านักเรียนเหล่านั้น เป็นปัจจัยอันไม่พึงปรารถนาและว่าพวกเขาถูกรัฐบาลไทยสงสัยว่า มีการติดต่อทำนองเดียวกันกับพรรคการเมืองในมลายา³ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการรายงานกลับเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2503 ว่าไม่มีมูลความจริงตามที่ปรากฏเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ดังกล่าว และควรห้ามมิให้หนังสือพิมพ์อูตูซานมลายูเข้ามาในประเทศ เพราะมีข่าวยุยงและใส่ร้ายประเทศไทย⁴ ซึ่งเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติได้

¹สัมภาษณ์ พิสุทธิ หนะยิดิน อดีตที่ปรึกษากระทรวงต่างประเทศ ประจำประเทศ ซาอุดีอาระเบีย วันที่ 13 มิถุนายน 2540 บ้านเลขที่ 134/1 ต.มะรือโบตก อ.ระแงะ จ.นราธิวาส

²หนังสือพิมพ์สเตทส์ไทมส์ วันที่ 14 มกราคม 2503

³หนังสือพิมพ์อูตูซานมลายู วันที่ 14 มกราคม 2503

⁴มติคณะรัฐมนตรี เมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2503

การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามช่วง พ.ศ.2515-2524

1. โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ.2513

โครงการนี้ได้กำหนดขึ้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2513 โดยทำเป็นโครงการ 4 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2513 ถึงปีงบประมาณ 2516¹ เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เคยได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลือตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ของกระทรวงศึกษาธิการตามมติคณะรัฐมนตรี เป็นสถานศึกษาที่ได้อบรมสั่งสอนและจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม และมีความรู้ทางด้านวิชาการตามควรแก่อัตภาพ และเพื่อแก้ไขปัญหา ไม่นิยมใช้และพูดภาษาไทยตามนโยบายรัฐบาล ควรได้รับการอุดหนุนและส่งเสริมให้กับเป็นสถานศึกษาของชาติต่อไป² สาระสำคัญของโครงการมีดังต่อไปนี้

1.1 วัตถุประสงค์

1.1.1 เพื่อส่งเสริมโรงเรียนที่จัดการได้ดีให้มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้น

1.1.2 เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาศาสนาอิสลามให้ได้

ผลดีเหมาะสมและสนองความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติและสอดคล้องกับแผนพัฒนาภาคได้

1.1.3 เพื่อส่งเสริมนักศึกษาให้เป็นพลเมืองดีของชาติ

1.1.4 เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

1.2 ลักษณะของโรงเรียน โรงเรียนที่จะได้รับการอุดหนุนจากโครงการนี้จะต้องมีลักษณะดังนี้

1.2.1 เป็นโรงเรียนประเภทการศึกษาพิเศษสอนศาสนาอิสลามที่จัดการได้ดีหรือที่แปรสภาพจากปอเนาะหรือซึ่งเคยได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลือตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ของกระทรวงศึกษาธิการ

1.2.2 ดำเนินการสอนเต็มตามเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและจัดการได้ดี มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นตามสมควร

¹กระทรวงศึกษาธิการ. โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2513. (อัดสำเนา), หน้า 2.

²กระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 1.

1.2.3 จัดสอนตามหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการโดย
เคร่งครัด

1.2.4 จัดให้มีการสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพและทำการวัดผลการศึกษาเป็น
ประจำจนมีผลการเรียนดีเด่นตามสมควร

1.2.5 มีบริเวณโรงเรียนกว้างขวางพอเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน และมี
อาคารเรียนเป็นเอกเทศทั้งไม่ขัดต่อหลักสุขภาพและอนามัยโรงเรียน

1.2.6 ห้องเรียนและห้องประกอบอื่น ๆ แต่ละหลังต้องมีขนาดเหมาะสม
มีแสงสว่างพอเพียง

1.2.7 อุปกรณ์การสอนการเรียนแต่ละวิชาต้องมีมากพอสมควร และบรรดา
อุปกรณ์นั้นต้องมีสิ่งซึ่งอาจเป็นปฏิบัตย์ต่อความมั่นคงของประเทศ หรือมีสิ่งชักจูงหรือล่อไป
ในทางผิดศีลธรรมอันดีงามของบ้านเมือง

1.2.8 การจัดทำเอกสารต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497
และกฎกระทรวงศึกษาธิการโดยครบถ้วนเป็นปัจจุบันและถูกต้องตามแบบของทางราชการ

1.2.9 มีนักเรียนไม่ต่ำกว่า 50 คน

1.2.10 มีครูประจำการสอนในโรงเรียนพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน

1.2.11 การดำเนินกิจการโรงเรียนต้องดำเนินไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย และ
ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์และข้อบังคับอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการสั่งให้ปฏิบัติ

1.3 ลักษณะการให้การอุดหนุน

1.3.1 การให้การอุดหนุนตามโครงการนี้ กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาให้
การอุดหนุนแก่โรงเรียน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ให้การอุดหนุนเป็นเงิน

ประเภทที่ 2 ให้การอุดหนุนส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ

ประเภทที่ 3 ให้การอุดหนุนด้วยการส่งอุปกรณ์การสอนแบบเรียนไปให้
โรงเรียนหนึ่ง ๆ มีสิทธิได้รับทั้ง 3 ประเภทแต่กระทรวงศึกษาธิการอาจ

พิจารณาให้การอุดหนุนประเภทหนึ่งประเภทใดก็ได้

1.3.2 เกณฑ์การพิจารณาให้การอุดหนุน

1.3.2.1 การอุดหนุนประเภทที่ 1 คือ การให้การอุดหนุนทางการเงิน
มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่น การคำนวณเพื่อให้
การอุดหนุน ถือเกณฑ์ดังนี้

$$\text{จำนวนเงินอุดหนุน} = \text{จำนวนนักเรียน} \times 60 + \text{ป.ปลาย} \times 70 + \text{มศ.ต้น} \times 100$$

$$\text{จำนวนนักเรียน} = \text{จำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เรียนอยู่ในโรงเรียน}$$

$$\text{ป.ปลาย} = \text{จำนวนนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพระดับ ป.ปลาย}$$

$$\text{มศ.ต้น} = \text{จำนวนนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น}$$

1.3.2.2 การอุดหนุนประเภท 2 คือการให้การอุดหนุนด้วยการส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

1) วุฒิครูพิจารณาตามหลักสูตรดังนี้

- วุฒิ ป.กศ.สูง หรือเทียบเท่าสำหรับโรงเรียนที่เปิดทำการสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

- วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่าสำหรับโรงเรียนที่เปิดทำการสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพระดับประถมศึกษาตอนปลาย

ในกรณีที่ไม่สามารถหาครูที่มีวุฒิตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ กรมวิสามัญศึกษาอาจพิจารณาส่งครูที่มีวุฒิต่ำกว่าไปช่วยสอนก็ได้เท่าที่พิจารณาเห็นสมควร
 หนึ่งครูที่ส่งไปช่วยสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพตามโครงการนี้เป็นข้าราชการครู

2) การคำนวณจำนวนอัตราครุมีสูตรดังนี้

$$\text{จำนวนครู} = \frac{\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{เวลาเรียน}}{30 \times 20}$$

$$\text{จำนวนนักเรียน} = \text{จำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ}$$

$$30 = \text{จำนวนนักเรียนห้องหนึ่ง ๆ ที่ควรบรรจุไม่เกิน 30 คน}$$

$$20 = \text{จำนวนชั่วโมงที่คนหนึ่งควรสอนในรอบสัปดาห์}$$

(เศษเกินครึ่งปัดเป็น 1)

1.3.2.3 การอุดหนุนประเภทที่ 3 การให้การอุดหนุนด้วยการจัดส่ง อุปกรณ์การสอนการเรียนไปให้ นั้น จะพิจารณาส่งไปตามความจำเป็น ตามความเหมาะสมและ กำลังเงินงบประมาณ

1.3.3 วิธีขอรับเงินอุดหนุน

1.3.3.1 โรงเรียนที่ประสงค์จะขอรับการอุดหนุนตามโครงการนี้ ต้องยื่น คำร้องตามแบบ ร.21 พร้อมทั้งเอกสารประกอบปีละ 1 ครั้ง ภายในวันที่ 30 มิถุนายน ของทุกปี ผ่านอำเภอ จังหวัด และภาคการศึกษา เมื่อตรวจสอบเสร็จแล้วให้นำส่งกระทรวงศึกษาธิการเพื่อ พิจารณาต่อไป

1.3.3.2 การพิจารณาอนุมัติให้การอุดหนุนเป็นอำนาจของกระทรวง ศึกษาธิการ

1.3.4 การควบคุมและการงดการอุดหนุน

1.3.4.1 การอุดหนุนตามโครงการนี้ให้การอุดหนุนปีละ 1 ครั้ง ตามกำลัง เงินงบประมาณ และตามที่กระทรวงศึกษาธิการจะพิจารณาเห็นสมควร

1.3.4.2 การควบคุมเกี่ยวกับการอุดหนุน เจ้าหน้าที่จะต้องควบคุมและ ตรวจสอบให้เป็นไปตามโครงการนี้โดยเคร่งครัด

1.3.4.3 โรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุน จะต้องยินยอมร่วมมือกับกระทรวง ศึกษาธิการในการทำรายงานกิจการต่าง ๆ ตลอดจนวิธีปฏิบัติราชการตามที่กระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาเห็นสมควรให้โรงเรียนร่วมมือ และได้แจ้งขอให้โรงเรียนปฏิบัติ

1.3.4.4 โรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุน จะต้องให้ความร่วมมือและให้ ความสะดวก เมื่อเจ้าหน้าที่ประสงค์จะตรวจสอบบัญชีทรัพย์สิน และหลักฐานประกอบ หรือเรียก หลักฐานเอกสารใบสำคัญมาตรวจสอบในเวลาอันสมควร

1.3.4.5 โรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุน หากปฏิบัติฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ โรงเรียนราษฎร์ กฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่งใด ๆ หรือบกพร่องผิดจากเงื่อนไขประการใดประการ หนึ่ง แห่งคุณลักษณะตามข้อ 1.3.4.3 หรือเงื่อนไขตามโครงการนี้ เมื่อกระทรวงศึกษาธิการอาจ พิจารณาเรียกคืนเงินที่เบิกไปแล้วทั้งสิ้นหรือบางส่วน หรืออาจงดการพิจารณาให้ในปีต่อไป หรืองดตลอดกาล และกรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการอาจงดให้การอุดหนุน เสียเมื่อไหร่ก็ได้

1.3.4.6 ให้อธิบดีกรมวิสามัญ มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามโครงการนี้ และมีอำนาจวางระเบียบปฏิบัติ วินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ และชี้ขาดในตามที่เห็นสมควร¹

จะเห็นได้ว่า โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ของกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2513 นี้ มุ่งอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แปรสภาพมาจากปอเนาะ ให้สามารถดำรงอยู่ได้โดยมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น และช่วยพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้ดียิ่งขึ้น เพราะการอุดหนุนตามโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แล้วมา มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยใช้การให้การอุดหนุนเป็นเครื่องมือ แต่เมื่อปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว หากไม่มีโครงการอุดหนุนเป็นการเฉพาะต่อเนื่องจากโครงการเดิมที่มุ่งแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว ก็จะไม่บรรลุผลในการที่จะแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐบาลได้ การอุดหนุนตามโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แล้วมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการปี 2510 ซึ่งเป็นโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ครั้งหลังสุด ที่ให้เงินอุดหนุนเมื่อแรกจัดตั้งโรงเรียนละ 10,000 บาท และให้ได้รับเงินดำรงโรงเรียน ๆ ละ 3,000 บาท ต่อปี ต่อไปอีก 2 ปีถัดจากปีที่ได้จัดตั้ง ก็เข้าลักษณะของการใช้เงินเป็นเครื่องมือในการดำเนินการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเท่านั้น ส่วนเงินอุดหนุนที่เป็นกิจลักษณะและต่อเนื่อง โดยมีระเบียบวิธีการที่รัดกุมและตรงกับสภาพข้อเท็จจริงของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น ยังไม่ได้กล่าวถึง จึงทำให้หลายคนมองว่า โต๊ะครูหรือเจ้าของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามไม่ได้นำเงินเหล่านั้นมาใช้ในการปรับปรุงโรงเรียน

ฉะนั้นการนำเกณฑ์การให้การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ทั่ว ๆ ไปมาใช้กับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้นจึงทำได้ยาก เพราะโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่มีคุณสมบัติไม่ครบตามหลักเกณฑ์การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ของกระทรวงศึกษาธิการหลายประการ เพราะแม้แต่เมื่อให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้วก็ตามกระทรวงศึกษาธิการ ก็ยังต้องผ่อนผันให้หลายประการอยู่ดี นอกจากนี้ หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการตามนโยบายปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทาง

¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-5.

ราชการ ซึ่งแต่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ซึ่งเป็นงานนโยบาย) แต่เมื่อพอเหมาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว ความรับผิดชอบในการควบคุมส่งเสริมก็เปลี่ยนจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการมาขึ้นอยู่กับกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียนราษฎร์ประเภทอื่น ๆ ดังจะเห็นได้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้อธิบดีกรมวิสามัญเป็นผู้รักษาการให้เป็นไปตามโครงการปี 2513 นี้

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดโครงการอุดหนุนปี 2513 เป็นโครงการระยะแรก มีระยะเวลาการอุดหนุน 4 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2513 ถึงปีงบประมาณ 2516 โดยให้การอุดหนุนในด้านการเงิน การส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ และการให้อุปกรณ์การเรียนการสอน ส่วนการบริหารโรงเรียนนั้นมีเจ้าของโรงเรียนผู้จัดการและครูใหญ่ ซึ่งตรงกับหลักการทางด้านบริหารที่ถือว่า "เงิน (Money) คน (Men) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงาน"¹ การอุดหนุนดังกล่าว ได้อาศัยหลักเกณฑ์การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์โดยทั่วไป แต่นำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม อาทิเช่น การลดหย่อนระเบียบการบางอย่าง การเพิ่มเงินอุดหนุนเป็นพิเศษเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ในกรณีที่มีนักเรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่จะให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมีสภาพการเรียนการสอนดีและมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นยิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. โครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา พ.ศ. 2514-2519

กองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ได้กำหนดโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้นในจังหวัดภาคใต้ ปีพ.ศ.2514-2519 ขึ้น เพื่อใช้ปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แปรสภาพมาจากปอเนาะ ภายหลังจากสิ้นสุดระยะเวลาตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2514 และกองโรงเรียนราษฎร์เห็นว่า ในการที่จะดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ได้ผลดี ยังมีปัญหาอยู่อีกหลายประการ เช่น

¹สนอง เครือมาก และ วิศิษฐ์ วงศ์จิตราวร. รวบรวมคู่มือสอบปฏิบัติการฉบับสมบูรณ์แบบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 29 พฤศจิกายน 2529, หน้า 9.

2.1 ในเรื่องความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการที่ทางราชการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม อันอาจเป็นเหตุให้เกิดปัญหาด้านการเมืองและการศาสนาได้

2.2 ในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารกิจการของโต๊ะครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.3 ในเรื่องเกี่ยวกับอัตรากำลังและคุณภาพของครูที่ช่วยทำการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ

2.4 ในเรื่องเกี่ยวกับอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ของสำนักบริหารทั้งในกองโรงเรียนราษฎร์และในส่วนภูมิภาค¹

กองโรงเรียนราษฎร์ จึงได้กำหนดโครงการปรับปรุงส่งเสริมการสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ พ.ศ. 2514-2519 ขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในระยะที่ 2 ต่อเนื่องจากการดำเนินงานในระยะที่ 1 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แต่การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการในระยะที่ 2 นี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้มีคุณภาพในการจัดการศึกษาและการจัดการดีขึ้น ดังนั้นโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2514-2519 จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษาให้ได้ผลดีตามนโยบายของรัฐบาลและมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นเพื่อส่งเสริมนักเรียนนักศึกษาเป็นพลเมืองดีของชาติและเพื่อสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

โครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2514-2519 นำไปสู่แผนปฏิบัติการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามดังนี้

2.1 แผนปฏิบัติการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ปีงบประมาณ 2515 มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนให้จัดการศึกษาเป็นผลดีตามนโยบายของรัฐบาลโดยการจัดการอบรมผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมทางด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น โดยจัดอบรมครูสอนวิชาศาสนาและครูสอนวิชาชีพและเพื่อให้การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนบรรลุผลโดยเร็ว และตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ในโครงการ

¹กระทรวงศึกษาธิการ. โครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา พ.ศ. 2514-2519, (อัดสำเนา), หน้า 1.

2.2 แผนปฏิบัติงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2516 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2515 ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 217 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497) แผนปฏิบัติงานฯ ปีงบประมาณ 2516 มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับแผนปฏิบัติงานฯ ปีงบประมาณ 2515

2.3 การดำเนินงาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของปีงบประมาณ 2515 และปีงบประมาณ 2516 ทั้งในด้านการอบรม การสัมมนา การประชุม และการนิเทศการศึกษา หลายประการดังนี้

2.3.1 การอบรม

2.3.1.1 การอบรมครูช่วยสอนวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม วิชาที่ทำการอบรมมีอยู่ด้วยกัน 17 วิชา เช่น นโยบายเกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หลักการสอนคณิตศาสตร์ วิธีสอนภาษาไทย วิธีสอนสังคมศึกษา วิธีสอนภาษาอังกฤษ วิธีสอนพลานามัย หลักสูตรประมวลการสอนและแบบเรียนและการวัดผลการศึกษา เป็นต้น

ในการดำเนินงานของโรงเรียนราษฎร์ร่วมกับภาคศึกษา 2 ดำเนินการจัดอบรมขึ้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคศึกษา 2 รวม 4 รุ่นด้วยกันคือ

จังหวัดปัตตานี วันที่ 17-20 และ 22-25 เมษายน 2515
ครูเข้ารับการอบรม 112 คน

จังหวัดนราธิวาส วันที่ 27-30 เมษายน 2515 มีครูเข้ารับการอบรม 53 คน

จังหวัดยะลา วันที่ 2-5 มกราคม 2515 มีครูเข้ารับการอบรม 70 คน¹

¹กระทรวงศึกษาธิการ. สรุปผลการปฏิบัติงาน ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ของกองโรงเรียนราษฎร์ ปีงบประมาณ 2515. (อัดสำเนา), หน้า 3-4.

2.3.1.2 การอบรมครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
วิชาที่ทำกรอบรมมีหลายวิชา เช่น นโยบายต่าง ๆ เกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลาม หลักการสอนทั่ว ๆ ไป วิธีสอนแบบต่าง ๆ จิตวิทยาเกี่ยวกับการเรียนการสอน
หลักสูตรและประมวลการสอน การใช้คู่มือครูและแบบเรียน พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์
พระราชบัญญัติครู ความรู้เกี่ยวกับระเบียบต่าง ๆ ที่ครูควรทราบ การวัดผลการศึกษาและอื่น ๆ

ในการดำเนินงาน ของโรงเรียนราษฎร์ได้ร่วมกับภาคศึกษา 2
ดำเนินการอบรมขึ้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคศึกษา 2 ดังนี้

จังหวัดปัตตานี วันที่ 29 พฤษภาคม – 1 มิถุนายน และวันที่ 3 –
6 มิถุนายน 2515 มีครูเข้ารับการอบรม 110 คน

จังหวัดนราธิวาส วันที่ 8 –11 มิถุนายน 2515 มีครูเข้ารับการ
อบรม 57 คน

จังหวัดยะลา วันที่ 14 – 17 มิถุนายน 2515 มีครูเข้ารับการ
อบรม 70 คน¹

2.3.1.3 การอบรมผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามวิชาที่ทำ
การอบรมมีหลายวิชา เช่น นโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอน
ศาสนาอิสลาม หลักการบริหารโรงเรียน นโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ จิตวิทยา
การศึกษา หลักการสอนทั่ว ๆ ไป วิธีสอนแบบต่าง ๆ หลักสูตรวิชาสามัญ วิชาศาสนาและ
วิชาชีพ ประมวลการสอนวิชาศาสนาอิสลามระดับต้น การใช้คู่มือและแบบเรียน พระราชบัญญัติ
โรงเรียนราษฎร์ พระราชบัญญัติครูและอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการพาผู้เข้ารับการอบรมไปศึกษา
นอกสถานที่โดยได้พาไปชมกิจการโรงเรียนที่ได้รับการปรับปรุงประเภทต่าง ๆ ของภาคศึกษา 2

1) โรงเรียนที่ปรับปรุงด้านวิชาการศาสนา นำไปชมการจัด
การศึกษาในโรงเรียนพัฒนาเยาวชนวิทยาและโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จังหวัดยะลา ซึ่งเป็น
โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่จัดปรับปรุงได้ดีใช้หลักสูตรการสอนศาสนาถึงชั้นปีที่ 9
ให้หลักสูตรวิชาสามัญระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนต้น

¹กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติ
งานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ของกองโรงเรียนราษฎร์
กรมวิสามัญศึกษา ปีงบประมาณ 2515. (อัดสำเนา), หน้า 4-6.

2) โรงเรียนที่ปรับปรุงระดับมัธยมศึกษา นำไปชมกิจการของโรงเรียนคณะราษฎรบำรุง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการปรับปรุงมัธยมแบบประสม เป็นโรงเรียนที่อยู่ในระดับที่สามารถจะรับช่วงจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้อีกด้วย

3) โรงเรียนที่ปรับปรุงด้านวิชาชีพ นำไปชมกิจการของโรงเรียนเทคนิคจังหวัดยะลา ได้เห็นสภาพการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของวิชาช่างแผนกต่าง ๆ ซึ่งเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว ก็สามารถหางานประกอบอาชีพได้

ในการการอบรมได้แบ่งออกเป็น 4 รุ่น ๆ ละ 4 วัน และจัดรวมแห่งเดียวที่คุรุสภามหาการ ภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลาระหว่างวันที่ 19 มิถุนายน ถึงวันที่ 7 กรกฎาคม 2515 มีจำนวนผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้น 255 คน¹

2.3.2 การสัมมนา

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการสัมมนาเพื่อปรับปรุงหลักสูตรและทำคู่มือครูวิชาสามัญและวิชาชีพ รวมทั้งการสัมมนาเพื่อปรับปรุงหลักสูตรประมวลการสอนและการกำหนดแบบเรียนวิชาศาสนาอิสลาม มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

2.3.2.1 การสัมมนาปรับปรุงหลักสูตรและทำคู่มือครูวิชาสามัญและวิชาชีพ กองโรงเรียนราษฎร์ร่วมกับภาคศึกษา 3 ได้จัดดำเนินการประชุมสัมมนาขึ้นที่ห้องประชุมเทศบาลเมืองหาดใหญ่จังหวัดสงขลา เมื่อ 2-6 มีนาคม 2515 มีผู้เข้าร่วมสัมมนาจากทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาครวม 33 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาจัดทำหลักสูตรวิชาสามัญและวิชาชีพระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.7) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.3) สำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้เพื่อพิจารณาและจัดทำคู่มือครูประมวลการสอนแบบเรียนสำหรับหลักสูตรทั้งสองระดับ และที่ประชุมมีมติดังนี้

1) ระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.7) จัดให้มี 3 หลักสูตรให้โรงเรียนเลือกใช้ได้ดังนี้

- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ 10 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์

(หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3)

- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

(ใช้เวลาเรียน 4 ปี)

¹เรื่องเดิม. หน้า 6-9.

2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.ต้น) มี 5 หลักสูตร

- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

(ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 4)

- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

(ใช้เวลาเรียน 3 ปี)

- หลักสูตรวิชาชีพเคลื่อนที่ (เรียนเป็นครั้งคราว)

- หลักสูตรวิชาชีพ 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ใช้เวลาเรียน 3 ปี)

- หลักสูตรวิชาสามัญ 24 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ (ใช้เวลาเรียน

3 ปี)

หลักสูตรทั้ง 2 ระดับนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
เอกชนได้ดำเนินการจัดร่างขึ้น ปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการปรับปรุง
โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม¹

2.3.2.2 การสัมมนาเพื่อปรับปรุงหลักสูตรประมวลการสอน และการ
กำหนดแบบเรียนวิชาศาสนาอิสลาม

กองโรงเรียนราษฎร์ ได้ร่วมกับภาคศึกษา 2 จัดดำเนินการ
ประชุมสัมมนาขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ 20-24 มีนาคม 2515 มีผู้เข้าร่วมสัมมนา
ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาครวม 35 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาจัดทำหลักสูตร
วิชาสอนศาสนาอิสลามและชั้นประโยคตอนกลาง (ชานาวี) เพื่อให้ทำการสอนในโรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา

¹กระทรวงศึกษาธิการ. สรุปการประชุมสัมมนาหลักสูตรวิชาสามัญ และวิชาชีพ
สำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม วันที่ 2-6 มีนาคม 2515 ณ ห้องประชุมเทศบาล
เมืองหาดใหญ่. (อัดสำเนา).

อิสลามภาคใต้และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาการ
วัดผลการศึกษาระดับกลาง (ชานาวี) ด้วย¹

ผลการสัมมนาที่ประชุมได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดผลการศึกษาระดับ
ชั้นประโยคตอนกลาง (ชานาวี) สำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้

2) ร่างหลักสูตรศาสนาอิสลามระดับประโยคตอนกลาง (ชานาวี)

เสร็จเรียบร้อยในหลักการและวัตถุประสงค์ ส่วนเนื้อหารายละเอียดของหลักสูตรนั้น กองโรงเรียน
ราษฎร์ได้ตั้งอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อจัดร่างเนื้อหาหลักสูตรตามหลักการที่ประชุมได้ตกลง
กันไว้

3) ส่วนการกำหนดแบบเรียนวิชาศาสนาอิสลามนั้นที่ประชุมเห็นว่า
ขณะนี้เรายังไม่มีแบบเรียนของเราเองที่เรียบเรียงขึ้นตามหลักสูตรโดยเฉพาะเพียงแต่เราอาศัย
ตำราจากต่างประเทศที่เป็นภาษาอาหรับบ้าง ภาษามลายูบ้าง ซึ่งตำราเหล่านี้ไม่ได้เรียบเรียง
ตามหลักสูตรของเราแต่เราได้ค้นคว้าเฉพาะตอนเฉพาะเรื่องเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การที่จะกำหนดให้
ใช้แบบเรียนเล่มใดเล่มหนึ่งเห็นว่าไม่ถูกต้อง เพียงแต่เสนอแนะหนังสือที่มีเนื้อหาพอที่จะค้นคว้า

¹สำหรับหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามระดับชั้นประโยคตอนต้น (อิบตีดาอีย) ศูนย์พัฒนา
การศึกษาภาคศึกษา 2 ได้ดำเนินการจัดร่างและได้ร่างระเบียบว่าด้วยการวัดผลการศึกษาวิชา
ศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 โดยใช้อัตรา
เวลาเรียนของหลักสูตรดังกล่าวประกอบด้วย

1) หมวดภาษาต่างประเทศให้สอนสัปดาห์ละ 10 ชั่วโมง (ภาษามลายู 3 ชั่วโมง และ
ภาษาอาหรับ 7 ชั่วโมง)

2) หมวดศาสนาให้สอนศาสนาสัปดาห์ละ 15 ชั่วโมง

3) หมวดภาษาไทยให้สอนภาษาไทยสัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง และวิชาชีฟสัปดาห์ละ 4
ชั่วโมง รวมเป็น 8 ชั่วโมง หรือสอนภาษาไทยอย่างเดียวสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 10 ชั่วโมง

ที่มา : ศูนย์พัฒนาการศึกษาภาคศึกษา 2 หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม สำหรับ
โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคศึกษา 2 ระดับชั้นต้น (อิบตีดาอีย), (ยะลา:
โรงพิมพ์คุรุสัมพันธ์การ ภาคศึกษา 2), 2513.

นำมาสอนได้เท่านั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอนที่จะคัดเลือกเอง แต่เนื้อหานั้นจะต้องสอนตรงตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพราะในการสอบวัดผลปลายปีจะต้องยึดหลักสูตรเป็นหลัก¹

2.3.3 การประชุม

ได้มีการประชุมเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามครั้งที่สำคัญรวม 2 ครั้งดังนี้

2.3.3.1 การประชุมประเมินผลงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการประชุมประเมินผลงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ณ ศูนย์สมมนาการ ภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลา ระหว่างวันที่ 22-23 สิงหาคม 2515 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ผู้ตรวจการศึกษาประจำภาคการศึกษา 2, 3 และ 4 ศึกษาธิการจังหวัดในภาคศึกษา 2, 3 และ 4 รวมผู้เข้าประชุมทั้งสิ้น 27 คน โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรกเพื่อให้ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจการงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้มีโอกาสเสนอผลงานปัญหาและอุปสรรคต่อที่ประชุม ประการที่สองเพื่อให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาหาทางปรับปรุงและแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ แล้วสรุปเสนอกระทรวงศึกษาธิการต่อไปและประการที่สามเพื่อให้ผู้บริหารระดับสูงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในด้านการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้²

ที่ประชุมได้พิจารณาผลการดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในรอบปี 2515 แล้วเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคดังนี้

1) เกี่ยวกับบุคลากร

- ขาดกำลังเจ้าหน้าที่ นับตั้งแต่กองโรงเรียนราษฎร์

ภาคศึกษา 2 จังหวัดและอำเภอ

¹กระทรวงศึกษาธิการ, "สรุปผลการปฏิบัติงาน ปัญหาและอุปสรรค เกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของกองโรงเรียนราษฎร์ ปีงบประมาณ 2515, เรื่องเดิม, หน้า 2-3.

²กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการประชุมประเมินผลงานเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ปีงบประมาณ 2515. (อัดสำเนา).

- ครูวิชาสามัญที่ทางราชการส่งไปช่วยสอนมีจำนวนไม่พอกับความต้องการของโรงเรียน มีวุฒิต่ำ ขวัญไม่มีเนื่องจากขาดความมั่นคงในอาชีพ

- ผู้บริหารโรงเรียนยังพูดภาษาไทยไม่ได้เป็นจำนวนมาก ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของการจัดและการบริหารกิจการโรงเรียนเป็นเหตุให้ทางราชการไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

2) เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์

- วัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่บริเวณของโรงเรียนส่วนใหญ่ยังจัดไม่เหมาะสมวัสดุอุปกรณ์ขาดแคลนไม่พอ

- บางจังหวัดและอำเภอขาดยานพาหนะออกตรวจและนิเทศ

3) เกี่ยวกับการเงิน

- การโอนเงินไปจังหวัดและภาคล่าช้า จังหวัดได้รับงบประมาณนิเทศการศึกษาน้อยมาก¹

ที่ประชุมได้มีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1) ควรดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นงานเร่งด่วนที่สุด เพราะเป็นงานแก้ปัญหาของชาติ

2) เนื่องจากมีปัญหาทางการเงินมากที่ประชุมเสนอให้จัดทำโครงการเร่งด่วนเสนอคณะปฏิวัติ

3) ควรให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเรื่องนี้ในกองโรงเรียนราษฎร์หรือจัดตั้งเป็นกองในกรมที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่

4) ควรเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมแก่หน่วยงานทุกระดับ

5) จัดหาอุปกรณ์เพิ่มเติมให้แก่โรงเรียนโดยเฉพาะวิชาศาสนาอิสลาม

6) ขอให้สภาความมั่นคงแห่งชาติสนับสนุนเรื่องการเงิน

7) ควรเสริมสร้างทัศนคติของครูสอนศาสนาให้ดีขึ้นโดยการออกวารสารเผยแพร่เพื่อเป็นการส่งเสริมกำลังใจ

¹ คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม. บันทึกการประชุมครั้งที่ 6/2515 วันที่ 5 ตุลาคม 2515. หน้า 3-4.

8) เพื่อให้ครูสอนศาสนามีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ควรให้ความช่วยเหลือในทางสวัสดิการ¹

2.3.3.2 การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและระเบียบในการพิจารณาบรรจุครูสอนศาสนาอิสลามภาคใต้

การประชุมครั้งนี้จัดขึ้นที่ภาคศึกษา 4 จังหวัดภูเก็ต ในระหว่างวันที่ 14-15 กันยายน 2515 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาวางระเบียบบรรจุครูผู้สอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและเพื่อพิจารณาวางหลักเกณฑ์การขอจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ผู้ที่เข้าร่วมประชุม เช่น กรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ผู้ตรวจการศึกษาประจำภาคศึกษา 2, 3 และ 4 ศึกษาธิการจังหวัดประจำภาคศึกษา 2, 3 และ 4 จุฬาราชมนตรี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต่าง ๆ ในภาคศึกษา 2, 3 และ 4 รวมผู้เข้าประชุมทั้งหมด 44 คน โดยมีนายศรีวิทย์ มุตตาหรัภักษ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานที่ประชุม² ที่ประชุมได้พิจารณาแล้วมีความเห็นดังต่อไปนี้

ก. เรื่องระเบียบการขอเป็นครูและการขอบรรจุครูในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

1. ผู้ที่จะเป็นครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น แบ่งตามคุณวุฒิได้ 3 ประเภท คือ

- 1) ได้รับปริญญาทางศาสนาจากต่างประเทศ*
- 2) ได้รับประกาศนียบัตรในเมืองไทยตามหลักสูตร

3 ระดับ คือ

- อิบตีดาอี (ระดับต้น)
- ชานาอี (ระดับกลาง)
- อาลี (ระดับสูง)

¹เรื่องเดิม. หน้า 4-6.

²กระทรวงศึกษาธิการ. รายงานการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและวางระเบียบในการพิจารณาบรรจุครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ เมื่อวันที่ 14-15 กันยายน 2515 ณ ภาคศึกษา 4. (อัดสำเนา), หน้า 1-2.

*เช่น จากประเทศอียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น

3) ไม่มีปริญญาบัตร หรือประกาศนียบัตรมาแสดงว่า
มีความรู้ แต่มีความรู้ความสามารถดี

2. การขอบรรจุครู

1) ผู้ที่ได้รับปริญญาบัตรจากต่างประเทศ ต้องผ่านการ
รับรองวุฒิจากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและประธานกรรมการอิสลามประจำ
จังหวัดที่ผู้นั้นจะเข้าทำงานรับรองความประพฤติด้วย

2) ผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรภายในประเทศ ต้องผ่านการ
รับรองความประพฤติจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ และอนุญาตให้สอนถึง
ระดับชั้นดังนี้

- ถ้าผู้นั้นอบรมระดับสูง (อาลี) ให้สอนได้ถึงระดับ

กลาง (ชานาวี)

- ถ้าผู้นั้นจบระดับกลาง (ชานาวี) ให้สอนได้เพียง

ระดับต้น (อิบตีดาอีย)

3) ผู้ที่ไม่มีหลักฐานมาแสดงระดับชั้นของความรู้
ต้องให้ผ่านการรับรองความประพฤติจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ และให้
ประธานกรรมการฯ เป็นผู้พิจารณาว่าควรจะสอนนักเรียนได้ถึงชั้นใดระดับใด

4) การทดสอบความรู้ผู้ที่ไม่ใช่หลักฐานแสดงความรู้
ให้กรมเป็นผู้วางระเบียบการและแต่งตั้งกรรมการขึ้นทดสอบ¹

ข. เรื่องระเบียบการขอจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
ภาคใต้

การขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
ภาคใต้นั้นที่ประชุมมีมติให้ดำเนินการยื่นเรื่องราวไปตามระเบียบเช่นเดียวกับการขออนุญาต
จัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ทั่วไป ทุกประการ เช่น ด้านบุคลากรไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติของผู้ขอ
เป็นเจ้าของ ผู้ขอเป็นผู้จัดการและผู้ขอเป็นครูใหญ่² ก็เช่นเดียวกัน ส่วนด้านอื่น ๆ ให้ปฏิบัติดังนี้

¹ ประกิจ ประจนปัจจนึก. เรื่องเดิม. หน้า 164-165.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 165-167.

1. ด้านอาคาร

1) โรงเรียนที่สอนศาสนาอิสลามอย่างเดี่ยวต้องมีความมั่นคงแข็งแรง

2) โรงเรียนที่เปิดสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ

โรงเรียนที่ขอจัดตั้ง ถ้ายังไม่มีอาคารเรียนต้องเสนอแบบแปลน 3 ชุด เพื่อขอก่อสร้างอาคารเรียนต่อกระทรวงศึกษาธิการก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำการก่อสร้าง เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยจึงยื่นเรื่องขอจัดตั้งตามระเบียบ

ลักษณะอาคารห้องเรียนมีขนาดไม่ต่ำกว่า 6 X 8 เมตร ระเบียบไม่น้อยกว่า 2 เมตร ห้องสูง 3.5 เมตร และมีลักษณะไม่ขัดต่อสุขลักษณะโดยทางราชการเข้าไปแนะนำ มิใช่เข้าไปเพื่อควบคุมจับผิด

2. ด้านที่ดิน

ผู้ยื่นเรื่องขอจัดตั้งโรงเรียนต้องเป็นเจ้าของที่ดินโรงเรียนเอง หรือเป็นที่ดินเช่าจากมูลนิธิ หรือมัสยิด หรือทรัพย์สิน ฯลฯ ที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อการศึกษา

สำหรับเนื้อที่ดินนั้นให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกระทรวงศึกษาธิการจัดร่างขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับโรงเรียนประเภทนี้

3. ด้านหลักสูตร

1) โรงเรียนที่สังกัดในภาคศึกษา 2 ให้สอนตามหลักสูตรที่ภาคศึกษา 2 ร่างขึ้นและได้ประกาศใช้แล้ว

2) โรงเรียนที่สังกัดภาคศึกษา 3 และ 4 ให้อนุโลมใช้หลักสูตรที่ภาคศึกษา 2 ร่างขึ้นมา ยกเว้นการสอนภาษามลายู เพราะภาคศึกษา 3 และ 4 นักเรียนส่วนมากพูดภาษาไทยได้ดี และใช้ภาษาไทยในการสอน

3) โรงเรียนที่สังกัดภาคศึกษา 3 และ 4 ที่เป็นโรงเรียนเล็ก ๆ มีนักเรียนน้อยก็ให้ใช้หลักสูตรตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจะพิจารณาเห็นสมควร โดยใช้โรงเรียนเหล่านี้เขียนวัตถุประสงค์หรือหลักสูตรย่อ ๆ เสนอมายังสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนหรือพิจารณา

4. ด้านระเบียบของโรงเรียน

โรงเรียนจะต้องยื่นระเบียบการของโรงเรียนมาพร้อมกับแบบขอจัดตั้งโรงเรียน ระเบียบนี้ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย กฎกระทรวงหรือระเบียบและคำสั่งใด ๆ ของทางราชการ¹

2.3.4 การนิเทศการศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

วัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม มีดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อติดตามผลการอบรมครูช่วยสอนวิชาสามัญ ครูสอนศาสนาและผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- 2) เพื่อนิเทศการศึกษาวิชาสามัญและวิชาศาสนาอิสลาม
- 3) เพื่อเป็นการเยี่ยมเยียนพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ ในการปรับปรุงโรงเรียนทั้งด้านวิชาการและด้านบริหาร
- 4) เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะได้เป็นแนวทางวางโครงการปรับปรุงส่งเสริมต่อไป

การดำเนินการนิเทศการศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ได้ใช้เจ้าหน้าที่ของกองโรงเรียนราษฎร์ ศึกษาพิเศษ และเจ้าหน้าที่ภาคศึกษา 2 และเจ้าหน้าที่จังหวัดต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย โดยใช้วิธีการนิเทศทั้งทางการสังเกตการสอน ให้คำเสนอแนะ ตรวจสอบบัญชีทะเบียนและเอกสารต่าง ๆ และเก็บข้อมูลสถิติต่าง ๆ²

3. คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2515

การดำเนินงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นงานนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล ฉะนั้น นอกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง ในการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ในฐานะโรงเรียนประเภทที่เป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทหนึ่งแล้ว กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

¹กระทรวงศึกษาธิการ. "รายงานการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและร่างระเบียบในการพิจารณาบรรจุครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ภาคใต้ เมื่อวันที่ 14-15 กันยายน 2515 ณ ภาคศึกษา 4 จังหวัดภูเก็ต" เรื่องเดิม. หน้า 2-6.

²กระทรวงศึกษาธิการ. "รายงานประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ภาคใต้ฯ " เรื่องเดิม. หน้า 9-11.

เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในงานด้านการควบคุมนโยบาย และประสานแผนโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนประเภทนี้ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2515 กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้น โดยได้รับอนุมัติในหลักการจากคณะปฏิวัติ คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย นายรังสฤษดิ์ เขาวนศิริ รองอธิบดีกรมวิสามัญศึกษาเป็นประธาน และกรรมการอื่น ๆ อีก 10 คน โดยมีผู้แทนจากกระทรวงมหาดไทย และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติร่วมกันเป็นกรรมการด้วย หน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้เพื่อให้คำแนะนำแก่กระทรวงศึกษาธิการในการปรับปรุงโรงเรียน และศึกษาข้อมูลและข้อเท็จจริงเพื่อวางโครงการปรับปรุงในระยะยาวต่อไป¹ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คณะกรรมการที่กระทรวงศึกษาธิการตั้งขึ้นนี้ เป็นคณะกรรมการที่จะทำหน้าที่ควบคุม ประสานงานนโยบาย แผนโครงการ การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นฝ่ายรับผิดชอบการดำเนินงานร่วมกับภาคศึกษา 2 และจังหวัดต่าง ๆ ที่โรงเรียนเหล่านี้ตั้งอยู่

คณะกรรมการชุดนี้ ได้กำหนดหลักการที่จะดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ให้มีประสิทธิภาพตามนโยบายของรัฐบาล โดยได้กำหนดข้อเสนอแนะและกิจการต่าง ๆ ในโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ ดังนี้

- 1) งานจัดตั้งระบบงานและเจ้าหน้าที่ดำเนินงาน
- 2) งานปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนบางโรงเพื่อเป็นโรงเรียนนำ
- 3) งานปรับปรุงส่งเสริมทางด้านวิชาศาสนาและวิชาสามัญ
- 4) งานจัดตั้งอัตราครูช่วยสอนวิชาสามัญในโรงเรียน
- 5) งานวางระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจการในโรงเรียน
- 6) งานอบรมสัมมนาครูสอนศาสนาเพื่อส่งเสริมทางด้านวิชาการและภาษาไทย
- 7) งานส่งเสริมการศึกษาต่อของนักเรียน

¹กระทรวงศึกษาธิการ. "สรุปผลการปฏิบัติงาน ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ของกองโรงเรียนราษฎร์ ปีงบประมาณ 2515". เรื่องเดิม, หน้า 8-9.

- 8) งานปรับปรุงโครงการอุดหนุนโรงเรียน
- 9) งานประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี
- 10) งานส่งเสริมการวิจัย¹

คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนี้จัดขึ้นเพียงปีเดียว และยังมีได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะและกิจกรรมดังกล่าว ต่อมากระทรวงศึกษาธิการโดยอนุมัติ คณะรัฐมนตรี ได้จัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ คณะกรรมการฯ ชุดใหม่ได้เห็นชอบกับข้อเสนอแนะและกิจกรรม 10 ประการ ดังกล่าว²

4. คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม 2516

เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2516 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้นใหม่โดยได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้เพราะได้มีการยุบเลิกกรมวิสามัญศึกษาและกองโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเป็นหน่วยรับผิดชอบโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมาขึ้นอยู่กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งจัดตั้งขึ้นใหม่โดยคำสั่งคณะปฏิวัติ คณะกรรมการชุดใหม่มี นายบุญถิ่น อัตถากร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน มีกรรมการทั้งสิ้น 14 คน และมีผู้แทนกระทรวงมหาดไทยและสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติร่วมกันเป็นกรรมการด้วย³

คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามคณะนี้ ได้ร่วมปรึกษากับผู้บริหารการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในระหว่างวันที่ 9-10 เมษายน 2516 ณ ห้องประชุมโรงแรมสุคนธา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีนายบุญถิ่น อัตถากร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และประธานคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา

¹กระทรวงศึกษาธิการ. บันทึกการประชุม ผู้บริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ณ ห้องประชุมโรงแรมสุคนธา หาดใหญ่ 9-10 เมษายน 2516. (อัดสำเนา), หน้า 6.

²สัมภาษณ์ นายอุทิศดี ทินกร ณ อยุธยา อ่างใน ประกิจ ประจวบปัจจุบัน, เรื่องเดิม, หน้า 172.

³กระทรวงศึกษาธิการ. คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (อัดสำเนา).

อิสลามเป็นประธาน มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 30 คน วัตถุประสงค์ของการประชุมก็เพื่อพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานในปี 2515 และวางแผนปฏิบัติงานในปี 2516¹

ในการประชุมคณะกรรมการได้พิจารณาเห็นว่าเรื่องสำคัญและรีบด่วนที่สุดที่ควรแก้ไข ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาด้านบุคลากร

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนยังพูดภาษาไทยไม่ได้เป็นส่วนมาก และยังไม่เข้าใจวิธีบริหาร มีโรงเรียนจำนวนมากมุ่งแต่จะสอนศาสนา กีดกันการสอนวิชาสามัญ (ภาษาไทย)
- 2) เจ้าหน้าที่ฝ่ายนิเทศติดตามผลและฝ่ายธุรการไม่เพียงพอ ทำให้การควบคุมการสอนไม่ได้ผลตามเป้าหมาย
- 3) ครูสอนวิชาสามัญมีปริมาณไม่เพียงพอและมีคุณภาพต่ำ
- 4) ครูสอนวิชาสามัญขาดความมั่นคงในอาชีพ เพราะมีสภาพเป็นเพียงลูกจ้าง มักจะลาออกไปประกอบอาชีพในท้องที่อื่นอยู่เสมอ

5) ครูขาดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ

2) ปัญหาด้านอาคารสถานที่

- 1) บริเวณอาคารสถานที่และอาคารเรียนคับแคบไม่ถูกสุขลักษณะ
- 2) อาคารประกอบที่จำเป็นมีอยู่ไม่เพียงพอ

3. ปัญหาด้านอุปกรณ์และครุภัณฑ์

- 1) วัสดุอุปกรณ์การสอน การเรียนมีไม่เพียงพอ
- 2) แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบมีน้อยมาก²

¹สำเนาหนังสือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ศธ. 0208/7308 ลงวันที่ 30 เมษายน 2516 เรื่องการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม. หน้า 1.

²เรื่องเดิม. หน้า 1-2.

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของทางราชการต้องล่าช้าไป ที่ประชุมได้พิจารณาเห็นว่า เพื่อความมั่นคงของชาติจำเป็นจะต้องระดมสรรพกำลังทั้งกำลังคนและกำลังเงินลงมือทำงานอย่างรีบด่วน เพื่อให้เกิดผลอย่างจริงจังโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ อย่างช้าตั้งแต่ปีงบประมาณ 2517 นี้ ควรจะได้เร่งรัดปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโดยรีบด่วนและเป็นกรณีพิเศษ นอกเหนือจากโครงการตามปกติที่ได้ให้การส่งเสริมโรงเรียนประเภทนี้อยู่แล้ว จึงได้เสนอให้มีการกำหนดโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ประจำปี 2517 ขึ้นมา

การพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามบางโรงเรียนเป็นโรงเรียนพี่เลี้ยง (พ.ศ.2517-2519)

การพัฒนากิจการโรงเรียนบางโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนพี่เลี้ยง ซึ่งได้เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 เป็นโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโดยดำเนินการในลักษณะโครงการทดลอง (Pilot project) ไปพลางก่อน มีกำหนดระยะเวลาดำเนินการ 3 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2517 ถึงปีงบประมาณ 2519 หากการดำเนินงานได้ผลดีก็จะขยายในโอกาสต่อไป โครงการนี้เป็นโครงการของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ.2517 ได้ดำเนินการใน 3 อำเภอ ของจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส คือ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี และอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส วัตถุประสงค์ของโครงการมีดังนี้

1. เพื่อทำการทดลองเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ให้นักเรียนสามารถพูดและใช้ภาษาไทยได้ มีความรู้สึกว่าเป็นคนไทยและมีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย และมีความรู้ทั้งวิชาสามัญ และหรือวิชาชีพที่เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น
2. เพื่อทดลองจัดระบบการบริหารงานของโครงการให้มีความคล่องตัว และเสริมสร้างประสิทธิภาพของการทำงาน อันจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานของโครงการถาวรต่อไป
3. เพื่อส่งเสริมเสถียรภาพ สวัสดิภาพ บรรยากาศและขวัญของบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่สอนวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เหมาะสม

ตารางที่ 6 เป้าหมายด้านปริมาณของโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
ปีงบประมาณ 2517-2519

ปี งบประมาณ	จำนวน อำเภอ	จำนวนโรงเรียน		จำนวนบุคลากร			(3) บ้านพักครู
		โรงเรียน ที่เลี้ยง	โรงเรียน ราษฎร์	ครู (1)		(2) บุคลากรอื่น	
				สามัญญ์	ลูกจ้าง ประจำ		
2517	3	3	17	41	23	10	18
2518	3	3	15	36	28	16	18
2519	7	7	55	67	107	30	42
รวม	13	13	87	144	158	56	78

- หมายเหตุ : (1) หมายถึง อัตราที่ได้รับอนุมัติ
(2) หมายถึง ครูใหญ่โรงเรียนที่เลี้ยง ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด
และศึกษาธิการเขตที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
(3) บ้านพักครูโรงเรียนที่เลี้ยง แห่งละ 6 หลัง

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 จังหวัดยะลา, สรุปรายงานโครงการปรับปรุงโรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (โครงการโรงเรียนที่เลี้ยง) ปีงบประมาณ 2518,
หน้า 3.

หากจะพิจารณาเป้าหมายของโครงการนี้ในด้านปริมาณในช่วง 2517-2519 ดังแสดง
ไว้ในตารางที่ 6 จะเห็นว่า โครงการนี้ได้กำหนดการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ในช่วงเวลาดังกล่าว 87 โรงเรียน ในเขต 13 อำเภอ โดยมี
โรงเรียนที่เลี้ยงอำเภอละ 1 โรงเรียน มีอัตราบุคลากรที่ได้รับอนุมัติจนถึงโครงการ คือ ครูสามัญญ์
144 คน ลูกจ้างประจำ 158 คน มีบุคลากรด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ อันได้แก่ ครูใหญ่
โรงเรียนที่เลี้ยง ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการเขต ทั้งสิ้นจำนวน 56 คน
และมีบ้านพักครูของโรงเรียนที่เลี้ยงแห่งละ 6 หลัง รวม 78 หลัง โครงการนี้ได้เริ่มที่โรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม 17 โรง ในเขต 3 อำเภอ ในปี 2517 จะดำเนินการอีก 15 โรง ใน 3
อำเภอ ในปี 2518 และ 55 โรงในเขต 7 อำเภอ ในปี 2519

เป้าหมายในด้านคุณภาพของโครงการนี้

1. เปลี่ยนสภาพบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนของโครงการให้เป็นข้าราชการสามัญให้ทั่วถึง ภายในปี 2519

2. จัดและปรับปรุงตำราเรียนให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนและท้องถิ่นตามจำนวนวิชาที่เปิดสอน โดยเฉพาะวิชาหลักจะทำให้เสร็จภายในปี 2519

3. จัดและปรับปรุงการสอนภาษาไทย และวิชาสามัญอื่น ๆ รวมทั้งวิชาชีพในโรงเรียนของโครงการให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ควบคู่ไปกับการสอนศาสนาอิสลาม

4. ส่งเสริมผู้ที่เรียนดี และมีความสามารถที่จะเรียนต่อได้ให้มีโอกาสเรียนในชั้นสูงขึ้นไปสำหรับการดำเนินงานตามโครงการได้กำหนดหลักการไว้ดังนี้

1. คัดเลือกโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เพื่อจัดให้เป็นโรงเรียนที่เลี้ยงในการปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

3. ปรับปรุงอัตรากำลังและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ผู้บริหารและนิเทศการศึกษา

4. ปรับปรุงอัตรากำลังและคุณภาพของครูสอนวิชาสามัญ และวิชาชีพในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่เกี่ยวข้อง

5. ส่งเสริมการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ ควบคู่ไปกับการสอนวิชาศาสนาอิสลาม

6. ส่งเสริมนักเรียนและครูจากท้องถิ่นให้มีความก้าวหน้าและมีโอกาสกลับมาทำงานในท้องถิ่นของตน

ส่วนวิธีการดำเนินงานตามโครงการนั้นมีดังนี้

1. คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะพิจารณาคัดเลือกอำเภอจำนวน 13 อำเภอ (โดยพิจารณาตามความสำคัญเร่งด่วนของปัญหาการศึกษา เศรษฐกิจ และการเมืองของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหลัก) จากจำนวนทั้งสิ้น 24 อำเภอในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เพื่อดำเนินงานตามโครงการทดลอง

ในอำเภอที่คณะกรรมการฯ พิจารณาเห็นว่า ควรจะจัดให้อยู่ในโครงการทดลอง จะจัดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่เลี้ยง เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่อยู่ในอำเภอนั้น

2. ดำเนินการบรรจุครูที่สอนวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เป็นข้าราชการครูสามัญ ส่วนครูที่ทำการสอนอยู่แล้ว ซึ่งเป็นลูกจ้างประจำ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ก็จะทำให้เป็นข้าราชการครูสามัญเช่นเดียวกัน จะตัดโอนอัตราเหล่านี้ไปสังกัดโรงเรียนพี่เลี้ยงเช่นเดียวกัน โดยจะเริ่มดำเนินการให้ปีงบประมาณ 2518 และ 2519

3. ให้มีครูนิเทศก์ประจำอยู่ที่โรงเรียนพี่เลี้ยง และออกไปนิเทศตามกำหนด

4. ให้ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนพี่เลี้ยง เป็นหัวหน้าดูแลรับผิดชอบ และปกครองบังคับบัญชาครูสอนวิชาสามัญ วิชาชีพ และติดตามผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาร่วมกับครูนิเทศก์ ศึกษาานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษานิเทศก์จังหวัด และศึกษานิเทศก์เขต

5. การดำเนินงานตามข้อ 1-3 รวมทั้งการสร้างบ้านพักครู จัดหาอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกในการให้บริการเกี่ยวกับการเรียนการสอนแล้ว ในปีต่อไปจะพิจารณาสนับสนุนค่าดำเนินการแก่โรงเรียนพี่เลี้ยง และโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามความจำเป็น

6. ทางราชการ อาจพิจารณาให้การอุดหนุนในเรื่องอื่น ๆ สำหรับในปีต่อไป เช่น การให้อุดหนุนอาคารเรียน เป็นต้น

7. เมื่อพันกำหนดโครงการนี้ จะให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามดำเนินการด้วยตนเอง เพียงแต่ทางราชการจะให้การอุดหนุนครูช่วยสอน โดยมีคณะกรรมการประสานงานเป็นผู้ดำเนินงานร่วมกับกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

งบประมาณในการดำเนินการตามโครงการนี้

การดำเนินงานตามโครงการนี้คาดว่าจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นประมาณ 10,840,665 บาท จากงบประมาณแผ่นดิน

การติดตามผลและการประเมินผล

การติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะมีการจัดทำรายงานการปฏิบัติงานเมื่อดำเนินการไป 1 ปี 6 เดือน ส่วนการประเมินผลขั้นสุดท้ายของโครงการ คณะกรรมการฯ จะเริ่มดำเนินการในช่วง 6 เดือนหลังของปีงบประมาณ 2519 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของโครงการทดลอง

ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้

1. นักเรียนจะมีความรู้ พุด และใช้ภาษาไทยได้ดีขึ้น และจะได้รับการปลูกฝังเจตคติที่ดี ก่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ และพระมหากษัตริย์
2. ชวัญของครูจะดีขึ้น เพราะมีฐานะเป็นข้าราชการครูสามัญ และสวัสดิการดี
3. การเรียนการสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่อยู่ในโครงการจะดีขึ้น
4. ทางราชการสามารถจะควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน¹

จะเห็นได้ว่าโครงการนี้ต้องการที่จะให้นักเรียนมีความรู้ พุด และใช้ภาษาไทย สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครูเพราะเป็นข้าราชการครูสามัญ ปรับปรุงการเรียนการสอนและทางราชการสามารถควบคุมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้อย่างใกล้ชิด แต่อย่างไรก็ตามจากการประเมินผลเมื่อดำเนินการไปได้ 1 ปี 6 เดือน ก็ปรากฏว่ามีปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทั่วไป

เนื่องมาจากการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่โรงเรียนมีอยู่ในโครงการและนอกโครงการ ซึ่งความจริงนั้นเรื่องนี้เป็นงานเดียวกัน ซึ่งจะต้องปฏิบัติต่อโรงเรียนประเภทเดียวกันในสถานที่และเวลาเดียวกัน แต่ผู้ดำเนินงานต่างก็เห็นว่า เป็นงานคนละเรื่องคนละฝ่าย ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น การรวมกำลังครู การสนับสนุนอุปกรณ์ การคัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการให้เต็มพื้นที่ การให้การอุดหนุน เป็นต้น

2. ปัญหาเกี่ยวกับครู

2.1 โรงเรียนในอำเภอสายบุรีและอำเภอเมืองนราธิวาส มีอัตราส่วนครู : นักเรียน 1 : 44 ซึ่งมากเกินไป กระทรวงศึกษาธิการได้โดยขอให้สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 จัดครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่ถึง 10 คน หรือที่ว่างอยู่ไปช่วยสอนในโรงเรียนที่ขาดครูแล้ว แต่ยังไม่ทราบผลการดำเนินงาน

2.2 ครูไม่แน่ใจว่าตนเองควรจะทำเนิการสอนของตนอย่างไร จึงจะบังเกิดผลดี ควรหาทางช่วยเหลือครูเหล่านี้

¹ประสงค์ งามมัน. "โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ พ.ศ.2519".

2.3 ครูนิเทศก์ไม่ทราบว่าตนเองนั้นมีหน้าที่อย่างไร เพราะทางนิเทศน์ที่เป็นครูนิเทศก์ เพราะได้รับคัดเลือกมาจากครูโรงเรียนที่เลี้ยง แล้วจัดอัตราบรรจุครูแทนให้ ฉะนั้นตำแหน่งที่ถูกต้องตามกฎหมายคือครูโรงเรียนที่เลี้ยงแต่การรับหน้าที่เป็นครูนิเทศก์โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามไม่มีคำสั่งของทางราชการเป็นหลักฐาน ต้องมีการออกไปนิเทศเพิ่มขึ้น ทั้งยังต้องสอนตามที่ครูใหญ่มอบหมายอีกด้วย

3. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหาร

3.1 การใช้อุปกรณ์การสอน ปรากฏว่า ครูยังสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์การสอน เพราะได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์น้อยมาก

3.2 โรงเรียนไม่มีหลักสูตรใช้ ซึ่งผู้ที่เป็นนิเทศพบว่าโรงเรียนไม่มีหลักสูตรใช้ร้อยละ 57.14

3.3 ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อของโรงเรียน แม้ว่าผู้บริหารจะแจ้งว่ามีการปฏิบัติจัดทำกันเรียบร้อยเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม แต่พบว่ายังมีทะเบียนนักเรียนร้อยละ 47.61 และบัญชีเรียกชื่อร้อยละ 23.80 ไม่เป็นปัจจุบัน

3.4 ครู เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารระดับจังหวัดและอำเภอ ครูใหญ่โรงเรียนที่เลี้ยงหลายคนปรารถนาไม่ทราบ และไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการและรายละเอียดในการปฏิบัติของโครงการนี้ สมควรอบรมหรือสัมมนาปีละครั้งหรือให้ทุกฝ่ายประชุมปรึกษากันเป็นประจำ

4. เกี่ยวกับการเรียนการสอน

4.1 ปัญหาของครูเรื่องการขาดอุปกรณ์การสอน

4.2 การทำบันทึกการสอนของครู ผู้บริหารตอบว่าครูทำบันทึกการสอนกันเป็นจำนวนน้อย เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของโครงการนี้ สมควรจะให้ครูทำบันทึกการสอนทุกคน

4.3 จากการสำรวจโรงเรียนปรากฏว่ามีเพียง 1 โรงเรียนที่จัดสอนวิชาที่พตัดผ้าและตัดผม จากการประชุมพิจารณาจัดโรงเรียนผู้ใหญ่เคลื่อนที่ และโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ เข้าไปสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น ขอเสนอให้นำปัญหาและอุปสรรคในเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณาด้วย¹

¹ ประสงค์ งามมัน. เรื่องเดิม. หน้า 102-104.

จะเห็นได้ว่า การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เท่าที่ดำเนินการไปแล้วตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน (พ.ศ.2518) ส่วนใหญ่เป็นเพียงขั้นตอนของการดำเนินการแปรสภาพโอนมาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเท่านั้น รัฐจึงต้องดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนประเภทนี้ทั้งในด้านการบริหารและด้านวิชาการอีกมาก โดยปรับปรุงประสิทธิภาพการศึกษาและเร่งรัดการเรียนภาษาไทย เพื่อให้ประชาชนสามารถพูดและฟังภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เพื่อแก้ไขทัศนคติที่ยังไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อชาติ การอยู่ร่วมกันในสังคมของคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม และศาสนาอื่น และเพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรฐานทางการศึกษาใน 3 จังหวัดนี้ ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ สมดังนโยบายของรัฐที่ว่า "การศึกษาเพื่อให้ไทยมุสลิมเป็นไทย พูด และใช้ภาษาไทยทั่วไปนั้น ควรจัดทำโครงการปรับปรุงการศึกษาเฉพาะ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการด่วน โดยให้กระทรวงศึกษาธิการ สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กองอำนวยการปราบปรามคอมมิวนิสต์ และคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ ร่วมกันรับผิดชอบ นำไปพิจารณา นอกจากนี้มูลเหตุสำคัญ บางอย่างที่ทำให้ประชาชนส่วนมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมพูดหรือเรียนภาษาไทยนั้น ก็ควรจะได้รับแก้ไขโดยด่วนเช่นเดียวกัน เช่น การแก้ไขทัศนคติที่ผิดพลาดในศาสนาอิสลาม ที่มีผู้บิดเบือนว่า การเรียนและพูดภาษาไทยนั้นเป็นความผิดทางศาสนา การแก้ไขเรื่องการขาดแคลนโรงเรียน การขาดแคลนครูในท้องถิ่นห่างไกล การขาดการส่งเสริมเรื่องการศึกษา ผู้ใหญ่ อุปสรรคในการแปรสภาพโอนมาเป็นโรงเรียนราษฎร์ ความยินยอมของคนไทย อิสลามที่ยังชอบส่งบุตรหลานไปศึกษาประเทศต้นศาสนา และการสนับสนุนให้ กรมประชาสัมพันธ์ชี้แจงความสามารถสูงยิ่งขึ้นในการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงแพร่หลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้..."¹

ในขณะเดียวกัน กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ จะได้ดำเนินการตาม แผนนโยบายและโครงการเดิม เช่น มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2516 เห็นชอบ และอนุมัติให้ดำเนินการโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวง ศึกษาธิการ พ.ศ.2513 ต่อไปอีก 3 ปี (2517-2519) แล้วมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2518 ได้เห็นชอบให้คณะโต๊ะครูและประชาชนในจังหวัดปัตตานีจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนา อิสลามระดับสูง โดยเปิดสอนทั้งวิชาศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ และมติคณะรัฐมนตรี

เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2518 เห็นชอบให้ยกฐานะลูกจ้างประจำตำแหน่งครูโรงเรียนปอเนาะให้เป็นข้าราชการครู¹ เป็นต้น

ปี พ.ศ.2518 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นโรงเรียนราษฎร์ตามมาตรา 20(3) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 มีอยู่ 3 ลักษณะ

1. เป็นโรงเรียนที่สอนเฉพาะวิชาศาสนาอย่างเดียว
2. เป็นโรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาและวิชาสามัญหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3
3. เป็นโรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาและสอนวิชาสามัญหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.5-7) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรที่ใช้สอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมีดังนี้

1. หลักสูตรวิชาสามัญ
 - 1.1 หลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.7) มีหลักสูตร 3 แบบให้โรงเรียนเลือก ดังนี้
 - 1.1.1 หลักสูตร 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ตามหลักสูตรของการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 ใช้เวลาเรียน 1 ปี (มีโรงเรียนใช้หลักสูตรนี้มากที่สุด)
 - 1.1.2 หลักสูตร 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ใช้เวลาเรียน 4 ปี (ยังไม่มีโรงเรียนเลือกใช้)
 - 1.1.3 หลักสูตร 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ใช้เวลาเรียน 3 ปี เป็น ป.5-7 (ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะใช้หลักสูตรนี้มากขึ้น)
 - 1.2 หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.3) มีหลักสูตร 4 แบบ ให้โรงเรียนเลือกใช้ดังนี้
 - 1.2.1 หลักสูตร 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ตามหลักสูตรของกองการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 4 ใช้เวลาเรียน 1 ปี (ยังไม่มีใช้ในโรงเรียนประเภทนี้)
 - 1.2.2 หลักสูตร 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ใช้เวลาเรียน 3 ปี (ยังไม่มีโรงเรียนเสนอใช้)
 - 1.2.3 หลักสูตร 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ใช้เวลาเรียน 3 ปี (ม.ศ.1-3) (ใช้กันมาก)
 - 1.2.4 หลักสูตรวิชาชีพ 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ใช้เวลาเรียน 3 ปี (ยังไม่มีหลักสูตร)

¹สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) แพ้มรวมมติคณะรัฐมนตรี
ด้านการศึกษา แผนก ศษ. 6.4.1 ปีที่ 1 เรื่องปอเนาะ.

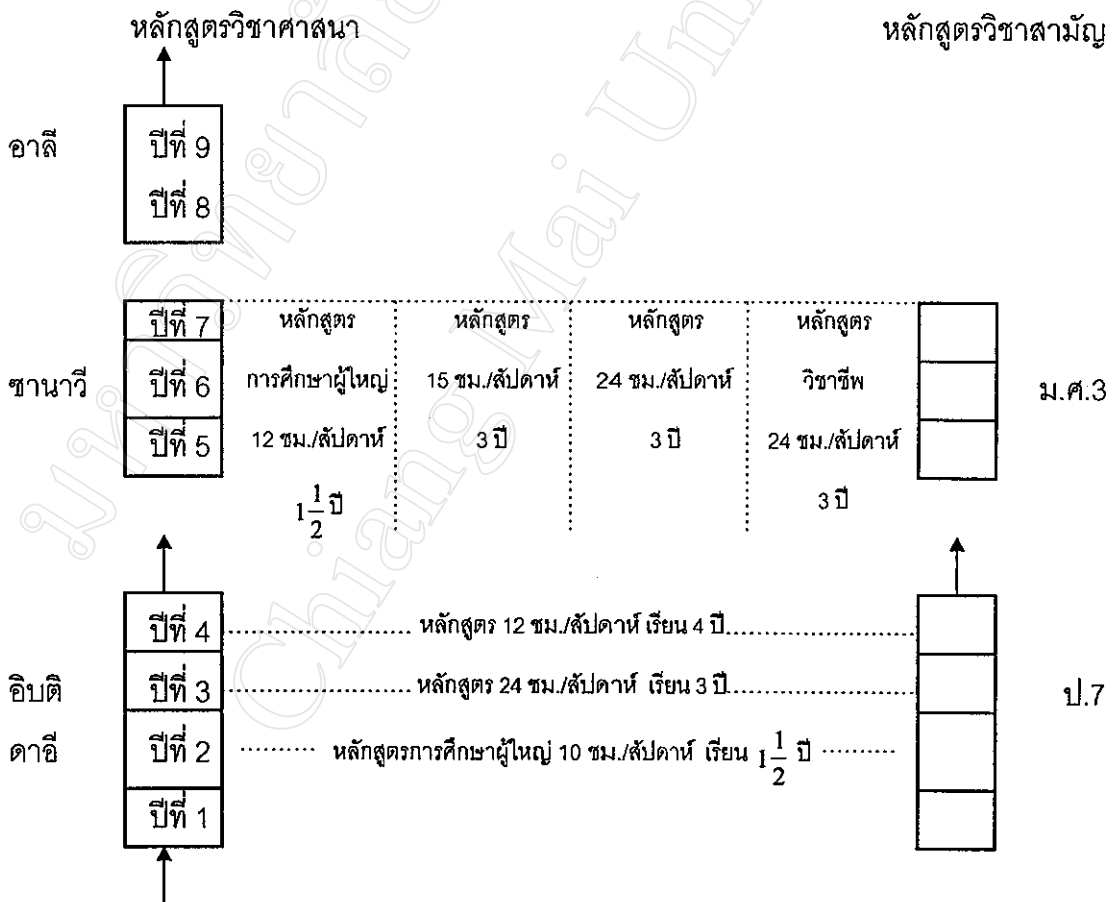
2. หลักสูตรวิทยาศาสตร์ ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 9 ปี แบ่งเป็น 3 ระดับ รวม 9 ชั้น ดังนี้

2.1 ระดับอภิตดาศี (ระดับประถม) ใช้เวลาเรียน 4 ปี คือ ชั้นปีที่ 1-4 เมื่อปีการศึกษา 2517 เป็นปีแรกที่นักเรียนจบชั้น ป.4 ของระดับนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้ให้สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 จัดทำหลักสูตรและประมวลการสอนแจกจ่ายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ให้นำเป็นปีที่ห้าแล้ว

2.2 ระดับชานาวี (ระดับมัธยมหรือชั้นกลาง) ใช้เวลาเรียน 3 ปี ดังนั้นปีที่ 5-6 และ 7 เป็นปีแรกที่โรงเรียนได้ใช้หลักสูตรระดับนี้

2.3 ระดับอาลี (ระดับชั้นเตรียมอุดมหรือชั้นสูง) ใช้เวลาเรียน 2 ปี หลักสูตรนี้ยังไม่ได้จัดทำ จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2519¹

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิหลักสูตรของโรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลาม

ที่มา : มยุรี จารุปาน. การศึกษาในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส. 2518, หน้า 20

มยุรี จารุปาน. การศึกษาในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส. 2518, หน้า 18-20.

จะเห็นว่า หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนราชภัฏรสอนศาสนาอิสลามทั้งหลักสูตรวิชา
ศาสนา และวิชาสามัญในระดับตอนต้นนั้น หลักสูตรวิชาศาสนาระดับอิบติดาอี ใช้เวลาเรียน 4 ปี
แต่หลักสูตรวิชาสามัญระดับประถมปลาย (ป.5-7) ใช้เวลาเรียน 3 ปี ซึ่งเหลื่อมกันอยู่ 1 ปี
ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ 10 ชม./สัปดาห์ (เรียน 1 ½ ปี ส่วนหลักสูตร
วิชาศาสนาระดับตอนกลาง (ชานาอี) เรียน 3 ปี ซึ่งเท่ากับหลักสูตรวิชาสามัญ (ม.ศ.1-3) เรียน
3 ปี เช่นเดียวกัน ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ขณะนั้นโรงเรียนสอนศาสนา
อิสลามไม่มีโรงเรียนใดเปิดสอน และหลักสูตรที่นิยมใช้กันมากในโรงเรียนราชภัฏรสอนศาสนา
อิสลามในขณะนั้นคือหลักสูตรวิชาสามัญโดยเฉพาะหลักสูตร 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของการศึกษา
ผู้ใหญ่ระดับ 3 ใช้เวลาเรียนปีครึ่ง และหลักสูตร 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ใช้เวลาเรียน 3 ปี ในระดับ
ป.5-7 ส่วนหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.3) นิยมกันมากในหลักสูตร 24 ชั่วโมง
ต่อสัปดาห์ ใช้เวลาเรียน 3 ปี (ม.ศ.1-3) สำหรับหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามที่มีหลักสูตรแล้ว คือ
ระดับตอนต้น (อิบติดาอี) ใช้เวลาเรียน 4 ปี และระดับตอนกลาง (ชานาอี) ใช้เวลาเรียน 3 ปี
อย่างไรก็ตามโรงเรียนราชภัฏรสอนศาสนาอิสลามก็มีผู้สนใจเรียนในหลักสูตรวิชาสามัญมากขึ้น
เพราะสามารถเรียนต่อในชั้นสูงและรับราชการได้

ต่อมารัฐบาลสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี 19 มีนาคม 2518-
20 เมษายน 2519 ได้แถลงนโยบายไว้ในวันแถลงนโยบายไปตรวจราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้
ระหว่างวันที่ 29 มกราคม - 1 กุมภาพันธ์ 2519 ดังนี้

ข้อ 3 รัฐบาลจะให้ความเสมอภาคแก่คนไทยทุกกลุ่ม ทุกศาสนา เท่าเทียมกัน
สิทธิพิเศษซึ่งบุคคลบางกลุ่มเคยได้รับ เช่น การเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นสูง จะยกเลิก
ในขณะเดียวกัน รัฐบาลก็จะคำนึงถึงการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาในภาคใต้

ข้อ 4 รัฐบาลจะปรับปรุงการศึกษาในระดับก่อนมหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพสูงขึ้น
เพื่อเปิดโอกาสแก่คนชาวภาคใต้ ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ให้ได้มีโอกาสศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัย
มากขึ้น¹

¹สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) รวมมติคณะรัฐมนตรี
ด้านการปกครอง เรื่องการปกครอง 4 จังหวัดภาคใต้ แผนก ปค. 15.1-24 ตั้งแต่วันที่ตุลาคม
2512-กรกฎาคม 2519.

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้จะเป็นแนวนโยบายที่ระบุการจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้โดยตรง แต่ก็ไม่สามารถนำสู่ภาคปฏิบัติได้ เนื่องจากแนวนโยบาย เดิม ๆ ซึ่งดำเนินติดต่อกันมาหลายปี เป็นวิถีทางที่ถูกต้อง มีผลดีมากกว่า สมควรดำเนินการต่อไป¹

ในขณะเดียวกัน คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแนวนโยบายเรื่องการพัฒนาจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ตามที่สำนักงานการศึกษาเอกชนเสนอเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2519 จึงมี แนวนโยบาย ดังนี้

“การดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งแปรสภาพ มาจากปอเนาะให้อยู่ต่อไป ในขณะเดียวกันก็เร่งรัดการศึกษาสามัญและอาชีวศึกษาให้สามารถ รับเด็กไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าเรียนให้มากขึ้น”²

นอกจากนี้รัฐบาลยังเน้นให้ความสำคัญต่อนโยบายเรื่องภาษาไทย ซึ่งได้กำหนดว่า รัฐบาลจะเน้นให้การเรียนรู้และใช้ภาษาไทย โดยให้สำนึกว่าภาษาไทยคือภาษาประจำชาติ ที่พลเมืองทุกคนจะต้องใช้ให้ถูกต้องทัดเทียมกัน³ ทำให้การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ซึ่งมีโครงสร้างทางสังคมที่ต่างจากภาคอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างทางด้าน ศาสนา ด้านภาษา และวัฒนธรรม คณะรัฐมนตรีในคราวประชุม เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2520 ได้อนุมัติงบประมาณอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพื่อขยายเวลาดำเนินการตาม โครงการและหลักเกณฑ์เดิมออกไปอีก 5 ปี (2520-2524) ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ⁴ และ ยังได้เห็นชอบให้ดำเนินการส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย โดยมี คณะรัฐมนตรีในคราวประชุม เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2520 และส่งผลต่อการตัดสินใจอนุมัติ

¹สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.). แพ้รวมมติคณะรัฐมนตรีด้าน การศึกษา. แผนก ศษ. 8.4.1 ปีที่ 1 เรื่องปอเนาะ.

²คณิต ไช่มุกด์ และคณะ. บทบาทของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) ที่มีต่อชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปัตตานี). 2526, หน้า 29.

³ประยูร ศรีประสาธน์ และนิรมล กิติวิบูลย์. “นโยบายการศึกษาของไทยรอบ 25 ปี” วารสารการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2526-มกราคม 2527, หน้า 105

⁴สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.). รวมมติคณะรัฐมนตรีด้านการศึกษา แผนก ศษ. 8.4.1 ปีที่ 1 เรื่องปอเนาะ.

แผนงานหลักในการพัฒนาโรงเรียนราชภัฏรสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของรัฐบาลสมัยต่อมา ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ.2521 ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายไว้สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อมุ่งส่งเสริมประชาชนให้มีความสำนึกในความเป็นคนไทย
2. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาไทย อันเป็นภาษาประจำชาติได้ดี เช่นเดียวกับประชาชนในภูมิภาคอื่นของประเทศ
3. เพื่อมุ่งส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้ด้านศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐานเป็นอย่างน้อย ซึ่งเป็นความต้องการของประชาชน

นโยบายนั้นแบ่งได้เป็น 2 ด้านหลัก ดังนี้

1. นโยบายด้านการศึกษาทั่วไป
 - 1.1 รัฐพึงเร่งขยายการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทอย่างกว้างขวาง โดยคำนึงถึงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ
 - 1.2 รัฐพึงรับผิดชอบในการจัดการศึกษาด้านศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน เพื่อสนองตามความต้องการอันจำเป็นของประชาชน
 - 1.3 รัฐพึงส่งเสริมการศึกษาด้านภาษาไทยและสังคมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท และทุกระบบเป็นกรณีพิเศษ
 - 1.4 รัฐพึงส่งเสริมประชาชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ ข้าราชการ พ่อค้า และบุคคลต่าง ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงพิษภัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความมั่นคงของชาติ

1.5 รัฐพึงเฟื่องฟู เจริญและปรับปรุงกลไกของรัฐที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาให้มีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพเป็นกรณีพิเศษ

2. นโยบายด้านโรงเรียนราชภัฏรสอนศาสนาอิสลาม

2.1 รัฐพึงเร่งปรับปรุงและส่งเสริมในด้านปัจจัยต่าง ๆ ทางการบริหารและวิชาการ เพื่อสามารถจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนชุมชน (Community School) ซึ่งมีการสอนทั้งในด้านศาสนา วิชาสามัญ ความเป็นพลเมืองดีของประเทศไทยและวิชาชีพ

2.2 รัฐพึงเร่งส่งเสริมด้านการศึกษา ด้านภาษาไทย และสังคมศึกษาในโรงเรียนราชภัฏรสอนศาสนาอิสลามเป็นกรณีพิเศษ

2.3 รัฐพึงส่งเสริมให้โต๊ะครู นักเรียน และนักศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงพิษภัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความมั่นคงของชาติ

2.4 รัฐพึงเร่งแก้ไขปรับปรุงกลไกของรัฐที่ทำหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมโรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นกรณีพิเศษ¹

ทั้งนี้คณะรัฐมนตรีได้รับทราบข้อสังเกตของคณะกรรมการประสานความมั่นคง
แห่งชาติ และเห็นชอบให้กระทรวงและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ให้มีการวางหลักสูตรและมีการจัดทำแบบเรียนภาษาไทยขึ้น เพื่อใช้กับเด็กไทย
มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของประชาชน
ในพื้นที่
2. ให้มีการเรียนภาษาไทยตั้งแต่เด็กเล็กและให้เด็กได้เรียนรู้ และใช้ภาษาไทยเพิ่มขึ้น
ตามธรรมชาติ
3. การให้สิทธิพิเศษและเพื่อสนับสนุนด้านการศึกษากับบุตรหลานของผู้นำท้องถื่น
ที่เป็นมุสลิม ควรเป็นโครงการชั่วคราวไม่ใช่มีสิทธิตลอดไป
4. โดยที่การศึกษาเป็นเรื่องเร่งด่วน และเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหา ฉะนั้น
การดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ อาทิ สื่อมวลชนของรัฐและกิจกรรมอื่น ๆ จะต้องมุ่งส่งเสริมงาน
ด้านการศึกษาด้วย
5. การแก้ไขปัญหาการพูด และการใช้ภาษาไทย และความสำนึกในความเป็นคนไทย
ควรจะทำอย่างจริงจังโดยเลือกเป้าหมายพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เช่น บัตตานีและกำหนดระยะ
เวลาที่แน่นอนแล้วดำเนินการให้บังเกิดผลสำเร็จ และมีการประเมินผลอย่างจริงจัง ว่าการดำเนิน
การแก้ไขปัญหา การพูด และใช้ภาษาไทย และความสำนึกในความเป็นคนไทยนั้นได้บังเกิด
ผลสำเร็จตามเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดไว้เพียงใด²

จะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้พยายามหาจุดอ่อนและทบทวนนโยบายที่ผ่านมา พร้อมกับ
แสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ จึงให้ความ
สำคัญกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ หน่วยงาน หรือสถาบันของรัฐเหล่านี้ เป็นหน่วยงานหลัก
ในการแก้ปัญหา ดังนั้นโดยคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2521 จึงตั้งศูนย์ประสานงาน
การปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศปต.) ขึ้น หลังจากนั้นโดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16

¹สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) แฟ้มรวมมติคณะรัฐมนตรี
ด้านการศึกษา แผนก ศษ. 8.4.1 ปีที่ 1 เรื่องปอเนาะ

²สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) แฟ้มรวมมติคณะรัฐมนตรี
ด้านการศึกษา แผนก ศษ. 8.4.1 ปีที่ 1 เรื่องปอเนาะ

ธันวาคม 2523 (เรื่อง การปรับปรุงระบบบริหารประสิทธิภาพข้าราชการ และการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้) และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 8/2524 (เรื่อง การแก้ปัญหาการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้) รวมทั้งคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 156/2524 ลงวันที่ 23 มีนาคม 2524 (เรื่อง การจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้) กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ขึ้นที่ จังหวัดยะลา ให้เป็นองค์กรเฉพาะกิจที่จัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุม กำกับ ดูแล ประสานการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานจากทุกกระทรวงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้มีหน้าที่มุ่งเน้นในการแก้ปัญหา ด้านความมั่นคงตามนโยบายของสภามันคงแห่งชาติตามที่กำหนดไว้ โดยมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2521 ทั้งนี้ยังมุ่งเน้นเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมพูด และใช้ภาษาไทย โดยถือเอาเยาวชน รุ่นใหม่เป็นเป้าหมายสำคัญ¹ และนำไปสู่การจัดการศึกษาที่จะแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้กำหนดแนวนโยบายไว้ ดังนี้

1. มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2523 เห็นชอบให้กำหนดนโยบายแก้ไขสถานการณ์ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวเฉพาะด้านการศึกษาที่เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม คือ ปรับปรุงและควบคุมการดำเนินการของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่พัฒนาจากปอเนาะ เพื่อให้นิยมการเรียนวิชาสามัญเพิ่มมากขึ้น²
2. มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2523 เห็นชอบให้ดำเนินการตามโครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องที่กระทรวงมหาดไทยเสนอระยะที่ 3 (พ.ศ.2525-2529) ต่อไปอีก โดยให้เหตุผลว่าเป็นการปฏิบัติตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการเมืองภายใน ซึ่งกำหนดว่าจะส่งเสริมให้ชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น และกระทรวงศึกษาธิการ

¹พิเชษฐ ทองศรีนุ่น. ไทยมุสลิมกับความมั่นคงของชาติ ศึกษากรณีอำเภอรามัน จังหวัดยะลา วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2536, หน้า 57.

²สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.). รายงานของคณะกรรมการวิสามัญศึกษาสถานการณ์ 3 จังหวัดภาคใต้. แผนก ปค.15.1-52.

ได้ดำเนินการโครงการตามแนวนโยบายดังกล่าว นอกเหนือจากงานปกติเห็นได้จาก คณะรัฐมนตรีรับทราบรายงาน เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2524 เกี่ยวกับการสอนศาสนา อิสลาม และการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามไว้ดังนี้

2.1 โครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2.2 โครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ในส่วนของทบวงมหาวิทยาลัยโดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา (มหาวิทยาลัยทักษิณในปัจจุบัน) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ให้ความร่วมมือ ดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เพื่อสนองตอบนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งเห็นได้จาก รายงานของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา ดังนี้

1. ให้ความร่วมมือแก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในการพัฒนาครูที่สอนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) เข้าศึกษาต่อปริญญาตรี ปีละ 8 คน เป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2523

2. ทำการวิจัยเพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมาเผยแพร่ และใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ เช่น

- เรื่องความเชื่อในศาสนาอิสลามของชาวไทยมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้
- เรื่องปัญหาและแนวคิดของผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

(ปอเนาะ) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า ได้ปฏิบัติงานตามโครงการต่อไปนี้

1. เปิดสอนวิชาเอกอิสลามศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โครงการเปิดสอนศาสนาอิสลามขึ้นนี้มหาวิทยาลัยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง รู้กฎหมายอิสลาม และระเบียบสังคมคนมุสลิมได้อย่างถูกต้อง และเพื่อเป็นการต่อยอดให้กับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้เรียนตามความสนใจยิ่งขึ้น โดยเปิดสอนตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 ปีละ 20 คน

2. เปิดสอนภาษามลายูเป็นวิชาโท

3. เปิดสอนภาษาอาหรับเป็นวิชาเลือก

4. เปิดสอนวิชาชีพในเขต 3 จังหวัดภาคใต้
5. โครงการจัดตั้งศูนย์ศึกษาภาคใต้¹

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลพยายามที่จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มากที่สุด เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในท้องถิ่นนี้

จากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนชุมชน (Community School) (พ.ศ.2523-2524)

โรงเรียนชุมชนในขณะนั้นนับว่าเป็นก้าวใหม่ในวงการศึกษาของประเทศไทย เพื่อจะใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพราะโรงเรียนชุมชนจะเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม คุณธรรม ซึ่งก่อให้เกิดค่านิยมของสังคมขึ้นในชุมชน ส่วนใหญ่จะเริ่มขึ้นที่โรงเรียน จากเยาวชนไปสู่ประชาชน โดยทั่วไปแล้วโรงเรียนชุมชนถูกสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น คือ นำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด และในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนนั้นใช้วิธีการตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์ (Social Interaction) นับเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ซึ่งจะขาดเสียมิได้ในชุมชนหนึ่ง² และลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Axes) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม
2. ความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Axes) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่มกับองค์การของรัฐ เป็นต้น³

¹สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.) รายงานของคณะกรรมการวิสามัญศึกษาสถานการณ์ 3 จังหวัดภาคใต้, แผนก ปค. 15.1-52

²Francis E. Merill, *Society and Culture : An Introduction to Sociology*, 3rd ed, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliff, New Jersey, 1965, อ้างใน คณิต ไช่มุกด์ และคณะ. เรื่องเดิม, หน้า 46.

³Denis E. Poplin, *Communities : A Survey of Theories and Methods of Research*, 2nd ed, Mc Millan Publishing Co. Inc., New York, 1979, อ้างใน คณิต ไช่มุกด์ และคณะ. เรื่องเดิม, หน้า 46.

จากลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวที่มีในชุมชน ทำให้เป็นที่ยอมรับกันในระหว่าง นักสังคมศาสตร์สมัยใหม่แล้วว่า ในแต่ละสังคมจะมีระบบย่อยหรือสถาบันทางสังคมที่สำคัญ อยู่ร่วมกัน 6 ระบบ คือ ระบบครอบครัว การศึกษา สาธารณสุข เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และศาสนา¹ เพราะฉะนั้น โรงเรียนจึงจัดเป็นองค์การหนึ่งของสถาบันการศึกษาเพราะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ คณะบุคคล เป้าหมายและระเบียบข้อบังคับ² ความเป็นไปได้ที่จะให้ โรงเรียนได้ปฏิบัติอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับองค์การสถาบันอื่นภายในชุมชนจึงเป็นสิ่ง จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีปัญหาชนกลุ่มน้อยที่มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม การจัดการศึกษาที่เหมาะสมนั้น จะเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าไปสู่ การบูรณาการรวมหน่วยของประเทศได้³

เมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ของการศึกษาแล้ว พอจะกล่าวได้ว่า ประกอบด้วยหน้าที่หลัก 5 ประการ คือ

1. สังคมกรรม (Socialization) ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปแต่ละสังคม ในที่นี้หมายถึง การให้ความรู้และทักษะ
2. การควบคุมสังคม (Social Control) หมายถึง การสอนเกี่ยวกับค่านิยม ปทัสถาน ตลอดจนพยายามให้ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชน
3. การคัดเลือก และการจัดสรรสังคม (Selection and Allocation)
4. การพยายามธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของท้องถิ่น (Assimilation and Subcultural Maintenance)

¹ สนิท สัมครการ "การพัฒนาสถาบันในชนบท" สังคมศาสตร์กับการพัฒนา ประเทศ. เอกสารวิชาการของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ชุด : พื้นฐานของสังคม ศาสตร์ (เล่ม 3, ธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 82.

² ถาวร เกิดเกียรติพงษ์ และวราคม ทีสุภ, สังคมวิทยาการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ นคร : เอราวิณการพิมพ์, 2522) หน้า 18.

³ ประเสริฐ แยมกลินฟุ้ง. "สังคมวิทยาการศึกษา", สังคมศาสตร์กับการศึกษา โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522, หน้า 114-115.

5. การเตรียมสร้างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม (Innovation and Change)¹

จะเห็นได้ว่า หน้าที่ดังกล่าวเมื่อพิจารณาในลักษณะของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา โดยทั่วไปแล้วก็ไม่เป็นปัญหาหรือส่งผลกระทบต่ออย่างใด แต่เมื่อกลับมาพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว พบว่าโรงเรียนเหล่านี้กำเนิดขึ้นมาโดยพื้นฐานทางศาสนาอิสลามเป็นสำคัญอันเกี่ยวพันไปถึงวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มมีชีวิตจนกระทั่งถึงวันตาย เพราะฉะนั้นการทำหน้าที่ของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจึงประกอบด้วยการทำหน้าที่ทางศาสนาควบคู่ไปกับหน้าที่การศึกษาในเวลาเดียวกัน²

หน้าที่ของศาสนาจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ทางสังคม (Social Function)

1.1 เสริมสร้างค่านิยมที่ดีให้กับสังคม (Endorsement of Society value's)

1.2 ยับยั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Resistance to Change)

1.3 ร่วมในการเปลี่ยนแปลง (Working for Change) ศาสนาเองบางครั้งก็มี

บทบาทอยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยเช่นกัน

2. หน้าที่ต่อบุคคล (Personal Functions)

2.1 ทำให้คนเรามีความสุขสงบ

2.2 ทำให้คนเรามีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม³

¹David Popenoe, *Sociology*, 4th ed, Prentice-Hall, Inc., New Jersey, 1980, อ้างใน คณิต ไช่มุกด์ และคณะ. เรื่องเดิม, หน้า 47.

²คณิต ไช่มุกด์ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 48.

³William F. Kenkel, *Society in Action : Introduction to Sociology*, 2nd ed, Harper & Row Publisher, New York, 1980, อ้างใน คณิต ไช่มุกด์ และคณะ. เรื่องเดิม, หน้า 48.

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ของสถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา แล้ว จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องต้องกันในเป้าหมาย แม้จะแตกต่างกันบ้างในวิธี นั่นก็คือ ต่างมุ่งที่จะสร้างความสงบ ความเจริญในทางที่ดีที่เหมาะสมให้กับสังคมเป็นการสำคัญ ดังนั้น ในการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เป็นโรงเรียนชุมชนจึงเป็นนิมิตหมายอันดี ของการศึกษาในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่แสดงถึงความพยายามของรัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างความเจริญ และความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้น ภายในภูมิภาค ซึ่งเคยมีแต่ความสับสนเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม การที่สถาบันการศึกษาที่เรียกกันว่าโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนี้มีความสัมพันธ์กันในหน้าที่ระหว่างศาสนาและการศึกษา จึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน ในการที่จะดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกี่ยวกับสถาบันดังกล่าว¹

จากรากฐานทางศาสนาที่ชาวมุสลิมยึดมั่นตามแนวทางในโอองการพระคัมภีร์ อัล-กุรอานนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของชุมชนมุสลิมได้ดังนี้

1. ชุมชนมุสลิมมีบูรณภาพโดยหลักการของศาสนา นั่นก็คือพฤติกรรมทุกด้านของมุสลิมมีรากฐานมาจากศาสนา ไม่ว่าจะเป็นด้านใด เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา เป็นต้น
2. ความเสมอภาค พิจารณาในแง่ที่ว่ามุสลิมนั้นไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มชนล้วนอยู่ภายใต้ข้อบังคับของบทบัญญัติทางศาสนา ไม่มีใครหรือกลุ่มใดสามารถละเมิดสิทธิของบุคคลหรือกลุ่มที่ได้รับการรับรองจากศาสนบัญญัติ
3. มุสลิมมีเอกภาพและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเป้าหมายของการดำเนินชีวิต ตามที่อัลลอฮ์ทรงกำหนด เป้าหมายสูงสุดของชุมชนและปัจเจกบุคคล คือ ความสุขในการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า
4. ชุมชนจะต้องมีพลังที่สามารถค้ำจุนให้อยู่รวมกันอย่างสงบสุขอันได้แก่
 - 4.1 ความเชื่อความศรัทธาที่มีต่ออัลลอฮ์ เพียงหนึ่งเดียว
 - 4.2 อิทธิพลทางสังคม คือ ความรู้สึกกละอายต่อการละเมิดการกระทำผิดแบบแผนทางศาสนา

¹เรื่องเดียวกัน. หน้า 48-49.

4.3 อิทธิพลทางการเมือง โดยอาศัยบทบัญญัติทางศาสนาในการลงโทษผู้กระทำผิด ทุจริต ละเมิดสิทธิคนอื่น ๆ เป็นต้น¹

จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิต ตลอดถึงเป้าหมายของชุมชนที่อยู่ร่วมกันนี้ อาศัยพื้นฐานความศรัทธา ความเชื่อตามศาสนบัญญัติมาเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งสิ้น ฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการอย่างใดหรือลักษณะไหนก็ตาม สิ่งเหล่านั้นจะต้องไม่ขัดกับหลักความศรัทธาที่ชาวมุสลิมมีอยู่เดิม ขณะเดียวกัน การทำความเข้าใจในเรื่องของศาสนบัญญัติก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชน หน่วยงาน องค์การของรัฐที่เข้ามาเกี่ยวข้องและปฏิบัติงานในชุมชน ป้องกันมิให้กลุ่มหรือบุคคลที่ไม่ประสงค์ดีเข้ามาแทรกแซงและทำลายความร่วมมือที่จะมีขึ้นในโอกาสต่อไป จากการศึกษาถึงพื้นฐานความเชื่อ และความคิดของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ปรากฏว่า "มุสลิมทุกคนเชื่อว่า บุคคลเกิดในดินแดนใด ย่อมเป็นคนสัญชาติดินนั้น ต้องรักดินแดนนั้น"² เมื่อเป็นเช่นนี้ การปรับปรุงสภาพโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เป็นโรงเรียนชุมชนที่สนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งน่าจะประสพผลมากกว่าการเรียนการสอนเพียงแบบสายสามัญหรือศาสนาเพียงอย่างเดียว จากทัศนคติที่แสดงออกถึงความต้องการศึกษาหาความรู้ในเรื่องวิชาชีพ ด้านการเกษตร อาชีพช่าง ย่อมเป็นสิ่งยืนยันได้อย่างดี³

¹ เสรี พงศ์พิศ และคนอื่น ๆ. คนในทรรศนะของพุทธศาสนา อิสลาม และคริสต์ศาสนา. (กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2524), หน้า 170-172.

² ภิญญา ต้นพิทยยุปต์ และคนอื่น ๆ. ความเชื่อในศาสนาอิสลามของไทยมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2522, หน้า 186.

³ ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 ยะลา. รายงานวิจัยเรื่องการสำรวจความต้องการ และทัศนคติต่อการศึกษาประชาชนในภาคการศึกษา 2. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา), 2513, หน้า 76-80.

การดำเนินงานตามโครงการเพื่อพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนชุมชน

จากแนวนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งสนับสนุนพัฒนาบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างแท้จริง โดยยึดหลักเสรีภาพในศาสนา เพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมเป็นพิเศษนั้น เฉพาะในส่วนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จะได้ดำเนินโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เป็นโรงเรียนชุมชนสอนอาชีพ เพื่อให้เยาวชนและชุมชนในท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพช่วยเหลือตนเอง และครอบครัวต่อไป¹

การดำเนินงานตามโครงการนั้น ได้ทดลองทำมาแล้ว 2 ปี คือเริ่มตั้งแต่ปี 2521 จำนวนโรงเรียนเข้าโครงการ 8 โรงเรียน ปี 2522 มีโรงเรียนเข้าโครงการเพิ่มขึ้นอีก 9 โรงเรียน สำหรับปี 2523 จังหวัดได้คัดเลือกโรงเรียนเดิมแล้วขยายอีก 3 โรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการรวมทั้งสิ้นจำนวน 20 โรงเรียน สำหรับปี 2524 จังหวัดไม่ได้ขยายโรงเรียนแต่ได้เสริมโรงเรียนเดิมเข้าโครงการ ซึ่งทางโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตาม เป็นโครงการต่อเนื่องตลอดปี โดยสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ให้งบประมาณดำเนินการในปีแรก และสำหรับเป็นทุนหมุนเวียนในปีต่อไป² นอกจากนี้ ในการดำเนินงานตามโครงการนั้น ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิเอเชีย ดังนี้

ปี 2523 ได้รับการอุดหนุนช่วยเหลือเป็นเงิน 65,056 บาท จำนวน 5 โครงการ คือ

1. โครงการห้องสมุด
2. โครงการตัดเย็บเสื้อผ้า
3. โครงการเกษตร
4. โครงการคหกรรม
5. โครงการพลานามัย

ปี 2524 ได้รับเงินอุดหนุนช่วยเหลือ 221,190 บาท จากจำนวน 6 โครงการ โครงการที่เพิ่มใหม่ 1 โครงการนั้น ได้แก่ โครงการช่างไม้³

จากการปฏิบัติงานในโครงการต่าง ๆ นั้น มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากร (ดูรายละเอียดในตาราง 5)

¹ไทยรัฐ (28 เมษายน 2525) : 3 อ้างใน คณิต ไช้มุขด์ และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 51

²สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขต 2. รายงานผลการปฏิบัติงานและสถิติการศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2 ปี 2524. หน้า 31.

³เรื่องเดิม. หน้า 117.

ตารางที่ 7 สรุปการประเมินผลโครงการพัฒนาโรงเรียนราชภัฏศรีดอนคำสถานศึกษาเป็นโรงเรียนชุมชน ปี พ.ศ.2524
(โครงการที่ได้รับความสนับสนุนจากมูลนิธิเอเซีย) ของสำนักงานศึกษาธิการเขต 2

ชื่อโครงการ	แบบระบุแผนผังโรงเรียน	แบบระบุแผนผังโรงเรียน	แบบระบุแผนผังโรงเรียน	ค่าเงิน การ	งบประมาณ			อุปกรณ์	ผลสำเร็จ ของโครงการ	ปัญหาและอุปสรรค				หมายเหตุ			
					รายรับ	พอเพียง	ความ			อุปโภคบริโภค	อุปโภคบริโภค	อุปโภคบริโภค	อุปโภคบริโภค		อุปโภคบริโภค	อุปโภคบริโภค	อุปโภคบริโภค
1. โครงการห้องสมุด *	14	1,472	410	/	56,000	1,000	OM	OM	OM	OM	OM	OM	OM	OM	- บางจังหวัดโรงเรียนไม่ได้รับอุปกรณ์ *		
2. โครงการตัดเย็บเสื้อผ้า *	5	93	10	/	44,150	-	/	/	/	/	/	/	/	/	- บางจังหวัดอุปกรณ์ชำรุดใช้งานไม่ได้ *		
3. โครงการเกษตร	9	1,265	80	/	66,560	-	/	/	/	/	/	/	/	/	- บางจังหวัดอุปกรณ์ชำรุดใช้งานไม่ได้ *		
4. โครงการช่างไม้	4	122	20	/	18,030	-	/	/	/	/	/	/	/	/	- บางจังหวัดอุปกรณ์ชำรุดใช้งานไม่ได้ *		
5. โครงการดนตรี	8	1,146	35	/	16,000	-	/	/	/	/	/	/	/	/	- บางจังหวัดอุปกรณ์ชำรุดใช้งานไม่ได้ *		
6. โครงการพลานามัย	14	2,540	135	/	20,190	-	/	/	/	/	/	/	/	/	- บางจังหวัดอุปกรณ์ชำรุดใช้งานไม่ได้ *		
รวม	54	6,638	690		220,930	1,000											

ที่มา : "รายงานผลการปฏิบัติงานและสถิติการศึกษาของโรงเรียนราชภัฏศรีดอนคำสถานศึกษาในเขตการศึกษา 2" ประจำปีงบประมาณ 2524, หน้า 117.

จากตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่า รัฐนั้นพยายามที่จะพัฒนาในด้านวิชาการและวิชาชีพ ให้มากที่สุด ถึงแม้จะมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ และการประสานงานกับหน่วยงานอื่น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสภาพของโรงเรียน ราชภัฏรศอนศาสนาอิสลามที่กำลังวิวัฒนาการไปสู่ "โรงเรียนชุมชน" ตามนโยบายของรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว พอจะกล่าวได้ว่า โดยสภาพพื้นฐานของการเกิดโรงเรียนดังกล่าว ขึ้นในชุมชนนั้น สืบเนื่องมาจากหลักศาสนาอิสลามเป็นประการสำคัญ และเมื่อได้รับการช่วยเหลือปรับปรุงจากรัฐบาล ตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำหน้าที่ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกเหนือจากศาสนาก็เพิ่มการศึกษาแบบสามัญเข้าไป จึงทำให้บทบาทของโรงเรียนราชภัฏรศอนศาสนาอิสลามขณะนั้นมี 2 ประการ คือ

ประการแรก ด้านศาสนา เป็นการทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อจะได้เข้าใจแนวของศาสนาบัญญัติที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน ทุกประการ เพื่อการเป็นมุสลิมที่ดีและสมบูรณ์ต่อไป

ประการที่สอง ด้านการศึกษาในที่นี้หมายถึงการให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับ ความรู้ความเข้าใจในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากหลักการทางศาสนา ซึ่งประชาชนสามารถนำไปใช้ในการปรับตัวและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม¹

การทำหน้าที่ด้านการศึกษาและศาสนาของโรงเรียนราชภัฏรศอนศาสนาอิสลามที่มีต่อ ชุมชนนั้นก็เพื่อที่จะสร้างดุลยภาพ ความเจริญความเข้าใจให้กับประชาชน ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ เพื่อปรับปรุงสภาพฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น โดยอาศัย ความรู้วิชาการด้านต่าง ๆ จากโรงเรียน ทำในรูปแบบสายสามัญและสายอาชีพ หรือโดยการ อบรมเป็นหลักสูตวิชาชีพระยะสั้น อันจะทำให้ประชาชนสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ แก่ตนเองในชีวิตประจำวัน ดังที่ได้กระทำแล้วตามแนวของโรงเรียนชุมชน เช่น การเกษตร คหกรรม เป็นต้น

2. ด้านสังคมจิตวิทยา เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชน สร้างความ เข้าใจระหว่างชุมชนกับรัฐบาล เพราะสิ่งที่ชุมชนได้รับจากโรงเรียนประเภทนี้ก็คือการศึกษาทาง ด้านศาสนา ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อโลกหน้า ส่วนการศึกษา ทางด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษาทางด้านวิชาสามัญ และวิชาชีพนั้น เป็นการศึกษาเพื่อปรับตัวและ การประกอบอาชีพที่จะดำเนินชีวิตในโลกนี้ต่อไป

¹ คณิต ไช่มุกด์ และคณะ. เรื่องเดิม. หน้า 56.

3. ทางด้านการเมือง ในขณะที่ประเทศกำลังส่งเสริมสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น สถาบันการศึกษาจะเป็นสื่อกลางในการกลมเกลียวให้ความกระจ่างแก่ประชาชนเป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่ห่างไกลจะได้เข้าใจในแนวทางปฏิบัติระหว่างกันและกัน ผลที่สุด ความสงบสุขก็ย่อมเกิดขึ้นในชุมชนอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม หลังจากปี 2524 โครงการจัดโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนชุมชนก็ถูกยกเลิกไปโดยปริยาย เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว และอีกประการหนึ่งในปี 2525 มีพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนพุทธศักราช 2525 มาควบคุมต่อไป

การปรับปรุงหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษา 2523

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้เปิดสอนทั้งหลักสูตรวิชาสามัญและวิชาศาสนาอิสลาม หลักสูตรวิชาสามัญใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่และมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายเช่นเดียวกับโรงเรียนประเภทสามัญทั่วไป ส่วนหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการ โดยความรับผิดชอบทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและเขตการศึกษา 2 จังหวัดยะลาได้จัดทำหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามสำหรับโรงเรียนประเภทนี้มาตั้งแต่ปี 2513 พร้อมทั้งได้จัดทำประมวลการสอน และคู่มือครู โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น (อิบติดาอ์) เวลาเรียน 4 ปี ระดับกลาง (ชานาอ์) เวลาเรียน 3 ปี ระดับสูง (อาลี) เวลาเรียน 2 ปี หรือ 4 : 3 : 2

ต่อมาในปี 2523 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และเขตการศึกษา 2 ได้พิจารณาเห็นว่าหลักสูตรเดิมไม่เหมาะสมเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม จึงได้ปรับปรุงหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ โดยกำหนดเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น (อิบติดาอียะฮ์) เวลาเรียน 4 ปี ระดับกลาง (มุตาวซซีเตาะฮ์) เวลาเรียน 3 ปี ระดับสูง (ชานาอียะฮ์) เวลาเรียน 3 ปี หรือ 4 : 3 : 3

หลักสูตรนี้เรียกว่า หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523 ซึ่งประกาศใช้ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นไป พร้อมกันนี้กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำระเบียบว่าด้วยการประเมินผลทั้ง 3 ระดับ จัดทำแผนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาทั้งสามระดับเรียบร้อยแล้ว ส่วนแบบเรียนกำลังเร่งดำเนินการเสร็จไปบ้างแล้วบางส่วน และในปีงบประมาณ 2526 เขตการศึกษา 2 ร่วมกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เร่งรัดการจัดแบบเรียนให้เสร็จเร็วขึ้นโดยกองทัพ

ภาคที่ 4 เป็นเจ้าของเรื่องเสนอโครงการและงบประมาณเป็นกรณีพิเศษ โดยกำหนดเป้าหมายให้แล้วเสร็จในปี 2527¹

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามประโยคตอนต้น (อิบติดาอ์) ประโยคตอนกลาง (ชานาวี) และประโยคตอนปลาย (อาลี) เป็นหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮ์) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตาว์ซซึเตาะฮ์) และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮ์) นอกจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นแล้ว นักวิชาการสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตการศึกษา 2 ท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเป็นหลักสูตรศาสนาอิสลามช่วงนี้ว่า

"เด็กนักเรียนที่เรียนหลักสูตรวิชาศาสนาประโยคตอนต้น (อิบติดาอ์) ใช้เวลาเรียน 4 ปี ประโยคตอนกลาง (ชานาวี) ใช้เวลาเรียน 3 ปี และประโยคตอนปลาย (อาลี) ใช้เวลาเรียน 2 ปี ปรากฏว่าเด็กที่จบชั้น 9 จากประเทศไทย (ในขณะนั้น) ไม่สามารถที่จะไปเรียนต่อที่ประเทศซาอุดีอาระเบียได้ เนื่องจากว่าประเทศซาอุดีอาระเบียได้เปลี่ยนเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮ์) ใช้เวลาเรียน 4 ปี หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตาว์ซซึเตาะฮ์) ใช้เวลาเรียน 3 ปี และหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับสูง (ชานาวียะฮ์) ใช้เวลาเรียน 3 ปี ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่จัดขึ้นในตะวันออกกลาง ซึ่งมีผลในการเรียนต่อและเทียบโอนวิชาศาสนากันได้"²

ส่วนระเบียบการประเมินผลการเรียนของแต่ละระดับให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการดังต่อไปนี้

1. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮ์) พุทธศักราช 2523 พ.ศ.2524 ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ข้อ 4 การประเมินผลการเรียน ให้กระทำเป็นรายวิชา และให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของแต่ละรายวิชา โดยแยกประเมินผลเป็นสองลักษณะดังนี้

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. วารสารการศึกษาเอกชน. ปีที่ 8 ฉบับที่ 8 ประจำเดือนพฤษภาคม 2526, หน้า 6.

²สัมภาษณ์ นีอาเรฟ ะเด่นอาหมัด, วัน เวลา และสถานที่เดิม.

(1) การประเมินผลระหว่างปี

(2) การประเมินผลปลายปี

ข้อ 5 ผู้ทำหน้าที่ประเมิน

(1) การประเมินผลตามข้อ 4 (1) ให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียน

(2) การประเมินผลตามข้อ 4 (2) ให้ปฏิบัติดังนี้

ก. ชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1, 2 และ 3 ให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียน

ข. ชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 4

ส่วนกลางให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนพิจารณาดำเนินการ

ส่วนภูมิภาคให้จังหวัดดำเนินการพิจารณา¹

2. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุดาว์ซซีเดาะฮ์) พุทธศักราช 2523 พ.ศ.2524

ข้อ 4 การประเมินผลการเรียนให้กระทำเป็นรายวิชา และให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของแต่ละรายวิชา โดยแยกการประเมินผลเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

(1) การประเมินผลระหว่างปี

(2) การประเมินผลปลายปี

ข้อ 5 ผู้ทำหน้าที่ประเมิน

(1) การประเมินผลตามข้อ 4 (1) ให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียน

(2) การประเมินผลตามข้อ 4 (2) ให้ปฏิบัติดังนี้

ก. ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1 และ 2 ให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียน

ข. ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 3

ส่วนกลางให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนพิจารณาดำเนินการ

ส่วนภูมิภาคให้สำนักงานศึกษาธิการเขตพิจารณาดำเนินการ²

¹ฝ่ายสถานศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 และระเบียบเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้. เอกสารลำดับที่ ฝพ. 01/2530 (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ หจก.สินทวี), หน้า 108.

²เรื่องเดียวกัน. หน้า 110-111

3. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮ์) พุทธศักราช 2523 พ.ศ. 2524 ซึ่งการประเมินผลเหมือนกับระเบียบการประเมินผลในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ของกรมสามัญศึกษาทั่วไป โดยมอบให้สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียนทั้งเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในขณะเดียวกันก็ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานศึกษาธิการเขต และจังหวัดตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเป็นระยะ ๆ¹

ส่วนเรื่องเอกสารการประเมินผลการเรียนต่าง ๆ ให้สถานศึกษาจัดให้มีตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดดังต่อไปนี้

3.1 ระเบียบแสดงผลการเรียนอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮ์) (รบ.1-อ)

3.2 แบบรายงานผลการเรียนของผู้ที่จบหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮ์) (รบ.2-อ)

3.3 สมุดประเมินผลรายวิชา (รบ.3-อ)

3.4 สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน (รบ.4-อ)

3.5 ใบรับรองผลการเรียน (รบ.5-อ)

3.6 ระเบียบสะสม (รบ.6-อ)

สำหรับการอนุมัติการจบหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮ์) นั้น ผู้เรียนจะต้องได้หน่วยการเรียนไม่ต่ำกว่า 90 หน่วยการเรียน โดยต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือก ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการเรียนและการจบหลักสูตร ระเบียบการประเมินผลการเรียนทั้ง 3 ระดับนี้ ประกาศ ณ วันที่ 5 มิถุนายน 2524²

นอกจากนั้นเพื่อให้รัดกุมยิ่งขึ้น กระทรวงศึกษาธิการก็ได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 339/2524 เรื่องให้ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้นในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 338/2524 เรื่องการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลางในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 337/2524 เรื่อง ให้ใช้

¹เรื่องเดิม. หน้า 113.

²เรื่องเดียวกัน. หน้า 116-117.

หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลายในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม คำสั่งเหล่านี้ สั่ง ณ วันที่ 5 มิถุนายน 2524¹ เช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าทั้งระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อับตีดายะฮ์) ตอนกลาง (มุตาวชชีเตาะฮ์) และตอนปลาย (ชานาวียะฮ์) พุทธศักราช 2523 พ.ศ. 2524 และคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 339/2524 เรื่องให้ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้นในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม คำสั่งที่ วก 338/2524 เรื่องให้ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลางในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและคำสั่งที่ 337/2524 เรื่องให้ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลายในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะประกาศและสั่งในวันเดียวกัน คือ วันที่ 5 มิถุนายน 2524 มีความสอดคล้องกัน

สำหรับผู้เรียนจบหลักสูตรอิสลามศึกษาทั้ง 3 ระดับ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบเรียกว่า "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการออกประกาศนียบัตรสำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2525" โดยที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามประโยคตอนต้น (อับตีดายะฮ์) ประโยคตอนกลาง (ชานาวี) และประโยคตอนปลาย (อาลี) เป็นหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อับตีดายะฮ์) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตาวชชีเตาะฮ์) และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮ์) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการออกประกาศนียบัตรสำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ พ.ศ.2517 ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงใหม่ และระเบียบนี้ได้ประกาศ ณ วันที่ 25 มกราคม 2525 ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ข้อ 3 กระทรวงศึกษาธิการออกประกาศนียบัตรให้เฉพาะผู้สำเร็จการศึกษาชั้นสุดท้ายของหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อับตีดายะฮ์) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตาวชชีเตาะฮ์) และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮ์)

ข้อ 4 ในกรณีที่ประกาศนียบัตรชำรุดหรือสูญหายให้ผู้มีอำนาจในการลงนามในประกาศนียบัตรตามข้อ 5 แล้วแต่กรณีเป็นผู้ออกใบแทนประกาศนียบัตรและให้เก็บค่าธรรมเนียมฉบับละ 20 บาท แต่ถ้าขอรับพันกำหนด 10 ปี นับแต่วันออกประกาศนียบัตรฉบับละ 30 บาท

¹ฝ่ายสถานศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, เรื่องเดิม, หน้า 180-182.

ข้อ 5 ประกาศนียบัตรทุกระดับที่ออกให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาตามข้อ 3 ในส่วนกลาง ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นผู้ลงนาม

สำหรับส่วนภูมิภาคให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ลงนาม ในกรณีที่มีความจำเป็น ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจมอบหมายให้ศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้ลงนามแทนก็ได้¹

ในขณะเดียวกันกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการเรียกระเบียบนี้ว่า "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพระราชทานรางวัลแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2 พ.ศ.2524" ประกาศ ณ วันที่ 17 เมษายน 2524 ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

หมวดที่ 1 คุณสมบัติของโรงเรียน

ข้อ 3 โรงเรียนที่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัลพระราชทานต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(1) เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2

(2) เป็นโรงเรียนที่ได้รับเงินอุดหนุนตามโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของกระทรวงศึกษาธิการในปีที่ล่วงมาแล้ว และได้รับการอุดหนุนในปีปัจจุบัน

หมวด 2 ประเภทของรางวัลพระราชทาน

ข้อ 4 รางวัลพระราชทานมีดังต่อไปนี้

(1) รางวัลเกียรตินิยม

(2) รางวัลโล่

(3) รางวัลระดับที่ 1

(4) รางวัลระดับที่ 2

(5) รางวัลระดับที่ 3

ให้คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของกระทรวงศึกษาธิการพิจารณากำหนดจำนวนรางวัล และจำนวนเงินแต่ละระดับเป็นปี ๆ ไป

¹ฝ่ายสถานศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 และระเบียบเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้. เอกสารลำดับที่ ฝพ.01/2530 (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ หจก.สินทวี), หน้า 101-102.

หมวดที่ 3 เกณฑ์การพิจารณาให้รางวัลพระราชทาน

ข้อ 5 โรงเรียนที่ได้รับรางวัลเกียรติคุณตามข้อ 4 (1) ได้แก่โรงเรียนที่เคยได้รับรางวัลโล่ ตามข้อ 4 (2) มาแล้ว และได้รับคะแนนการประเมินมาตรฐานที่คณะกรรมการ ซึ่งศึกษาธิการ เขต 2 แต่งตั้งไปทำการประเมินมาตรฐานในระดับเขตไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

ข้อ 6 โรงเรียนที่ได้รับรางวัลโล่ตามข้อ 4 (2) ได้แก่โรงเรียนที่เคยได้รับรางวัลระดับที่ 1 ตามข้อ 4 (3) หรือเคยได้คะแนนการประเมินมาตรฐานของคณะกรรมการ ซึ่งศึกษาธิการเขต 2 แต่งตั้งไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ติดต่อกัน 3 ปี รวมทั้งปีปัจจุบัน โรงเรียนที่ได้รับรางวัลโล่ในปีใด มีสิทธิ์ที่จะได้รับรางวัลพระราชทานประเภทอื่นในปีนั้นด้วย

ข้อ 7 โรงเรียนที่ได้รับรางวัลระดับที่ 1 ตามข้อ 4 (3) รางวัลระดับที่ 2 ตามข้อ 4 (4) และรางวัลระดับที่ 3 ตามข้อ 4 (5) ได้แก่ โรงเรียนที่ปรับปรุงกิจการของโรงเรียนได้มาตรฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

หมวดที่ 4 วิธีดำเนินการคัดเลือกให้รางวัลพระราชทาน

ข้อ 8 ให้อำเภอเสนอผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนต่อจังหวัดตามแบบที่สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 เป็นผู้กำหนดภายในเดือนพฤษภาคมของทุกปี

ข้อ 9 ให้จังหวัดแต่งตั้งบุคคลที่เห็นสมควรเป็นคณะกรรมการไม่น้อยกว่า 3 คน ทำการประเมินมาตรฐานโรงเรียนตามที่อำเภอเสนออีกครั้ง แล้วแจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ทราบภายในเดือนมิถุนายนของทุกปี

ข้อ 10 ให้สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 แต่งตั้งบุคคลที่เห็นสมควรเป็นกรรมการไม่น้อยกว่า 3 คน ทำการประเมินมาตรฐานโรงเรียนตามที่จังหวัดเสนออีกครั้งหนึ่งแล้วแจ้งผลการพิจารณาต่อคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ภายในเดือนกรกฎาคมของทุกปี

ข้อ 11 การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ถือเป็นที่สุด

ให้คณะกรรมการชุดนี้เสนอรายชื่อโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานต่อกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดำเนินการต่อไปภายในเดือนสิงหาคมของทุกปี¹

¹กระทรวงศึกษาธิการ, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพระราชทานรางวัลแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในเขตการศึกษา 2 พ.ศ.2524, หน้า 10-12 (เอกสารจัดสำเนา)

จะเห็นได้ว่าระเบียบนี้ได้กำหนดขั้นตอนการพิจารณาให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามรับรางวัลพระราชทานไว้อย่างรัดกุมมากขึ้น และเป็นเหตุผลทางด้านจิตวิทยาที่ให้โรงเรียนดังกล่าวปรับปรุงและพัฒนาตัวเองให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนได้สรุปผลการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในห้วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 1-4 (พ.ศ. 2504-2524) พอสรุปได้ดังนี้

รัฐบาลได้พยายามดำเนินการปรับปรุง ส่งเสริม และให้การอุดหนุนโรงเรียนประเภทนี้จนเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับนั้น ปรากฏว่าโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจำนวนไม่น้อยยังคงสภาพที่ไม่น่าพอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนยังขาดความรู้ด้านการบริหารโรงเรียน ครูผู้สอนมีคุณวุฒิต่ำ และขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ อีกทั้งงบประมาณที่ได้รับก็จำกัด นอกจากนั้นแผนงานหลักที่วางไว้ยังได้นำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง อันมีผลทำให้การดำเนินการปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนประเภทนี้ในช่วงดังกล่าวยังไม่บรรลุผลเต็มตามเป้าหมายของรัฐบาล แต่อย่างไรก็ตามการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในช่วงแผนพัฒนาระยะที่ 1-4 นั้น ได้เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งในการดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ให้สามารถจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและศาสนาอย่างมีคุณภาพ¹

อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้มีกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามไว้ เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2521 ณ สนามกีฬากลาง จังหวัดนราธิวาส ว่า

¹พิสุทธิ บุญเจริญ, ปอเนาะศึกษา เล่มที่ 2 เอกสารฉบับที่ 20/2538, สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, หน้า 9.

"...บัดนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า นักเรียนที่ได้รับการศึกษาตาม แนวที่ปรับปรุงใหม่ ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมอย่างเหมาะสมดี ทั้งด้าน วิชาการ ความรู้การปฏิบัติ และจริยธรรมตามหลักศาสนานั้น ได้รับความ สำเร็จที่ดีเป็นอันมาก บางคนมีโอกาสได้เข้าศึกษาเล่าเรียนชั้นสูงขึ้นไปอีก บางคนตั้งตัวเป็นหลักเป็นฐาน และเป็นหัวหน้า ทำประโยชน์ในสังคม แสดงว่างานที่ท่านทั้งปวงได้เพียรพยายามกระทำมาด้วยความเหนื่อยยาก นั้น มิใช่จะทำให้เหนื่อยเปล่า หากแต่เป็นงานสำคัญ ซึ่งให้ผลตอบแทนที่ คุ่มค่าที่สุด..."¹

จะเห็นได้ว่า หลังจากที่ปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แล้ว "มติดการมีส่วนร่วม" ก็เป็นมิติด้านหลักตลอดมา จนกระทั่งได้มีการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลามบางโรงเรียนที่เลี้ยง (พ.ศ.2517-2519) โครงการพัฒนาโรงเรียน ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนชุมชน (พ.ศ.2523-2524) และกระแสพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2521 ณ สนามกีฬากลางจังหวัดนราธิวาส แสดงให้เห็นว่า "มติดการพัฒนา" ได้เข้ามาเป็นมิติ ด้านหลักแทน "มติดการมีส่วนร่วม" ส่วน "มติดด้านความมั่นคง" ก็ยังคงดำรงอยู่ เพียงแต่ไม่ปรากฏ ตัวออกมาเป็นมติดหลักอย่างเด่นชัดเช่นในยุคก่อนหน้านั้นเท่านั้น

ผลกระทบจากการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ช่วง พ.ศ. 2515-2524

1. ด้านสังคมจิตวิทยา

1.1 นักเรียน จากการที่ปอเนาะเปลี่ยนสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลาม ประชาชน และผู้ปกครองนักเรียนได้ให้ความสนใจโรงเรียนประเภทนี้มาก จากสถิติ จำนวนนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่เรียนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนา ปี 2520-2524 พบว่าปี 2520 มีจำนวนนักเรียน 10,106 คน ปี 2521 มีจำนวนนักเรียน 9,720 คน ปี 2522 มีจำนวนนักเรียน 10,503 คน ปี 2523 มีจำนวนนักเรียน 11,985 คน และปี 2524

 1 มาโนชญ์ บุญญานูวัตร. "โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ความสำเร็จ หรือความล้มเหลว". รุสมิแล. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 กันยายน - ธันวาคม 2525, หน้า 22.

มีจำนวนนักเรียน 12,132 คน¹ เมื่อจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น ปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน สื่อการเรียนการสอน และอาคารเรียนก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ถ้าหากเจ้าของโรงเรียน ผู้จัดการโรงเรียน และครูใหญ่ไม่ได้วางแผนให้ดี ก็จะมีผลกระทบต่อคุณภาพของการเรียนการสอนได้

1.2 โครงการบางโครงการที่จะพัฒนาโรงเรียนประเภทนี้ ล้วนแต่เป็นโครงการที่ดี เช่น โครงการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนที่เลี้ยง และโครงการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนชุมชน แต่โครงการเหล่านี้ ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเท่าที่ควรและอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นพอจบโครงการ อะไรต่ออะไรก็ดูจะกลับเข้าสู่สภาวะเดิม ทำให้มองได้ว่า รัฐบาลไม่มีความจริงใจที่จะพัฒนาโรงเรียนเหล่านี้

2. ด้านเศรษฐกิจ

2.1 รัฐบาลงบประมาณพอเพียงและต่อเนื่องในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทั้ง ๆ ที่โครงการเหล่านั้นเป็นโครงการที่ดี ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.2 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเอง ก็ต้องพัฒนาตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นการจ้างครู การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน และอาคารเรียน สิ่งเหล่านี้ต้องใช้งบประมาณด้วยเช่นกัน

3. ด้านการเมือง เป็นเหตุการณ์ที่ไม่ได้เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโดยตรง แต่เป็นเหตุการณ์ที่รัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทยได้จัดให้มีการอบรมวิชาภาษามลายูแก่ข้าราชการประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติราชการได้ และเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2507-2520 ต่อมา การดำเนินการอบรมเริ่มมีปัญหาเพราะระยะนี้ กระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการโดยร่วมมือกับคณะมนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 กระทรวงมหาดไทย (สมัยนายสมัคร สุนทรเวช เป็นรัฐมนตรีว่าการ) รายงานต่อคณะรัฐมนตรีว่า

¹"รายงานผลการปฏิบัติงานและสถิติการศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2". ประจำปีงบประมาณ 2524, หน้า 78.

“...อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่ของคณะมนุษยศาสตร์เป็นไทยมุสลิม และมีความคิดเห็นทางการเมืองรุนแรง และได้เคยเข้าทำการสอนเผยแพร่ ลัทธิต่าง ๆ ซึ่งเป็นภัยต่อประเทศไทยอย่างยิ่ง กระทรวงมหาดไทยจึงระงับ โครงการชั่วคราว หากมอบให้อาจารย์กลุ่มนี้ดำเนินการก็จะช่วยโอกาสให้ โครงการเป็นเครื่องมีอุปสรรคทำลายความสงบสุขของประเทศไทย บ้านเมือง...”¹

จะเห็นได้ว่า ความหวาดระแวงของรัฐบาลที่มีต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ มีอยู่อย่างเด่นชัดในขณะนั้น และยังคงมีให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

¹สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค.). เพิ่มรวมมติคณะรัฐมนตรี ด้านการ ปกครอง เรื่อง การศึกษาภาษามลายู. แผนก ปค.1.3 ก (2521-2524).